

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

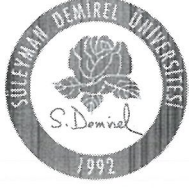
ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİN İHLALİ VE CEZASI
(Modern Hukukla Mukayeseli)

Sami URAL
1230207693

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Adnan KOŞUM

ISPARTA - 2019

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Sami URAL
Anabilim Dalı	Temel İslam Bilimleri ABD
Tez Başlığı	Özel Hayatın Gizliliğinin İhlali ve Cezası
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	Özel, Hayatın Gizliliğinin İhlali ve Cezası - Modern Hukukla Mukayeseli -

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 22/07/2019 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için;

OY BİRLİĞİ OY ÇOKLUĞU²

ile aşağıdaki kararı almıştır.

- Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez **KABUL** edilmiştir.
 Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ**³ kararlaştırılmıştır.
 Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin **REDDEDİLMESİ**⁴ kararlaştırılmıştır.

TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	Kabul/Ret	İmza
Danışman	Prof.Dr. Adnan KOŞUM	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr.Öğr.Üyesi Nihat TOSUN	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr.Öğr.Üyesi Ünal YERLİKAYA	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi		☐ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi		☐ Kabul ☐ Ret	

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

YÖK LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 9-(8) Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde düzeltmeleri yapılan tezi aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da başarısız bulunarak tezi kabul edilmeyen öğrencinin yükseköğretim kurumu ile ilişkisi kesilir.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

Bu form bilgisayar ortamında doldurulacaktır.

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Özel Hayatın Gizliliğinin İhlali ve Cezası (Modern Hukukla Mukayeseli)” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Sami URAL
19.08.2019

(URAL, Sami, *Özel Hayatın Gizliliğinin İhlali ve Cezası (Modern Hukukla Mukayeseli)*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2019)

ÖZET

Hukuk literatüründe özel hayat genel itibariyle; başkasıyla paylaşılması uygun görülmeyen sır veya mahremiyet alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu alanda meydana gelen ihlal ve suçların önüne geçmek için kanunlar çerçevesinde farklı yaptırımlar ve cezalar olduğu bilinmektedir. Hukukun bu yaklaşımı, mahremiyet alanının korunmasıyla ve dokunulmaz olarak kabul edilmesiyle ilişkilidir. Çünkü hukukun temel varlığı, bireysel ve toplumsal menfaatin gözetilmesidir. Özel hayatın gizliliğini ihtiva eden ihlal eylemleri, farklı şekillerde zuhur etmekte, günümüzde ise daha çok internet ve dijital teknoloji alternatifleri yoluyla işlenmektedir.

Bu çalışmada; İslâm hukuk literatüründe özeldir kişilik hakları, genelde ise mahremiyet konuları üzerinden özel hayatın gizliliğinin ihlal ve cezalarının tespiti amaçlanmıştır. Ayrıca söz konusu konular irdelenirken özel hayatın gizliliği çerçevesinde ihlal ve cezaların günümüzde daha çok hangi yollarla yapıldığını, İslâm hukuku ile günümüz hukuku arasında mukayeseye başvurarak, yaklaşım farklılıklarını tespit etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel hayat, Özel Hayatın Gizliliği, Mahremiyet, Kişilik Hakları, Hukuk, Hak.

(URAL, Sami, *The Violation of Private Life and Its Penalty (Comparative with Modern Law)*, Master's Thesis, Isparta, 2019)

ABSTRACT

In legal system Private Life is considered as the secrets and privacy that should not to be shared with others. It is known that there are sanctions and punishments within the frame of laws to avert the violations and crimes in this field. This consideration in legal system is related with the protection and immunity of privacy, because the primary asset of legal system is protection of individual and public benefits. The violation actions, which involve the secrecy of private life, appear in different forms. Today they are committed mostly via internet and other technological alternatives.

In this work, it is purposed to establish the violation of private life and punishments of this crime according to Islamic Law in regard to both personal rights and to privacy. While these subjects are scrutinized, it will be established the differences between the Islamic Law and Lege Lata, in which way the violations and punishments are committed.

Key Words: Private Life, Secrecy of Private Life, Privacy, Personal Rights, Law, Right.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÖN SÖZ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZEL HAYAT, ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ ve TEMEL AHLÂKÎ İLKELERİ

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1. Özel Hayat.....	6
1.2. Özel Hayatın Gizliliği	8
2.1. Günümüz Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği	9
2.2. İslam Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği	10
2.3. İslam Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği Bağlamında Mahremiyet	10
2. ÖZEL HAYATIN KORUNMASINDA TEMEL AHLÂKÎ İLKELER.....	13
2.1. Zanda Bulunmak	15
2.2. Gıybet Etmek	16
2.3. Tecessüs	17
2.4. Tahassüs	19
2.5. Bühtan / İftira	20
2.6. Nemime	21
3. ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİN DOKUNULMAZLIĞI	22
3.1. Kişinin Kimliği ve Kişisel Veriler	25
3.2. Kişinin Aile Hayatı	27
3.3. Haberleşme.....	30
3.4. Konut Dokunulmazlığı.....	32
4. DEĞERLENDİRME	38

İKİNCİ BÖLÜM
İSLÂM HUKUKUNDA ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİN İHLALİ ve CEZASI

1. İSLÂM HUKUKUNDA SUÇ VE CEZA	41
1.1. Hukuk ve Adalet	41
1.2. Suç ve Suçlu.....	43
1.3. Suça Teşebbüs.....	44
1.4. Suç Unsurları.....	44
1.4.1. Suçların Kanunilik Unsuru	45
1.4.2. Suç Fillinin Varlığı (Maddi Unsur)	45
1.4.3. Manevi Unsur	46
1.5. Ceza ve Cezanın Sebebi	46
2. ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİN İHLALİ ve CEZASI.....	48
2.1. Hak ve Hürriyet İhlali	48
2.2. Haberleşme Gizliliğinin İhlali ve Cezası	52
2.2.1. Günümüz Hukukunda Haberleşme Gizliliğinin İhlali ve Cezası.....	52
2.2.2. İslâm Hukukunda Haberleşme Gizliliğinin İhlali ve Cezası	54
2.3. Konut Dokunulmazlığının İhlali ve Cezası.....	58
2.3.1. Günümüz Hukukunda Konut Dokunulmazlığının İhlali	58
2.3.2. Günümüz Hukukunda Konut Dokunulmazlığının Cezası	59
2.3.3. İslâm Hukukunda Konut Dokunulmazlığının İhlali ve Cezası.....	61
2.3.3.1. İslâm Hukukunda Mesken Mahremiyeti ve Dokunulmazlığı	61
2.3.3.2. Kişinin Tasarrufunda Bulunmayan Meskenlerin İhlali ve İsti'zân	62
2.3.3.3. Konut Dokunulmazlığının İhlali Sonucu Meşru Müdafaa Hakkı	64
2.3.3.4. Mesken İhlallerinde Uygulanan Cezalar.....	65
2.4. Sosyal Paylaşım Ağlarında Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Eden Suç ve Cezalar .	69
2.4.1. Bilişim Suçlarına Genel Bir Bakış.....	69
2.4.2. İslâm Hukuku Bağlamında Sosyal Ağlarda İşlenen İhlal ve Suçlar	74
2.4.3. Kişisel Veriler ve Yetkisiz Erişim İhlalleri	76
2.4.4. İslâm Hukukunda Hırsızlık ve Sosyal Ağda İşlenen Veri Hırsızlığı İhlalleri ve Cezası	78
2.4.5. Sosyal Paylaşımlarda Cebir Yoluyla Yapılan tehdit ve Hakaretler.....	81
2.4.6. Cinsel İstismar ve Müstehcenliğin Teşhiri	82
3. DEĞERLENDİRME	84
SONUÇ.....	87
KAYNAKÇA	93
ÖZGEÇMİŞ.....	104

KISALTMALAR

a.g.m.	: adı geçen makale
a.g.t.	: adı geçen tez
b.	: bin
bkz.	: bakınız
ev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İşleri Ansiklopedisi
Hz.	: Hazreti
İHAD	: İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi
KVKK	: Kişisel Verileri Koruma Kanunu
s.	: sayfa
S.	: sayı
ss.	: sayfa sırası (sayfa aralığı)
(ty)	: tarih yok
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
Yay.	: yayınları-yayınevi
yy.	: Yayın yok (yayın evi belli değil)
TCK	: Türk Ceza Kanunu
thk.	: Tahkik

ÖN SÖZ

Tarihi seyirde özel hayat ve özel hayatın gizliliğini ihtiva eden konular, hukuk literatürünün oluşumundan günümüze kadar popülerliğini yitirmeyen konular arasındadır. Bundan dolayı hukuksal alanda özel hayatın gizliliği, önem teşkil etmektedir. İnsanın olduğu yerde ihlal ve suçlar, kaçınılmazdır. Diğer taraftan bir milletin kutsal değerleri başta olmak üzere; psiko-sosyal, sosyo-kültürel aidiyetlerinin muhafazası için birey ve toplumun menfaatini düşünen ihlal ve suçların önüne geçmeyi amaçlayan hukuk sisteminin zorunluluğu, bir gerçektir. Bu yaklaşım, tüm hukuk sistemini kapsamaktadır.

Böylece hukuk sistemleri, toplumun; inancına, gelenek ve göreneklerine, kültürel aidiyetlerine, sosyal yaşantılarına göre şekillenmekte ve kurallara yansıtılarak yürürlüğe sokulmaktadır. Hukuk sistemlerinin kuralları, bu gibi farklılıklar doğrultusunda düzenlendiği gibi aynı zamanda, genel kabul görmüş ortak noktaları da barındırmaktadır. Söz konusu bu yaklaşım, İslâm hukuku ve günümüz hukuku içinde aynı şekildedir. İslâm hukuku, yürürlükte olduğu her dönemde kendi orijinalliğini yansıtmış, hatta farklı hukuk sistemlerini dahi etkilemiş köklü bir medeniyete sahiptir. Söz konusu bu çalışma; özel hayatın gizliliği, özel hayatın gizliliği üzerinden yapılan ihlal ve suçlar merkezinde, İslâm hukukunun yaklaşım tavrını yansıtmaktadır.

Tez araştırma sürecinde destek ve önerilerini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Adnan KOŞUM'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca kaynaklara ulaşmamda, tezin tashihinde yardımcı olan diğer hocalarıma, arkadaşlarıma değerli katkılarından dolayı şükranlarımı arz ederim.

Hayatım boyunca sevinç ve kederlerimde daima yanımda olan anneme, babama, kardeşlerime, tezin oluşum aşamasında sabır ve desteğini hiç esirgemeyen değerli eşime ve çocuklarıma teşekkür ederim. Gayret bizden Tefvik Allah Teâlâ'dandır.

Sami URAL
Isparta-2019

GİRİŞ

İslâm hukuk ahkâmı; din, can, akıl, nesil(ırz) ve malın muhafazası olan beş temel değer üzerine kuruludur. Söz konusu bu değerler, hukuk açısından dokunulmazdır ve muhafazası zorunluluk teşkil etmektedir. Bunda dolayı İslâm hukuku, özeldede insan haklarını genelde ise tüm hakları korumak ve hak sahibine vermek için Şârî tarafından ortaya koyulan kurallar sistemidir. Bu hakları doğrudan ve dolaylı olarak kapsayan konulardan biri de kişinin özel hayatı ve özel hayatının gizliliğinin korunmasıdır. Bu gerekçe ve öneminden dolayı tezin konusunu “Özel Hayatın Gizliliğinin İhlali ve Cezası” olarak belirlemeyi uygun bulduk.

Hukuk literatüründe özel hayatın gizliliğinin ihlal ve cezası, her dönem ilgi çeken ve tartışılan konulardandır. İnsanın var olduğu gündende beri özel hayat vardır. Özel hayat insanla beraber var olduğu gibi bu hayata yönelik ihlaller de yine insanlık tarihi kadar eskidir. Her devir ve dönemin ihlal şekli kendi şartlarına has özellikler taşımaktadır. Günümüzde de bu konunun kişinin önemli haklarından biri olduğu, daha fazla korunma altına alınması gerektiği sıklıkla dile getirilmekte ve her geçen gün konunun önemi daha da artmaktadır. Ayrıca bilişim alanının gün geçtikçe daha hızlı gelişim göstermesinden dolayı özel hayatla ilgili ihlal ve cezalar hakkında gündem oluşturulması, mantıklı bir gerektir. Bilişim alanındaki gelişmelerin bir sonucu olarak teknolojinin farklı alternatifler sunması/üretmesi, özel hayatın gizliliğinin ifşası doğrultusunda ihlal eylemlerinin oluşmasında gerçekten rol üstlenmekte midir?

Klasik İslâm hukuku geleneğinde doğrudan bir başlık altında özel hayatın gizliliği ve bu konu üzerinde ihlal ve suçları ele alınmadığı bazı çevreler tarafından dillendirilmektedir. Fakat burada şunu söylemek gerekir ki; doğrudan bizzat bu başlık altında her ne kadar İslâm hukukunda müstakil olarak ele alınmaması söz konusu olsa da, farklı terim ve yaklaşımlarla mevzubahis olma ihtimali ağır basmaktadır. Tabi bilişim alanı yakın zamanlarda oluşan teknolojik bir gelişme dâhilinde ihlal ve suçlar farklı araçlarla eylem haline gelse de ihlal ve suçların mahiyetinin değişmediğini de söyleyenler vardır.

Öte yandan insanlığın yaşam sürecinde gizli ve açık olmak üzere, bireysel ve toplumsala dönük tarafı malumdur. Ayrıca İslâm hukukunda konunun, günümüz hukuktan

daha geniş kapsamlı olarak “mahremiyet” bağlamında değerlendirildiğini de savunanlar azımsanamayacak kadar çoktur. Diğer taraftan günümüz hukuk kanunları çerçevesinde; özel hayatın gizliliğinin ihlali ve cezası ile ilgili maddelerin varlığından söz edilmesine rağmen, yetersiz kaldığı veya özel hayatın gizliliğinin yeteri kadar korunamadığı da ifade edilmektedir. Böylece suç oranlarının gün geçtikçe yükseldiğinin, ihlal ve suç eylem çeşitliliklerinde artış gösterdiğinin dillendirilmesi, farklı açılardan odaklanarak çeşitli çalışmalarda konu olması, dikkatimizi çekmiştir.

Söz konusu yaklaşımların genel seyrini şu şekilde analiz etmek mümkün gözükmemektedir:

- Yaklaşımların merkezinde, özel hayatın gizliliğindeki ihlal ve suçların, kişilik haklarından olduğu.
- Özel hayatın gizliliği kapsamında ihlal ve suç eylemlerini tetikleyen unsurların oluşum süreci.
- Günümüzde özel hayatın gizliliğinin ihlalinde meydana gelen tavır ve davranışların daha çok işlendiği.
- Günümüzde İhlal ve suçların daha çok sosyal bilişim alternatifleri üzerinden gerçekleştirildiği.

Yaklaşımları bir bütün olarak ele aldığımızda konunun hukuk gözüyle incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Böylece çalışmanın amacı; “Özel Hayatın Gizliliğinin İhlali ve Cezası” perspektifinde söz konusu bu gerekçelerin yanlış ya da doğru olduğunun tespitinin yapılması ve hukuk alanına katkı sağlamasıdır.

Araştırma dâhilinde Özel Hayatın Gizliliği ile ilgili yapılan bazı çalışmalara rastlanmıştır. Bunlardan Birincisi; “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu” dur. Aktaş’a ait olan bu çalışma Yüksek Lisans Tezidir. Söz konusu bu tez içerik bakımından; özel hayatın gizliliği bağlamında, konusu bakımından ise İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi ve Yargıtay bağlamında incelenmiştir. Tez konu itibariyle günümüz hukuku açısından değerlendirilmiş olup, aynı zamanda konunun dünyanın çeşitli hukuk sistemleri bağlamında da araştırıldığı ön plana çıkmaktadır.¹

İkincisi; “İnsan Hakları Kapsamında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması Hakkı”dır. Günaydın’a ait olan bu çalışma Yüksek Lisans Tezidir. Söz konusu bu tez içerik bakımından; özel hayatın gizliliği ve korunması bağlamında, konusu bakımından ise İnsan Hakları Kapsamında incelenmiştir. Özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı ile ilgili olarak hazırlanmış olan bu çalışmada bu hakkın tarihsel kökenleri ortaya konmuş, Türkiye genelinde ve uluslararası hukukta bu hakkın ne şekilde korunduğunun tespiti yapılmış, ihlallerin hangi durumlarda ortaya çıktığı ve bu ihlallerin ne şekilde asgari düzeye indirilebileceği tartışmaya sunulmuştur.²

Üçüncüsü; “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. Maddesi Bağlamında Özel Hayatın Gizliliği Ve Korunması”dır. Erten’e ait olan çalışma Yüksek Lisans Tezidir.³ Söz konusu bu tez içerik bakımından; özel hayatın gizliliği ve korunması bağlamında, konusu bakımından ise Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8. Maddesi Bağlamında incelenmiştir. Bu çalışmada, özel hayat ve bu hayatın gizliliği ve korunması incelenmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesinde; aile, konut ve haberleşmeyi de kapsayacak şekilde düzenlenmiş olan bu kavram, çalışmanın bütününde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin kararları ışığında irdelenmiştir. Bahsi geçen kavram ayrıca Türk Hukuku’ndaki düzenlemeler açısından da incelenmiş daha sonra ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin

¹ Batuhan Aktaş, “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu”, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul-2016.

² Şerife Günaydın, “İnsan Hakları Kapsamında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması Hakkı”, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*(Yüksek Lisans Tezi), Adana-2007.

³ Seda Erten “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. Maddesi Bağlamında Özel Hayatın Gizliliği Ve Korunması”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*(Yüksek Lisans Tezi), İstanbul-2009

özel hayatın gizliliği ve korunmasına yönelik olarak Hukuk sistemlerinde öngördüğü standartlar saptanmıştır.

Dördüncüsü; “İnternet’te Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması”dır. Öztezel’e ait olan bu çalışma Yüksek Lisans Tezidir. Söz konusu olan bu tezde özel hayatın gizliliği konusu işlenmiş olup, konu internet’te özel hayatın gizliliğinin korunması bağlamında değerlendirilmiştir. Ayrıca konu Uluslararası Hukuk ve Türk Ceza Hukuku açısından da incelenmiştir.⁴

Beşincisi; “Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu”dur. Türkel’e ait olan bu çalışma Yüksek Lisans Tezidir. Tezin konusu özel hayatın gizliliğini ihlal suçudur. Özel hayat ile özel hayatın gizliliği ve korunması kavramları, uluslararası boyutta ve özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve mahkeme kararlarının ışığında açıklanmaya çalışılmıştır. Tezin ikinci bölümde ise özel hayatın gizliliği hakkının mevzuatta yer alan düzenlemelerine yer verilmiş olup, son bölümde özel hayatın gizliliğini ihlal suçunun TCK m. 134’deki düzenlemesi ayrıntılı olarak incelenmiştir.⁵

Altıncısı; “İnsan Hakları Bağlamında Özel Hayatın Gizliliği Ve Korunması”dır. Korkmaz’a ait olan bu çalışma makaledir.⁶ Söz konusu olan bu makale de özel hayatın gizliliği ve korunması konusu İnsan Hakları Bağlamında değerlendirilmiştir. Makale, literatür taramasına dayalı niteliksel bir çalışmadır. Çalışmada, özel hayatın gizliliği ve korunması bir insan hakkı olarak ele alınmıştır.

Yedincisi; “İslam’da Özel Hayat Ve Özel Hayatın Gizliliği”dir. Demir’e ait olan bu çalışma makaledir. Söz konusu olan bu makale de İslam’da Özel Hayat ve Özel Hayatın Gizliliği Konusu ele alınmıştır. Makale de İslâm geleneği ve naslarında özel hayatın gizliliği ve dokunulmazlığı konusunda oldukça kesin sınırlar konulmuştur. Kamusal alanda devletin birtakım kısıtlamalar ve yasaklar getirme yetkisi kabul edilirken, kişinin özel hayatı ve bireysel ayıplarının araştırılması ve bu alana müdahil olunması yasaklanmıştır.

⁴ Aslıhan Öztezel, “İnternet’te Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması”, *Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul-2004.

⁵ Nagihan Türkel, “Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*(Yüksek Lisans Tezi), İzmir-2010.

⁶ Ali Korkmaz, “İnsan Hakları Bağlamında Özel Hayatın Gizliliği Ve Korunması”, *Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* (ss. 99-103), Özel Sayı I, 2014.0

Buna karşılık, bugün bireyin özel hayatına varıncaya kadar devletin ya da toplumun müdahil olabileceğine ilişkin ortaya atılan tezlerin, modern İslâmcılığın İslâmî gelenekten ve özellikle de fıkıh ve Hanefî gelenekten ne kadar uzağa savrulduğunun göstergesidir denilmiştir.⁷

Sekizincisi; “Hadislerde Mesken Mahremiyetini Tehdit Eden Unsurlara Karşı Alınan Önlemler” dir. Aydın’a ait olan bu çalışma makaledir. Söz konusu olan bu makalede, Mesken Mahremiyetini Tehdit Eden Unsurlara Karşı Alınan Önlemler, Hadisler bağlamında değerlendirilmiştir. Araştırmada hadislere göre mesken mahremiyetinin genel bir çerçevesi çizilmiş daha sonra mesken mahremiyetini ihlal eden unsur ve eylemlerin mahiyeti açıklanmıştır. Ayrıca mesken mahremiyeti ihlaline karşı Hz. Peygamber’in aldığı önlemler ve uyguladığı yaptırımlar, konut dokunulmazlığının korunmasına yönelik ilke ve esaslar, O’nun söz ve uygulamalarından hareketle tespit edilmeye çalışılmıştır.⁸

Özel hayatın gizliliğinin ihlali ve cezasını araştırmayı amaçlayan bu çalışma; giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır.

Giriş; araştırmanın konusu, önemi, amacı ve takip edilen yöntemi ihtiva etmektedir. Birinci bölümde, tezin alt yapısını oluşturan ve konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayan konulara yer verilmiştir. İkinci bölümde; ise özel hayatın gizliliğinin ihlali ve cezası kapsamında; suç, suça teşebbüs, suçun unsurları ve cezanın şahsiliği ele alınmıştır. Akabinde; hak ve hürriyet, haberleşmenin gizliliği doğrultusunda ihlaller irdelenmiş, daha sonra genel itibariyle günümüzde bu konular üzerinde eylemsel hale gelen ve yoğun bir şekilde işlenen bilişim teknoloji alanında sıkça işlenen suçlar değerlendirilmiştir. Ayrıca konular işlenirken, İslâm hukuku başta olmak üzere, günümüz hukuk kaynaklarından mümkün mertebe istifade edilmeye çalışılmıştır. Konular genel bir üslupla İslâm hukuku ekseninde değerlendirilirken aynı zamanda İslâm hukuku ve günümüz hukuk bağlamında yeri geldiğinde mukayese yoluna da başvurulmuştur.

⁷ Hilmi Demir, “İslam’da Özel Hayat Ve Özel Hayatın Gizliliği”, *TASAV Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Merkezi*, Makale No. 13, 11 Kasım 2013.

⁸ Nevzat Aydın, “Hadislerde Mesken Mahremiyetini Tehdit Eden Unsurlara Karşı Alınan Önlemler”, *Ekev Akademi Dergisi*, (ss. 287-314), S. 63, 2015.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZEL HAYAT, ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ ve TEMEL AHLÂKÎ İLKELERİ

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Özel Hayat

Özel hayat; “kişilerin yalnız başına kalabildikleri, istedikleri gibi düşünüp davranabildikleri, başkalarıyla hangi yer, zaman ve koşullarda ne ölçüde ilişki ve iletişim kuracaklarına bizzat kendilerinin karar verebildikleri bir alanı ve bu alan üzerinde sahip olunan hakkı ifade eder.”⁹

Özel hayat kavramı, kişinin temel haklarını güvence altına almak için üretilen bir kavramdır. Bundan dolayı özel hayat kavramı, terim itibariyle; “özel hayat hakkı”, “özel hayatın gizliliği hakkı”, “mahremiyet hakkı”, “özel hayatın korunması ve gizliliği hakkı”, “özel hayata saygı gösterilmesi hakkı”, “özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı”, “özel hayata, aile hayatına, konut ve haberleşme özgürlüğüne saygı hakkı”¹⁰ gibi farklı şekillerde ifade edilen bir kavramdır. Ayrıca özel hayat, kişinin hayat sürecinde günlük olaylar içerisinde beraber olduğu, diğer birey ya da bireyler arasında paylaşılan alan, olarak da tabir edilmektedir. Bundan dolayı özel hayat; özel alan, sır alan, hususi alan, mahremiyet gibi kavramlarla da tabir edilmektedir.¹¹

⁹ Mehmet Yüksel, “Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi SBS Dergisi* (ss. 181-215), S. 1, Ankara- (ty), s. 182; ayrıca bkz. Mehmet Yüksel, “Mahremiyet Hakkına ve Bireysel Özgürlüklere Felsefi Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi* (ss. 275-298), 2009, s. 278.

¹⁰ Ali Korkmaz, “İnsan Hakları Bağlamında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16 (ss. 99-103), Özel Sayı 1, 2014, s. 100.

¹¹ Abdullah Kahraman, “Fıkhi Perspektiften Sırrın İfşası”, *Mahremiyet: Hayatın Sırları ve Sınırları*, edit. Nazife Şişman, İnsan Yay., İstanbul-2019, s. 79 vd.; Ayhan Hira, “Özel Hayatın Korunması: Türk Ceza Kanunu’nda Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı İşlenen Suçlarla İlgili Düzenlemenin İslam Hukuku İle Mukayesesi”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (ss. 75-102), S. 13, 2014, s. 75.

Özel hayat, kişilik haklarında ön plana çıkan önemli bir kavramdır. Özel hayat, kişilik hakkının temel kavramlarından kabul edilmesinden dolayı kişilik hakları içerisinde değerlendirilmekte ve kişinin hayat alanını kapsamaktadır.¹²

Özel hayat kavramının temel argümanı, bireyin haysiyeti üzerinde şekillenmektedir. Hedef, bireyin kaliteli bir yaşam sürmesidir. Bundan dolayı her birey doğal bir hak olarak mahrem/gizli alana sahip olduğu için özel hayat kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Beşeri hukuk alanında ilk olarak Aydınlanma Çağı'nda (18. yy.) ortaya çıkan bu kavram, daha sonra günümüze doğru gelişim göstermiştir. O dönemde kişinin özel hayatına müdahale edilmemesi gerektiği düşünülmüştür. Daha sonra uluslararası kanunlar çerçevesinde düzenlenerek korumaya alınmıştır. Kanun çerçevesinde neredeyse devletlerin tamamı doğrudan ya da dolaylı olarak bireylerin özel hayat hakkına sahip olduğunu kabul etmişlerdir.¹³

Uluslararası ve ulusal resmi belgelerde özel hayat hakkı benimsenmesine rağmen özel hayatı tanımlayamama sorunu dikkat çekmektedir. Her ne kadar özel hayat kavramı, bazı kişiler tarafından tanımlansa da her birey farklı bir yaşam alanına sahip olduğu için kapsam itibarıyla tek bir tanımla ifade etmenin güç olduğu sonucuna varılmıştır. Kapsamlı bir şekilde tanımlayamama probleminin başka bir nedeni ise geniş bir kavram olarak değerlendirilmesidir. Çünkü özel hayat, her bireyin özgür irade doğrultusunda kendi kişiliğini oluşturmasını ve geliştirmesini ifade ettiği gibi aynı zamanda diğer bireylerle olan ilişkilerini de içine almaktadır.¹⁴

Günümüzün teknoloji çağı olması dikkate alındığında birey ile kişiler arası meydana gelen ilişkiler, çok boyutlu gelişim göstermektedir.¹⁵ Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında özel hayata saygı gösterilmesi gerektiği ve özel hayat gizliliğinin dokunulmazlığı vurgulanmaktadır.¹⁶

¹² Ali Tanık Gümüş, *Türk Anayasasında Kişinin Maddi ve Manevi Varlığını Koruma ve Geliştirme Hakkı*, Eğitim Akademi Yayınları, Konya-2010, s. 79-80.

¹³ Gümüş, *a.g.e.*, s. 79-80.

¹⁴ Bkz. Yaşar Salihpaşaoğlu, "Özel Hayatın Kapsamı: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Bir Değerlendirme", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (ss. 227-266), 2013, XVII/230-232.

¹⁵ Salihpaşaoğlu, *a.g.m.*, XVII/230.

¹⁶ *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, "Madde: 20.", 1982.

Bu bilgiler ışığında günümüz hukukunda bilimsel olarak özel hayatın tanımlanması için kesin bir şekilde konunun sınırlarının çizilemediği ortaya çıkmaktadır. Bunun nedenini, özel hayat alanının gün geçtikçe daha geniş kapsamlı değerlendirilmesi ve böylece sınırlarının çizilememesi diye ifade edebiliriz. Çünkü günümüz hukukundada, geniş bir alanı içine aldığı için “özel hayat hakkı” kavramının tanımlanmasının mümkün olmadığı ifade edilmektedir.¹⁷

Öte yandan özel hayat, günümüz hukukunda farklı gerekçelerden dolayı tanımlanamayan bir kavram olsa da İslâm Hukuku açısından konuyu bu şekilde değerlendirmek doğru değildir. İslam Hukuku, beşeri hukuku etkileyen köklü bir sisteme sahiptir.¹⁸ Çünkü âyet ve hadislerde özel hayat kapsamına giren konular, ayrıntılı bir şekilde sunulmaktadır. Ayrıca “özel hayat tabirinin muhtevasını oluşturan konular, fıkıh külliyyatı içinde kendine özgü yöntemle”¹⁹ değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

1.2. Özel Hayatın Gizliliği

Günümüzde teknoloji unsurlarının ve bireyin yaşam alanlarının hızlı bir şekilde gelişim göstermesi ve ilerlemesi, özel hayat kavramının sınırlarını her geçen gün genişletmektedir. Bu sebeple bu kavramın net bir şekilde bir tanımının yapılması oldukça güçleşmektedir. Bunun bir neticesi olarak ise özel hayatın gizliliği ile ilgili tanımlar farklı açılardan oluşturulmuştur. Ortaya koyulan tanımlar dikkate alındığında ve bu tanımlar bütünsel olarak değerlendirildiğinde özel hayatın gizliliğini; “kişinin yalnız kalabilme hakkı” şeklinde tanımlamak mümkündür. Hatta özel hayatın gizliliği hakkını tarihsel süreçte “yalnız olabilme hakkı” şeklinde kullanan hâkimler olmuştur. Söz gelimi Thomas M. Cooley bunlardan biridir.²⁰

Özel hayatın gizliliği ifadesi, kişilerin başkalarından ya da yabancı olarak tanımlanan bireylerden özel olarak saklama gereksinimi duydukları özel durumları

¹⁷ Bkz. Sultan Tahmazoğlu Üzeltürk, *Özel Hayatın Gizliliği Hakkı: 1982 Anayasası ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesine Göre*, Beta Basım Yayım, İstanbul-2004, s. 3 vd.; Geniş bilgi için bkz. Salihpaşaoğlu, *a.g.m.*, XVII/227-266; Abdullah Kahraman, *İslam Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği (Mahremiyet)*, Ebabel Yayıncılık, Ankara-2008, s. 7 vd.

¹⁸ Bkz. Ekrem Buğra Ekinci, *İslam Hukuku*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul-2006, s. 56-60.

¹⁹ Hira, *a.g.m.*, s. 77.

²⁰ Salihpaşaoğlu, *a.g.m.*, XVII/229.

kapsamaktadır. Özel hayatın gizliliği tabiri, muayyen bir hak değildir. Özel hayatın gizliliğini ihtiva eden durumların gizli kalmasını koruma altına almak için ilgili kişiye imkân ve statü tanımaktadır. Bu hak, kişinin özel yaşamına saygı gösterilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bunun yanında özel hayatın gizliliğinin korunması için kişiye imkân sağlanması, bireyin özel hayat alanının dokunulamayan bir alan olduğunu da ortaya koymaktadır.²¹

2.1. Günümüz Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği

Her ne kadar toplumdaki gelişim ve ilerlemeler gibi bazı nedenler, tanımın yapılmasına engel olsa da asli itibariyle özel hayatın gizliliği üst başlığı altında alt unsur olarak bazı konular uluslararası belgeler ve anayasalarda ele alınmaktadır. Bu unsurlar; aile hayatının gizliliği, haberleşmenin gizliliği ve konut dokunulmazlığıdır.²²

İnsan hak ve hürriyetleri çerçevesinde kabul edilen bu unsurlar, günümüz hukukunda mevcut yasa düzenlemeleri içerisinde yer almaktadır. 1982 Türk Anayasası'nın "Özel Hayatın Gizliliği" başlığı altında yer alan 20. madde de "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir."²³ şeklinde ifade edilmektedir. Bunun yanında 1982 Anayasası'nın ikinci kısmın birinci bölümünün alt başlığı olan Temel Hak ve Hürriyetlerin Niteliğinde yer alan 12. madde de ise; "Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder."²⁴ şeklinde değerlendirilmektedir. Söz konusu 20. ve 12. Maddeler, dikkatli bir şekilde incelendiğinde hem devletin hem de bireyin sorumluluk taşıdığını ortaya koymaktadır. Ayrıca bu maddelerde, özel hayatın gizliliği hakkı ele alınmakta ve her kişinin bu hakka sahip olduğu ifade edilmektedir. Yine 1982 Anayasası'nın 21. maddesinde kişiye ait olan konutun dokunulmazlığı konusu açıklanmıştır. 22. maddesinde ise her bireyin haberleşme

²¹ Bkz. Şeref Gözübüyük-Feyyaz Gölcüklü, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, Turhan Kitapevi, Ankara-2005, s. 333.

²² Geniş bilgi için bkz. Taner Geçmez, "Haberleşmenin Gizliliğini İhlal ve Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçları (TCK m. 132-134)", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara - 2014, s. 16-22.

²³ *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, "Madde: 20", 1982.

²⁴ *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, "Madde: 12", 1982.

hürriyetine ve dolayısıyla kişinin sergilemiş olduğu haberleşmelerin gizliliği hakkına sahip olduğu vurgulanmaktadır.²⁵

Neredeyse tüm devletler mevcut anayasalarında ve mahkemelerinde özel hayatın gizliliği konusunu koruma altına almak için çaba sarf etmektedir. Bunun en büyük nedeni, küresel hukukta özel hayatın bireyin temel hakkı olarak kabul edilmesidir. Söz gelimi Brezilya Anayasası 5. maddesinde; “Mahremiyet, özel hayat, onur ve insanların görüntüsü dokunulmazdır.” şeklinde geçmektedir. Hatta Finlandiya Anayasası 10. maddesinde, Gürcistan Anayasası 20. maddesinde, Güney Afrika Anayasası 14. maddesinde, Güney Kore Anayasası 17. maddesinde genel olarak; herkesin özel hayatın gizliliği hakkına sahip olduğu vurgulanmakta, özel hayatın dokunulmazlığı ve korunma altına alınması gerektiği ifade edilmektedir.²⁶

2.2. İslam Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği

İslâm hukukunda özel hayatın gizliliği, mahremiyet kavramıyla değerlendirilmektedir. İslam Hukukunda özel hayatın gizliliği kavramının karşılığı olarak mahremiyet kavramı kullanılmakta ve bu kavram tam olarak konunun karşılığını vermektedir. Çünkü mahremiyet kavramı, Arap terminolojisinin zengin içeriğinden dolayı çok yönlü anlamlara sahiptir. Bu nedenle mahremiyet kavramının farklı anlamsal renk çeşitliliği, özel hayatın gizliliği tabirinin daha iyi anlaşılmasında önemli rol oynamaktadır.²⁷ Bu noktada mahremiyet kavramını tüm anlamlarıyla ele almak yerine konuyu özel hayat çerçevesinde incelemek daha yerinde olacaktır.

2.3. İslam Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği Bağlamında Mahremiyet

Mahremiyet kelimesi, (حرم) h-r-m kökünden türetilmiş bir kelimedir. Bu kökten türeyen kelimeler incelendiğinde gizlilik, gizli olma hali, “yasaklanan şey”²⁸, dinde aykırı

²⁵ *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, “Madde: 21”, 1982; Ahmet Korhan Mastı, “Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkı ve Kişilik Hakları İle İlişkisi”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara-2008, s. 149-150.

²⁶ Salihpaşaoğlu, *a.g.m.*, s. 231.

²⁷ Nurullah Güngör, “İslam Hukuku’nda Özel Hayat Kavramı ve Günümüz Uygulamaları”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (ss. 69-94), IV, 2016, s. 71.

²⁸ Mütercim Asım Efendi, *el-Okyânusü’l-basît fî tercemeti’l-kâmûsi’l-muhît* (Kâmus Tercümesi), Haz. Mustafa Koç-Eyüp Tanrıverdi, Türkçe Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul-2013, V/4918.

olan, özel alan, Allah tarafından kesin olarak yasaklanmış olan söz ve davranış, Allah'ın konusu, gizlenilmesi gereken, saygı, mahrem olma durumu gibi anlamlara gelmektedir.²⁹

Haram kelimesinden türeyen mahrem, Fıkıh açısından değerlendirildiğinde evlenilmesi dinen yasak olan akrabaları ihtiva etmektedir.³⁰ Mahremlilik, mahrem olma durumu, gizlilik anlamlarına gelmektedir. Mahrem kelimesine “-iyet” eki getirilerek mahremlikle aynı manaya gelen mahremiyet terimi üretilmiştir. Türkçe fıkıh eserlerinde de çokça kullanılan mahremiyet kelimesi, mahrem olma durumunu, dinen haram olmayı hem de özel hayatın gizliliği anlamında kullanılmaktadır. Bu kargaşanın önüne geçmek için “mahrem olmamadurumu”na mahremlilik kelimesinin kullanılması, “özel hayatın gizliliği” söz konusu olduğunda ise mahremiyet kelimesinin kullanılması yerinde olacaktır.³¹

Aynı kökten türeyen “el-harîm” kelimesi de dikkat çekmektedir. “Haram olanlar” manasına gelen bu kelimeyle, özel hayatın içerisinde müşterek olan yakın akrabalar kastedilmektedir.³² Aynı zamanda “mahremiyet düşüncesi, bireyin toplumla ya da diğer bireylerle ilişkisinde söz konusu edilen bir kavramdır. Bu çerçevede mahremiyet kavramının, bireysel hayatta özel alanların tamamını”³³ kapsadığını söylemek mümkündür.

Mahremiyet kavramı, her ne kadar gizlilik anlamını ihtiva etse de aslında mahremiyet ve gizlilik kavramlarının, birbirinden farklı anlamları olduğu hususu akademik ortamda irdelenmektedir. Çünkü mahremiyet ve gizlilik kavramlarının bazı akademisyenler tarafından ayrıma tabi tutularak bu şekilde değerlendirme yapılmasının temelinde, söz konusu kavramların hukûkî, ahlâkî, felsefî, antropolojik ve psikolojik boyutlarının farklı

²⁹ İbnManzur, *a.g.e.*, XII/119 vd.; Ragıb el-İsfehani, *Müfredat el-Fâzu'l-Kur'an / Kur'an Kavramları Sözlüğü*, çev: Yusuf Türker, Pınar Yayınları, İstanbul-2007, s. 276-178.

³⁰ Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî, *el-Mustasfâ mim 'İlmi'l-Usûl / İslam Hukukunda Deliller ve Yorum Metodolojisi*, I-II, Rey Yayıncılık, Kayseri-1994, I/186; Salim Öğüt, “Mahrem”, *Diyanet İşleri Ansiklopedisi*, Ankara-2003, 27/388; ayrıca bkz. Vecdi Akyüz, “Kur'an ve Sünnette Ebeveyn ve Çocuk Hakları”, *Kur'an ve Sünnete Göre Temel İnsan Hakları*, Ensar Neşriyat, İstanbul-2014, s. 328.

³¹ Cemalettin Şen, “İslam Hukuku Açısından Mahremiyet-Zaman İlişkisine Mukayeseli Bir Bakış”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi* (ss. 927-946), s. 930-931; III/3019; Yaşar Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük: Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul-2007, III/3019.

³² Murat Şimşek, “Mahremiyetin Sınırlarını Belirleme ve Korumada Hukukun İşlevi: İslam Aile Hukuku Örneği”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*, Editörler: Yavuz Ünal-Yusuf Bahri Gündoğdu-Şevket Pekdemir-Hasan Atsız, Samsun-2016, I/470.

³³ Adem Çatak, “Mahremiyet Kavramının Farklı Anlam Alanları veya “Fıkıh-ı Bâtın”da Mahremiyet Algısı”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 8, 2015, s. 94.

olduğu düşüncesini yatmaktadır. Gizlilik, gayr-ı meşru olan şeyleri gizlemek, başkalarına erişebilirliği ve ulaşmayı ileri düzeyde engellemek olarak görülmektedir. Mahremiyet ise ulaşılmak isteneni engelleme ile ilgili meşru bir davranıştır. Hukuksal açıdan mahremiyet, hak ve hükümlülük olarak değerlendirilmesine rağmen, gizlilik ise bu şekilde ifade edilmemektedir.³⁴

İslam hukukunda, günümüz hukukunda olduğu gibi maddeler halinde özel hayatın gizliliği hakkında söz etmek mümkün değildir. Çünkü bu konu tarihsel süreçte İslam hukukunda günümüz hukukundaki gibi salt maddeler üzerinden değerlendirilmemiştir. Bundan dolayı İslam Hukukunun temel kaynaklarında bireyin mahremiyet haklarını bu başlık altında müstakil olarak doğrudan ihtiva edecek şekilde kaleme alınmış eserler yoktur.³⁵ Her ne kadar İslam Hukukunun klasik kaynaklarında müstakil olarak mahremiyet haklarıyla ilgili eserler mevcut olmasa da aslında Kur'an ve hadis literatüründe özel hayatın gizliliğini ihtiva eden çok sayıda âyet ve hadis vardır. Söz gelimi âyette şu şekilde geçmektedir: Ey İman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selam vermeden girmeyin. Bu davranış sizin için daha hayırlıdır. Düşünüp anlayasınız diye size böyle öğüt veriliyor.³⁶ Söz konusu âyet, mesken/konut dokunulmazlığını ortaya koymaktadır. Bu ve benzer âyetler kesin yasaklama anlamı taşır ve kötü zan ile söylentilere karşı bireyleri korumaya yönelik bir tedbir niteliğindedir. İslami hükümlerin temel kaynağı olan Kuran ve Sünnet özel hayatın gizliliğine temel insan hakkı olarak yaklaşmış, bu hakkın korunmasıyla ve ihlalin engellenmesiyle ilgili bazı düzenlemeler yapmıştır. İslam düşüncesinde vatandaşların özel hayatlarını korumak devletin görevleri arasında sayılmıştır. Aynı zamanda küresel İslâm konferanslarında mahremiyet ekseninde çalışmalar mevcuttur. Mahremiyet alanında gerçekleşen konferansa örnek olarak; 05.08.1990 tarihinde Kahire'de düzenlenen, İslâm Konferansı Örgütü'nün Kahire İslâm İnsan Hakları Beyannamesi'nin 18. maddesi, mahremiyet haklarını şu şekilde ilan etmiştir:

³⁴ Şimşeka.g.m., s. 472; ayrıca bkz. Servet Armağan, "İslâm Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği", *İslâm Teknikleri Enstitüsü Dergisi*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul-1976, IV/142.

³⁵ Güngör, a.g.m., s. 72.

³⁶ Nûr, 24/27.

1. Her insanın kendisi, dini, yakınları, şerefi ve mülkiyeti bakımından güven içinde yaşama hakkı vardır.
2. Her insanın konutu, ailesi, mülkiyeti ve haberleşmeleri konusundaki özel hayatına ilişkin hususlarda mahremiyet hakkı vardır. Kişiyne yönelik tecessüse, gözetim altına almaya, nam ve şerefin kirletilmesine izin verilemez. Devlet, kişiyne keyfi müdahaleye maruz kalmaktan korur.
3. Şahsi mesken her durumda dokunulmazdır. Sakinlerinin izinleri veya hukuki bir gerekçe olmaksızın bir meskene girilemez. Mesken yıkılmaz, müsadere edilemez ve sakinleri tahliye edilemez.³⁷

İslam Hukukunun temel kaynaklarından biri olan hadis eserlerinin bazı bölümlerini ihtiva eden; “Kitâbu’l-edeb, Kitâbu’l-birrive’s-sıla, Kitâbu’l-isti’zan, Kitâbu’l-ahlak, Kitâbu’l-mezâlim, Kitâbu’d-diyat, Kitâbu’l-kasame gibi kısımlar, özel hayatın gizliliği ile ilgili bilgiler vermektedir.³⁸

2. ÖZEL HAYATIN KORUNMASINDA TEMEL AHLÂKÎ İLKELER

İslâm hukukunda özel hayatın korunması konusunun, günümüz hukukunda olduğu gibi belli başlıklar üzerinden ele alınmadığı dikkat çekmektedir. İslâm hukuku, belli konular üzerinden sınırlandırma ve özel hayatın gizliliğinin ihlali sonrasında müdahale etme yaklaşımını benimsememiştir. Daha çok özel hayatın gizliliğini koruyan prensipler ön plandadır. Yani söz konusu bu prensiplere dikkat edilerek özen gösterildiğinde dolaylı bir şekilde özel hayatın korunması gerçekleşecektir.

İslâm’ın temelinde, özeldede Müslümanların ve genelde tüm insanların duygu ve düşüncelerini şekillendirerek yön vermeyi hedefleyen evrensel hukuki ahlak kaidelerivardır. Özel hayatın gizliliği ve mahremiyeti çerçevesinde İslâm’ın ön gördüğü ahlâkî ve hukuki kurallar; toplumsal hayatın içerisinde oluşan problemlere çözüm sunduğu gibi aynı zamanda, oluşması ihtimali olan problemlerin meydana gelmesini de engellemektedir. Böylece toplumu durağanlıktan dinamikleşmeye sevk etmektedir.

³⁷ Vecdi Akyüz, “İslami Açıdan Bilgi ve Olgunun Bildirilmesi ve Açıklanması”, *İş Ahlakı Dergisi İGİAD* (ss. 129-140), S. 8, Kasım 2011, IV/131-132.

³⁸ Güngör, *a.g.m.*, s. 72; Kahraman, *a.g.e.*, s. 96 vd.

Hız. Peygamber gibi diğer tüm Peygamberlerin gönderiliş nedenlerinden biri de ahlâkî eksikliklerin giderilmesidir.Çünkü dinamik bir toplumun oluşumunda ahlak, en önemli etkenlerdendir. Ayrıca Kur'an ve hadislerde çokça zikredilen, özel hayatın gizliliğini oluşturan temel ilkeler, önem arz etmektedir.³⁹

Ahlak hakkında birçok tanımlama yapılmıştır. Fakat meşhur olarak sıkça tekrar edilen tanımlama şu şekildedir: "Ahlak, ruhta köklü bir şekilde yerleşen ve davranışların kendisinden hiçbir fikri zorlamaya ihtiyaç kalmadan kolaylıkla sadır olduğu melekedir."⁴⁰ Ayrıca ahlak kelimesinin kök itibariyle; "insanın yaratılışı, fıtrata ve bedensel varlığı anlamına gelen halk ve hilkat kelimeleriyle"⁴¹benzerlik göstermesi ilginçtir. Ahlak, "halk" yani yaratılış kelimesi ile irtibatlıdır. Çünkü ahlak, yaratılışa uygun hareket etmek manasınadır.

Bu noktada İslâm dini ahlak ve özel hayatın gizliliği bağlamında muhataplarına; kişiler arasında kardeşlik duygusunu zedeleyebilecek her türlü gizli hallerin araştırılmasını yasaklamış, dolayısıyla fitri olan ahlâkî duyguya ulaşmak için çaba sarf edilmesine yönlendirmiştir. Bundan dolayı İslâm müçtehitleri, insanın ahlâkî mahiyeti üzerinde sıkça kitaplar yazmışlardır.⁴² Bu yaklaşımın iki gerekçesi olduğunu söyleyebiliriz. Birincisi kişilerin fitri ibadet olan ahlâkî değere ulaşmasını sağlamaktır. İkincisi ise ahlâkî seviyeye ulaşan birey veya toplumun diğer insanlara örnek teşkil etmesidir. Böylece bu iki gerekçe doğrultusunda amaç, tüm insanları arzulanan seviyeye ulaştırmaktır.⁴³

Özel hayatın gizliliğinin korunmasını ihtiva eden her türlü tavır ve davranışı, aleni ve gizli haller olarak iki türlü değerlendirmek mümkündür. Gizli haller, özel hayatın gizliliğini koruyan ahlâkî ilkelerdendir. Gizli hal, kişi veya kişilerin kendilerine ait olan

³⁹ Ahlak-Vahiy İlişkisi için bkz. Tahsin Yurttaş, "İslâm Düşüncesinde Dilin Ahlâkîliği ve Mahremiyeti", *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu I-II*, Edit. Yavuz Ünal, Samsun-2016, I/428-431.

⁴⁰ Ahmet Ürkmez, "Ahlak Hadislerinin Düşünce ve Davranış Eğitimindeki Yeri ve Rivayet Değeri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Konya-2007, s. XIII, Ahmet Hamdi Akseki, *Ahlak İlmi ve İslâm Ahlakı*, Nur Yayınları, İkinci Baskı, Ankara-1991, s. 14.

⁴¹ Ürkmez, *a.g.t.*, s. XIII.

⁴² Nasi Aslan, "Adalet Medeniyeti Üzerine", *İslâm Hukuk Araştırmaları Dergisi* (ss. 9-27), S. 28, 2016, s. 13.

⁴³ Bkz. Elmalılı, *a.g.e.*, VII/204.

şeylerin, başkaları tarafından bilinmesinin uygun olmadığı ve gizliliği ihtiva eden her türlü tavır ve davranışı kapsamaktadır.⁴⁴

Genel itibariyle tespit edebildiğimiz kadarıyla özel hayatın gizliliğinin korunması ile ilgili kullanılan bazı kavramları şöyle belirleyebiliriz ki bunlar; zan, gıybet, tecessüs, tahassüs, bühtan, nemime şeklindedir.

2.1. Zanda Bulunmak

Gerçeklik ihtimali yüzde ellinin üzerinde bulunmakla beraber kesin olmayan bilgi ve hükme zan denir.⁴⁵ Âyette geçtiği üzere: “Hâlbuki onların bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Onlar sadece zanna uyuyorlar. Şüphesiz zan, hakikat namına hiçbir şey ifade etmez.”⁴⁶ Yine EbûHureyre’den gelen bir rivayette Hz. Peygamber; “Zandan sakının. Çünkü zan, yalanın ta kendisidir...”⁴⁷ buyurarak özel hayatın korunmasında kişiye ait bilgilerin kesin olarak bilinmemesine rağmen zanda bulunulmasının yanlış olduğunu söylemiştir.

Zannetmek, her ne kadar kötü şeyler için kullanılan bir tahmin olsa da, iyi olan şeyler için de geçerlidir. Yani zannı kötü zan ve iyi zan olmak üzere ikiye ayırabiliriz.⁴⁸ Âyette zannın çoğu kısmından kaçınılması gerektiğini ifade edilmektedir: “Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın...”⁴⁹

Buradakiayette zannın çoğundan kaçınılması vurgulanırken diğer taraftan az bir kısmının da meşru bir zan olduğunu gösterilmektedir. Böylece zan كَثِيرًا ifadesiyle iyi zan (hüsn-ü zan) ile kötü zan (su-i zan) şeklinde ayrıma tabi tutulmuştur. Hz. Peygamber bir hadisinde mümin hakkında güzel/iyi zanda bulunulması gerektiğini de ifade etmektedir.⁵⁰ Hz. Peygamber bu noktada; kişi ya da kişilerin herhangi bir kimseye ait özel hayatı ihtiva eden söz veya fiiller hakkında hüsn-ü zanda bulunması gerektiği ve aynı

⁴⁴ Yurttaş, *a.g.m.*, I/440.

⁴⁵ *Kur'an Yolu Tefsiri*, V/96.

⁴⁶ Necm, 53/28.

⁴⁷ Müslim, “Bir”, 28.

⁴⁸ Fetih, 48/12.

⁴⁹ Hucûrat, 49/12.

⁵⁰ Elmalılı, *a.g.e.*, VII/207; er-Râzî, *a.g.e.*, XX/229.

zamanda su-i zandan da kaçınılmasının bir zorunluluk olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü su-i zannı, sözlerin en büyük yalanı olarak ifade etmektedir.⁵¹

2.2. Gıybet Etmek

Bir kimsenin gıyabında, arkasından hoşlana gitmeyeceği bilinen bir şeyini konuşmak, başkalarına aktarmak anlamına gelmektedir.⁵²Başka bir tabirle gıybet, kişinin gıyabında hoşlanmayacağı bir şeyi konuşmaktır.⁵³ Ayrıca gıybet hem iyi hem de kötü davranışları da kapsamaktadır. Fakat da çok kötü sözler üzerinde meşhur olmuştur.⁵⁴ Söz gelimi Hz. Peygamber bir hadisinde; gıybetin ne olduğu sorulduğunda, hoşlanılmayan bir tavırla söz ve davranışta bulunma, olarak tanımlamış, söylenenlerin o kimsede olsa dahi gıybet yapıldığını, şayet yoksa iftira atıldığını vurgulamıştır.⁵⁵ Zikredilen bu hadisin özetinden anlaşıldığına göre gıybetin, iyi ve kötü olmak üzere iki yönü vardır.⁵⁶

Hz. Peygamberin, özel hayatın kapsadığı her türlü mahrem olan durumlara ayrı bir önem verdiği bilinmektedir. Ayrıca sergilemiş olduğu bu önem, sadece sözüne değil, tavır ve davranışlarına da yansımıştır. Söz gelimi Ebû Hureyre'den gelen bir rivayette Hz. Peygamberin sergilemiş olduğu tavır ve davranış, bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Hadiste bildirildiği üzere Resûl-i Ekrem evdeyken bir kişinin gizli bir şekilde evi gözetlediğine şahit olmuş ve kullanmış olduğu tarakla kişinin üzerine yürüyerek tepkisini sert bir tavırla göstermiştir.⁵⁷ Yine rivayet edildiği üzere özel hayatın gizliliğini ihlal eden bu şahsa aşırı bir şekilde kızmıştır. Hatta Hakem b. Ebu'l-Âs adındaki bu kişiye beddua dahi etmiştir.⁵⁸ Yine gizli halleri araştıran ve gıybet edenlerin durumu hakkında Allah Teâlâ; gıybetin ne kadar kötü bir hastalık olduğunu, aklen kabul edilmeyecek bir tarzda örnek vererek açıklamıştır. Bu kötü huydan vazgeçmek isteyenleri ise bir daha yapmamak

⁵¹ Bkz. Müslim, "Birr", 28, 30.

⁵² *Kur'an Yolu Tefsiri*, V/96.

⁵³ Elmalılı, *a.g.e.*, VII/209.

⁵⁴ Mustafa Çağrı, "Gıybet", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara-1996, XIV/63; bkz. Elmalılı, *a.g.e.*, VII/209.

⁵⁵ Ebu Davud, Edeb 40, (4874), Tirmizi, Birr 23, (1935), Müslim, Birr 70 (2589)

⁵⁶ Bkz. Elmalılı, *a.g.e.*, VII/209.

⁵⁷ Buhârî, "Diyât", 23; ayrıca bkz. Mehmet Emin Özafşar (Edit.), vd., *Hadislerle İslam –Hadislerin Hadislerle Yorumu-*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Birinci Baskı, Ankara-2014, IV/88.

⁵⁸ Özafşar vd. (Edit.), *a.g.e.*, IV/88.

üzere tövbe ederlerse, tövbeleri kabul edeceğini vurgulamak için çarpıcı bir örnekle şüayetle uyarılmışdır:

“...Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir.”⁵⁹

Ayet ve hadisler de bildirildiği üzere başkasının hakkında ve gıyabında konuşmak, zemmedilmiştir. Çünkü bu durum gıybet; teccessüs, tahassüs, bühtan, nemime ve su-i zan gibi durumların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Yani herhangi bir kimsenin gıyabında konuşmak, özel hayatın gizliliği bağlamında değerlendirildiğinde ihlallerin en fazla yaşanmasına sebep oluşturmaktadır. Özel hayatın ihlalinde etkin rol alması nedeniyle, bu durumun ihlallerin temelini oluşturduğunu söylemek mümkündür.

2.3. Tecessüs

Özel hayatın korunması için ahlâkî bir terim olan teccessüs; “bir kimsenin öğrenilmesini istemediği özel durumunu merak etme, araştırıp soruşturma”⁶⁰ anlamına gelmektedir. Tanım dikkatlice incelendiğinde araştırmanın nedeni, kişinin bizzat kendisi için bilgi toplamayı ifade etmektedir. Tecessüs, her ne kadar gizli olan her türlü bilgiye ulaşma, şeklinde değerlendirilse de asli itibarıyla kaynaklarda kötü amaç doğrultusunda araştırma yapmaktır.⁶¹

Tecessüs, kötü amaçla gerçekleşen özel hayatın gizlilikleri hakkında bilgi edinme davranışlarından biridir. Toplum bakımından ayıp karşılanmayan şeyleri araştırmak da teccessüs sayılmaktadır. Söz gelimi herhangi bir ailenin günlük hayatta neyi içip neyi yediğini araştırmak teccessüs sayıldığından dolayı yasaktır. Çünkü herhangi bir ailenin yeme-içmesi, o ailenin özel hayatının bir parçasıdır. Yine ölen bir kimse için tasarrufta bulunmak ayıp sayılmamasına rağmen, ölenin vasiyetini araştırmak teccessüs sayılmaktadır.⁶² İslam Dini kişinin şahsiyet ve kişilik haklarına saldırı özelliği taşıdığı ve

⁵⁹ Hucûrat, 49/12.

⁶⁰ Mustafa Çağrı, “Tecessüs”, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara-2011, XL/246.

⁶¹ Elmalılı, *a.g.e.*, VII/208; Çağrı, “Tecessüs”, XL/246.

⁶² Armağan, “İslâm Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği”, s. 146.

bahsi geçen hakları zedelediği için, gizli durumları araştırmamayı bir ilke şeklinde ortaya koymuştur. Müslümanlar imanlarının bir gereği olarak bu ilkeye riayet etmek zorundadır.

Âyette geçtiği üzere casusluk yapmanın yasak olduğu bildirilmektedir. Ayrıca tecessüs bazı âyet ve hadislerde zemmedilerek kişiler arası gizli hallerin araştırılmasının ne kadar kötü bir haslet olduğunu dillendirmektedir:

“Başkalarının gizli hallerini araştırmayın!”⁶³

“Ey diliyle iman edip kalbine iman girmemiş olan kimseler! Müslümanların gıybetini yapmayın. Onların gizli olan şeylerini araştırmayın. Çünkü her kim onların gizli hallerini araştırırsa Allah'ta onun gizli olan şeylerini araştırır. Allah kimin gizli halini araştırırsa onu evinde dahi rezil eder.”⁶⁴

Öz itibariyle tecessüs, şahsı ilgilendiren özel durumların, başkaları tarafından bilinmemesi gereken şeyleri öğrenmek için çalışmaktır. Bundan dolayı özel hayatın dokunulmazlığının korunması için tecessüs yasağı, ayrı bir öneme sahiptir.⁶⁵ Ayrıca her ne kadar tecessüs; bireysel ve toplumsal alanın özel hallerinin mahremiyeti açısından ahlâkî derecesini yükseltmek için ortaya koyulan ahlak değerlerinden biri olsa da devletin ön gördüğü kurallar dâhilinde bizzat casusluk yapan meslek dalları da vardır. Bu mesleklerin gayeleri, kişilerin özel hayatın gizliliğini ifşa etmek değil, belli gerekçeler doğrultusunda yasal olarak görevi icra etmektir. Söz gelimi devletin mahremiyet belgelerini, birinin çalması dâhilinde, yetkili güvenlik görevlerinin o kişinin özel durumlarını araştırması gibi. Ayrıca son dönemde teknolojinin hızlı gelişimi, tecessüs yasağının yayılmasını tetiklemiştir.

Sonuç olarak günümüzdekitle iletişim araçları kanalıyla tecessüs yasağı oldukça fazla rağbet görmektedir. Özellikle telefon, gizli çekilen video, fotoğraf, yazılı belgeler ve görüntülü araçlar kanalıyla yayılmasından dolayı ön plana çıkmaktadır. Bunun neticesi olarak tecessüse, günümüz dünyasında sosyal bilişim alanındaki alternatif araçlar kanalıyla oldukça sık rastlanmaktadır. Bu ve benzer sebeplerden dolayı diğer ahlaki ilkelere nazaran özel hayatın gizliliğinin ihlalinde daha fazla etkinliğe sahiptir.

⁶³ Hucûrat, 79/12.

⁶⁴ EbûDâvûd, “Edeb”, 35.

⁶⁵ Armağan, “İslâm Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği”, s. 148.

2.4. Tahassüs

Tahassüs, “gizli konuşulanları dinleme, kulak kabartma”⁶⁶ anlamına gelmektedir. Tahassüs, tecessüs ile neredeyse aynı anlamda kullanılan ahlâkî bir terimdir. Fakat aralarında fark mevcuttur. Tecessüs, yukarıda izah edildiği gibi kötü maksat çerçevesinde gizli olan her türlü bilgiye ulaşmak, anlamına gelmesine rağmen tahassüs; haber toplamak için çalışmak yani haber toplama gayretidir. Tecessüs ve tahassüs arasında ince farkların olduğunu savunanların yanında ayrıca ikisinin de aynı manaya geldiğini söyleyenler de vardır. Söz gelimi Elmalılı tecessüsü; “... dikkat ve gayretle araştırmak” şeklinde tanımlamış ve casus kelimesinin de bu kelimedenden türetildiğini söylemiştir.⁶⁷ Ayrıca tecessüs, kişinin kendisiyle ilgili gizli bilgiyi araştırmasına anlamına gelmesine rağmen, tahassüs; kişinin kendisinin dışında olan başkaları için araştırma yapmasını ifade etmektedir.⁶⁸

Hadisin bir bölümünde Hz. Peygamber; “...birbirinizin konuştuklarını dinlemeyin...”⁶⁹ diye buyurmuştur. Onun bu uyarısı, kişiler arasında hakkın doğmasına sebebiyet verdiğini göstermektedir. Dolayısıyla kişilerin özel hayat hakkının zedelendiği ve böylece dinleyen ile dinlenen arasında hukuksal bir hak doğduğunu doğrudan ve dolaylı olarak bu durumu ifade ettiğini söylemek mümkündür.

Önceki dönemlerde dinleme olayı sadece kulaktan duyma ile gerçekleşmesine rağmen günümüzde teknolojik araçlar kanalıyla farklı yollarla meydana gelmektedir. Bundan dolayı tahassüs yasağı aslında günümüzde de geçerliliği olan ahlaki bir ilkedir. Bu bağlamda tahassüs, özel hayatın ihlaline sebebiyet veren ahlaki bir ilkedir. İslâm hukukunda izinsiz herhangi bir meskeni ya da her ne suretle olursa olsun kişiler arasında meydana gelen ve sır olarak kabul edilen konuşmaları gizli bir şekilde dinlemek suç teşkil etmektedir. Hatta gizli olmayan konuşmaların dahi dinlenilmesinin yanlış olduğu kanaati, toplumsal alanda kabul görmüş ve ihlal edildiğinde ise ayıp karşılanmıştır.

⁶⁶ Çağrı, “Teccüs”, *a.g.e.*, XL/246.

⁶⁷ Elmalılı, *a.g.e.*, VII/208.

⁶⁸ Çağrı, “Teccüs”, *a.g.e.*, XL/246.

⁶⁹ Müslim, “Bir”, 28.

2.5. Bühtan / İftira

Bühtan, gerçeği olmayan, haksız bir şekilde yalan ithamda bulunarak iftira atmaktır. Başka bir tabirle şahsın şeref, haysiyet ve şöhreti olan manevi değerlerine karşı alçaltıcı bir şekilde ortaya koyulan saldırdır. Sözlükte “yalan söylemek, uydurmak, asılsız isnatta bulunmak” gibi mânalara gelen iftirâ, terim olarak “bir kimseye asılsız olarak suç, günah yahut kusur sayılan bir söz, davranış veya nitelik isnat etmek” anlamında kullanılmaktadır. Ancak günlük dilde iftira yaygın olmakla birlikte hukuk ve ahlâkta daha çok ifk ve bühtan terimleri, zina iftirası için de kazf kelimesi kullanılmaktadır.⁷⁰

Muhtelif âyetlerde yalan, gerçeği olmayan isnat gibi vb. kavramlarla ifade edilmektedir.⁷¹ Söz gelimi AhzâbSûresi 58. âyette iftiranın yasak olduğu şöyle ifade edilmektedir: “Mümin erkekleri ve mümin kadınları işlemedikleri şeyler yüzünden incitenler, bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.”⁷²

Hz. Peygamberin bir hadisinde yedi helak edici durumdan bahsettiği bilinmektedir. Şirkin, haksız yere adam öldürmenin, faiz ve yetim malı yemenin, savaş esnasında firar etmenin yanında iffetli bir bayana karşı zina iftirasını da helak edici yedi büyük günah arasında değerlendirmiştir.⁷³

Özel hayatın gizliliğini koruma altına alan ahlâkî kavramlardan biri olan bühtan, toplumsal alanda güven ve huzuru zedeleyen en büyük psikolojik ve sosyolojik tehlike arzeden fillerden biridir. Tarihsel süreçte, bireysel ve toplumsal ilişkilerin korunması için iftira karşısında hukuk sistemlerinin mücadeleleri, her dönemde belirginliğini göstermektedir. Hukuk nezdinde, toplum maslahatlarının dokunulmazlığı bağlamında şahsi haklar perspektifinde ahlâkî korumalardan biri olan bühtan yasağının önemi yadsınamaz. Çünkü her birey şeref ve haysiyet sahibi bir varlıktır.⁷⁴ Hz. Peygamber’in muhataplarına yaptığı ilk tebliğlerde iftira etmemek hususu da yer almakta, hadislerinde iftiranın çirkin ve

⁷⁰ Çağrııcı, “İftira”, *a.g.e.*, XXI/522.

⁷¹ En’am, 6/21; Yusûf, 12/111; Kasas, 28/36.

⁷² Ahzâb, 33/58.

⁷³ Müslim, “Kitâbu’l-Îmân”, 38.

⁷⁴ Geniş bilgi için bkz. Hasan Doğan, “İslâm Hukukunda İftira Suçu ve Cezası”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara-2008, s. 22-37; Elmalılı, *a.g.e.*, VII/545.

büyük bir günah olduğuna işaret edilmekte ve dolayısıyla bu gibi davranışlar, insanın âhiret hayatını iflasa götüren kul hakları bağlamında sayılmaktadır.

İslâm hukukunda iftira, anlam ve içerik farklılıklarından dolayı “kazf (zina iftirası) ve diğer iftiralar” şeklinde ayrılarak, farklı tanımlamalar yapılmış ve ayrı ayrı sınıflandırılmıştır. Yapılan bu ayırım, diğer hukuk sistemlerinde olmayan özgün bir yaklaşımdır. Zina suçunun (kazf) net bir şekilde Allah tarafından belli edilmesi ve diğer iftiraların konumu, şartları itibariyle farklı cezaların uygulanması hususunun, İslâm hukukuna has bir özellik olduğunu söylemek mümkündür.⁷⁵

2.6. Nemime

İslâm hukukunda özel hayatın gizliliğini koruyan ahlâkî ilkelerden biri de nemime'dir. Bozgunculuk, kötülük ve düşmanlık amacıyla kişiler arası fesada neden olacak söz taşımak anlamına gelen nemime, özel hayatın gizliliğinin açığa çıkmasında önemli bir role sahiptir.⁷⁶ Burada söz taşımaktan maksat, bireyler arasında fesada neden olacak sözün başkalarına taşınmasıdır. Bundan dolayı İslâm'ın yasakladığı davranışlar arasında zikredilmektedir.

“Yemin edip duran, şerefsiz, daima kusur arayıp kınayan (istihza), durmadan söz taşıyan (nemime), iyiliği hep engelleyen, saldırgan, günaha dadanmış, kaba saba; bütün bunların ötesinde bir de soysuz olan kimseye mal ve oğulları vardır diye, sakın boyun eğme.”⁷⁷ Âyet, özelde Hz. Peygamberi, genelde ise tüm Müslümanları uyararak dine muhalif olanların sıfatlarından haber verip, bu sıfatlara sahip olanlardan uzak durulmasını istemektedir. Müslümanları bu gibi davranışlardan sakındırmak amacındaki bu uyarılar

⁷⁵ “Bu durum, diğer hukuk sistemlerinde yer almayan bir tasnif ve dikkat çekici özgün bir düzenlemedir. İslâm hukukuna göre kazf ve diğer iftiralar hem tanımları hem de müeyyideleri itibarıyla birbirinden farklı statülere sahiptir. Bu farkların en önemlisi, kazf suçunun karşılığının Yüce Allah tarafından açıkça belirlenmiş olması, diğer iftira biçimleri hakkında herhangi bir cezaî tespitin bulunmamasıdır. Buna göre hadde muhatap olan zina iftirasının cezası standart iken, diğer iftiralar için konusu, ağırlığı, iftira atanın şartları dikkate alınarak farklı cezalar takdir edilebilmektedir. Yani zina iftirasının (kazf) dışındaki diğer iftiralar, İslâm hukuku tarafından açıkça suç olarak nitelenmişse de müeyyidesinin sınırlarının net hatlarla belirlenmediği, siyasi otoriteye bu alanda geniş bir takdir yetkisi tanındığı görülmektedir.” Doğan, *a.g.t.*, s. 205.

⁷⁶ er-Râzî, *a.g.e.*, XXII/49.

⁷⁷ Kalem, 68/10-14.

önemlidir. Bu yasaklara uymayanların, cezalarını çekmeden cennete giremeyeceklerine, Hz Peygamber dikkat çekmiştir.

Değerlendirme: Bu bilgiler perspektifinde özel hayatın korunmasında temel ilkeler olarak atfettiğimiz zan, gıybet, teccüs, tahassüs, bühtan ve nemime yasakları, özelde dil'in ahlâkî boyutunun korunmasıyla genelde ise insanın değerleriyle doğrudan ilintilidir. Çünkü İslâm hukukunda insanın değeri, diğer değerlerden daha üstündür.⁷⁸ Gizlilik hakkının dokunulmazlığı ile ilgili âyet ve hadisler genel olarak incelendiğinde her ne kadar o dönemin medyasıyla ilintili olan hadiseler gündeme taşınarak mevzu bahsedilse de aslında günümüzde oluşan gizlilik mahremiyetleri için de önem teşkil etmektedir.

Hukukun ön gördüğü kurallar doğrultusunda toplumun özel hallerinin muhafaza edilmesi için her dönemde çaba sarf edilmiştir. Çünkü bireyin özeli, ifşa edilerek umuma yayıldığında mahremiyetin dokunulmazlığı zarar görmekte ve toplum içerisinde olumsuzluklar çoğalmaktadır. Böylece sorun, özelden genele yayılmakta ve saygısızlığın, ahlaksızlığın, şeref ve haysiyetsizliğin oluşumunu kolaylaştırmaktadır. Bundan dolayı İslâm, özel hayatın gizliliğini ifşa edecek tavır ve davranışların önüne geçmek için; zan, gıybet, teccüs, tahassüs, bühtan ve nemime gibi manevi haslıkları, hangi mekân, araç ve zaman da olursa olsun yasaklamak suretiyle ahlâkî bir kural olarak sistemleştirmiştir.

3. ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİN DOKUNULMAZLIĞI

Özel hayatın gizliliğinin korunması, yaratılış itibariyle sosyal bir varlık olan insana bahşedilen değerlerinin koruma altına alınmasıdır. Hukuk tarihinde günümüze kadar farklı maddeler doğrultusunda kişilik hakkı ve özgürlük merkezinde dönem dönem özel hayatın gizliliğinin korunması da dâhil olmak üzere birçok uğraşlar verilmiştir.

Kişinin haklarını ihtiva eden şahsiyet/kişilik hakları, özel hayatın gizliliğinin korunmasıyla doğrudan ilintilidir. Çünkü kişilik hakları; şahsiyetin korunması ve geliştirilmesi perspektifinde meydana gelen bütün varlıklar üzerindeki hakları kapsamaktadır. Bu sebeple bunlar bireyin bizzat kendisine bağlı olan, yaşama hakkı başta olmak üzere şahsın şerefi, haysiyeti, onuru gibi değerlerini ihtiva eden, devredilmesi asla

⁷⁸ Bkz. Ahmet FethîBehnesî, *el-Mes'ûliyyetü'l-Cinâiyyefi'l-Fıkhi'l-İslâmî*, Dâru's-Şurûk, Beyrût-1988, 193-195.

kabul edilmeyen haklar olarak ifade edilmektedir.⁷⁹ Bu noktada özel hayatın gizliliğinin korunmasıyla şahsiyet hakları değerlendirilmeye tabi tutulduğunda, özel hayatın gizliliğiyle ilgili iki temel koşulun meydana geldiğini söylemek mümkündür:

- Özel hayatın gizliliğinin korunmasındaki birinci koşul;devredilmesi asla kabul edilemez düşüncesidir.
- İkincisi ise; hukukun öngördüğü koşullar çerçevesinde müdahale yapılması gerekliliğinin dışında dokunulmazlığı söz konusudur.

İslâm hukuku açısından değerlendirildiğinde âyet ve hadis ekseninde özel hayatın gizliliği oldukça zengin bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Dönemin problemleri karşısında sistematik bir şekilde çözümler üretilmiştir. Şahsiyet/ırz haklarından özel hayat hakkına kadar, hatta konut dokunulmazlığı da dâhil olmak üzere birçok alanda konular masaya yatırılmış, enine boyuna irdelenerek, hukuk sistemi içerisinde koruma altına alınmıştır. Başka bir tabirle İslâm hukukunun ön gördüğü kendine has yöntemlerle mahfuz hale getirilmiştir.⁸⁰

Bilişim teknoloji alanının gelişim göstermesiyle sosyal bilişim ağlarının son dönemlerde popüler hale gelmesi ve böylece internetin yaygın olarak kullanılması, günlük yaşam alanlarına artı kazandırmıştır. Bu olumlu gelişmenin yanında negatif davranışların sergilenmesine ve bilişim alanında, bazı problemlerin oluşmasına da neden olmuştur. Bunlardan birisi, özel hayatın gizliliği konularının illegal biçimde kullanım problemidir. Zaten günümüzde hukuk alanında özel hayatın gizliliği hakkında gündem oluşturulması aslında kişisel hakların problemlerine çözüm arayışlarının sebebidir. Bunlar kişisel haklar ve buna bağlı olarak kişinin şahsına ait değerler kapsamı perspektifindeki konuların

⁷⁹ Bkz. İbnKudâme, Ebû Muhammed b. Ahmed b. ‘Abdillâh, *el-Muğnî*, Tahk. Muhammed ŞerafeddinHattâb- Muhammed es-Seyyid, Dâru’l-Hadîs, Kâhire-1425, XII/408, 409; Gazzali, Hücetü’l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî, *el-Müstaşfâmin ‘ilmi’l-usûl*, (yy.), (ts.), I/288.

⁸⁰ Bkz. Muhammed Abdülhay b. Abdilkebir b. Muhammed el-Hasenî el-İdrîsî el-Kettânî, *et-Terâtibu’l-İdâriyye*, çev. Ahmed Özel, İz Yay., İstanbul-1993, I/301 vd.; Ebu İshakŞâtîbî, *el-Muvâfakat / İslâmî İlimler Metodolojisi*, I-IV, Terc. Mehmed Erdoğan, İz Yayıncılık, İstanbul-1993, II/7 vd.; Bkz. Gazzalî, *el-Mustasfâ*, II/46; Abdurrahman Cezîrî, *Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhı*, çev. Mehmet Keskin, İkinci Baskı, Çağrı Yay., İstanbul-1410/1990, VIII/3453, 1454; Zeynü’d-DînAhmed b. Ahmed b. Abdî’l-Lâtîfî’z-Zebîdî, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı TecdîdiSarîhTercemesi ve Şerhi*, Terc. ve Şerh: Kâmil Miras, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Beşinci Baskı, Ankara-1980, XI/49, 136; Ebu’l-Hasen Ali b. Ahmed en-Nisâburî el-Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzûl*, Beyrut-1982, s. 221.

muhafaza altına alınmasını doğurmuştur. Gün geçtikçe de hukukçular nezdinde, kişisel hakları ihtiva eden konuların koruma altına alınmasının zorunluluğu hakkında mutabık kalınmıştır.⁸¹

Küresel hukuk alanında özel hayatın gizliliğinin korunmasının daha iyi anlaşılması için tanım probleminin hukuki açıdan irdelenmesi gerekmektedir. Özel hayatı tanımlama problemi, günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Özel hayatın kapsamı bağlamında tüm insanlar üzerinden bir değerlendirme yapıldığında haliyle ortak noktaların mevcut olduğu görülür. Fakat her ne kadar bazı toplumsal değerlerin aynı paydada birleştiğini düşünsek de aslında birey veya toplumların kendi aidiyetleri diyebileceğimiz, inanç, kültür, ahlak gibi değerlerinin farklılığı da bir gerçektir. Bu gerçeğin bir sonucu olarak tanımlama probleminin oluşması, gayet doğal gözükmemektedir.

Bunun yanında yine dünyadaki tüm insanlar bu hususta dikkate alındığında birey veya toplumun ortak noktada buluşabileceği özel hayatı ilgilendiren konular da mahkemelerin davalar sonucundaki kararları mevcuttur. Zaten Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başta olmak üzere bazı uluslararası mahkeme kuruluşları, yukarıda izah ettiğimiz gerekçeler doğrultusunda tanımın net bir şekilde yapılması taraftarı değildir. Özel hayatın gizliliğinin tanımlanmasından kaçınmalarının bir diğer nedeni, sınırlandırma kaygısından kaynaklanmaktadır. Bu gerekçelerden dolayı özel hayatın gizliliğinin, kapsam üzerinden ele alınması, özel hayatın gizliliğinin korunmasında kolaylık sağlamaktadır.

Özel hayatın gizliliğinin korunması bağlamında tanımının bazı gerekçelerden dolayı yapılamaması, özel hayatın tüm insanlar açısından tek bir hak olmadığını ortaya koymaktadır. Fakat genel itibariyle tek bir hak üzerinden değerlendirildiğinde *kişinin özel hayatınının, başkaları karşısında gizli tutulması*, şeklinde düşünmek mümkündür.⁸²

İslâm hukukunda özel hayatın gizliliğinin, doğrudan tek bir konu üzerinden değerlendirilmediği bilinmektedir. Lakin İslâm hukukunda özel hayatın gizliliğinin korunması hususunun, günümüz hukukuna nazaran daha üst profilden ele alındığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Çünkü İslamhukuku, zengin bilgi birikimine sahip köklü bir

⁸¹ Yeşim Çelik, “Özel Hayatın Gizliliğinin Yansıması Olarak Kişisel Verilerin Korunması ve Bu bağlamda Unutulma Hakkı”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi TAAD* (ss. 387-406), S. 32, 2017, s. 393-402.

⁸² Armağan, *a.g.m.*, s. 141-143.

sistemdir. Bu zenginliğin nedeni, İslâm literatürünün asli kaynakları olan Kur'an ve sünnettir. Ayrıca mahremiyet konuları da dâhil olmak üzere kişilik hakları bağlamında zengin bilgi birikimine sahiptir. Bu gerçeğin bir neticesi olarak özel hayatın gizliliği, zarûrât-ı diniyye bağlamında İslâm'ın kendi asli değerleri üzerinden koruma altına alınmıştır.⁸³ Bu düşünce doğrultusunda özel hayatın gizliliği ile ilgili koruma, İslâm'ın orijinal prensibi olarak görülebilir.

Kapsam itibariyle özel hayatın gizliliğini ilgilendiren konuların ele alınmasının, özel hayatın gizliliğinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı kanaatindeyiz. Özel hayatın gizliliğinin kapsamı içerisinde değerlendirilen konular genellikle şu şekildedir:

- Kişinin kimliği ve kişisel veriler
- Kişinin aile hayatı.
- Kişinin konut dokunulmazlığı.
- Kişinin haberleşmesi.⁸⁴

“Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması” genel başlığı altında değerlendirilecek olan söz konusu bu konular günümüz hukuku ile İslam Hukuku perspektifinden incelenecektir.

3.1. Kişinin Kimliği ve Kişisel Veriler

Şahsın kimliği, genel olarak kişinin, kendisinin dışındaki bireylerden ayırt edilebilen özelliklerini kapsamaktadır.⁸⁵ Kimlik; inanç, tutum, değer merkezinde şahsın fizyolojik, demografik, kurumsal, sosyal vb. özelliklerine göre şekillenen bir olgudur. Bu özelliklerden dolayı kişi, birden fazla kimliğe sahip olabilir. Çünkü hepimiz; erkek-kadın, Türk-Arap, anne-baba, öğretmen-aşçı, işçi-patron gibi farklı kimlikler içerisinde yaşamını devam ettiren insanlarız. Dolayısıyla kimlik; şahsın psiko-sosyal durumuna, sosyo-demografik karakterlerine (erkek-kadın, Türk-Arap vb.), kurumsal üyeliklerine (sendika üyeliği, dinsel

⁸³ Bkz. Abdullah b. Mahmâd b. Mevdûd el-Mevsilî, I-IV, *el-İhtiyâr li-T'alîli'l-Muhtâr*, terc. Mehmet Keskin, Hikmet Neşriyat, İstanbul-2005, IV/5 vd.; İbnAbidîn, Muhammed Emîn b. Ömer, *Reddü'l-Muhtâr 'ale'd-Dürri'l-Muhtâr*, I-VIII, Kahraman Yayınları, İstanbul-1984, V/51.

⁸⁴ Salihpaşaoğlu, *a.g.m.*, s. 227.

⁸⁵ Nurten Zeliha Şahin, “Mahremiyet Alanı Olarak İnsan Bedeni”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu I-II*, (ss. 157-173), editör: Yavuz Ünal vd., Samsun-2016, I/159.

üyelik vb.), sosyal rollerine (annelik, doktor vb.) ve sosyal tiplerine (liderlik vb.) göre değişkenlik arz etmekte, çok boyutlu amaç ve içeriği bünyesinde barındırmaktadır.⁸⁶

İnsanların sosyal ortamlarda yaşamını devam ettirirken psiko-sosyal kimliklerinin yanında kendilerine özel kılınan ve diğer kimliklerden ayırt edici özelliklerinin olduğunu biliyoruz. Kimliğin çok boyutlu yüzü itibariyle şahsın özel kimliği ve şahsın sosyal kimliği olarak sınıflandırılması, yerinde olacağı kanaatindeyiz. Böylece kimliği; “şahsın diğer insanlarla olan ortak özelliği ve diğer insanlardan ayırt edici farklılığı” şeklinde tanımlamak mümkündür.⁸⁷ Bu noktada bu başlık altında kimliğin; diğer insanlardan ayırt edici farklılığı boyutu üzerinden özel hayatın gizliliği perspektifinde, kişinin kimliği ele alınarak incelenecektir.

Kişisel verilerin koruma altına alınması ile özel hayatın gizliliği, birbirleriyle iç içe geçmiş konulardır. Çünkü küresel hukuk alanında genel kabul gören görüşe göre; kişisel verileri dikkate almadan, özel hayatın gizliliği ve korunması konusunun tam manasıyla izah edilemediği vurgulanmaktadır. Çünkü “kişisel verilerin korunmasının, özel hayatın gizliliği hakkının kendine has özelliklerini içinde barındıran bir türü olması, biçiminde ortaya koyulmuştur.”⁸⁸

Kişinin; “resmi, ismi, etnik kimliği,”⁸⁹cinsiyeti ve “yaşam biçimi”⁹⁰kişinin kimliğini oluşturan faktörlerdir. Bu etkenler dikkate alındığından dolayı kişinin kimliği, özel hayatın korunması çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Uluslararası hukuk alanında kişinin; inancı, farklılıkları, düşüncesi, siyasi olarak yaptığı faaliyetleri, ırkı, idari veya cezai yaptırımları, sağlığına ilişkin hususiyetleri, korunması gereken kişisel veri statüsünde ifade edilmektedir. Türkiye’de günümüz hukukunda ise TCK’nin 135. maddesinde başlıklar halinde düzenlenmiştir. Kişinin siyasi

⁸⁶ Geniş bilgi için bkz. Sibel Karaduman, “Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü”, *Journal of Yaşar University* (ss. 2886-2899), 17(5), 2010, s. 2886-2899.

⁸⁷ Karaduman, *a.g.m.*, s. 2886-2899.

⁸⁸ Çelik *a.g.m.*, s. 391.

⁸⁹ Şahin, *a.g.m.*, I/159-160.

⁹⁰ Salihpaşaoğlu, *a.g.m.*, s. 237.

görüşü, felsefe ve dini ayrıcalıkları, ırki kökeni, ahlâkî eğitimi, cinsel yaşamı, sağlık durumu, sendikal bağlantısı, kişisel verileri kapsam altına alan söz konusu başlıklardır.⁹¹

Kişisel veri ise Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun3/d maddesinde; “kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi”⁹² şeklinde tanımlanmaktadır. Kişinin kimliği, etnik kökeni, tahsil bilgileri, bireysel veya sosyal hatta ailesiyle ilgili bilgileri, kişisel verilere örnek olarak gösterilebilir. Bunların yanında şahsın diğer kişiler arasında gerçekleştirdiği haberleşmeleri, inanç ve düşünce boyutu, kendisine ait olan kart ve doküman bilgileri, kişisel veri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Yani kişinin bizzat şahsına ait olan veya şahsın kendisiyle özdeşleşen her türlü bilgi, kişisel veri perspektifinde değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır.⁹³

Son dönemlerde bazı çevreler tarafından da desteklenen kişisel veriler, “hassas veri” ve “özel nitelikli veri” şeklinde de tanımlanmaktadır.⁹⁴ Örneğin Kişisel Verileri Koruma Kanunu'nun (KVKK) “Özel nitelikli kişisel verilerin işleme şartları” başlığının altında bulunan 6. madde, özel nitelikli veri şeklinde tanımlamaktadır:

“Kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı, cinsel hayatı, ceza mahkûmiyeti ve güvenlik tedbirleriyle biyometrik ve genetik verileri, özel nitelikli kişisel veridir.”⁹⁵

3.2. Kişinin Aile Hayatı

İslâm'ın gönderiliş nedenlerinden biri güven ve refahın oluşmasını sağlayarak sosyal alanı, ameli (pratik)⁹⁶ hükümlerle ilahi öğretiler doğrultusunda koruma altına

⁹¹ Alaaddin Bük, “Elektronik Ortamda Saklanan Kişisel Verilerin Elde Edilmesi / Değiştirilmesi Suretiyle İşlenen Suçların Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Güvenlik Bilimleri Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara-2015, s. 20-26; Çelik, *a.g.m.*, s. 390.

⁹² *Kişisel Verilerin Korunması Kanunu*, “Madde: 3”, Kanun No: 6698, S. 29677, 2016, s. 12301. (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6698.pdf>, Erişim Tarihi: 18.09.2018).

⁹³ Bkz. Hüseyin Can Aksoy, *Medeni Hukuk ve Özellikle Kişilik Hakkı Yönünden Kişisel Verilerin Korunması*, Seçkin Yayınları, Ankara-2010, s. 1 vd.; Salihpaşaoğlu, *a.g.m.*, s. 244.

⁹⁴ Bkz. Murat Volkan Dülger, “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Türk Ceza Kanunu Bağlamında Kişisel Verilerin Ceza Normlarıyla Korunması”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 3, 2016, s. 113.

⁹⁵ *Kişisel Verilerin Korunması Kanunu*, “Madde: 6”.

⁹⁶ Fıkıh metodolojisi (usul), yürüttüğü faaliyet bakımından teorik değil, pratik çerçeve doğrultusunda insanın bedensel hareketlerini ifade etmektedir. “Kelâm ilminin yolu, metodolojik düzeyde fıkıh usulü

almaktır. Sosyal nizamın tesisini ve sosyal güveni sağlayan usûl-i fıkıh; “doğru yolu, şer’in ve aklın özünden alarak”⁹⁷, kendi içerisinde farklı teoriler üretmek küllî ve cüz’î bakış açısıyla mevcut problemlerin çözümüne giden sistemli bir yaklaşımdır. Aynı zamanda usûl-i fıkıh, İslâm’ın asli/temel gayesini ön plana çıkararak dine zarar verebilecek kanıtları da tespit eden ve böylece şahsın lehine ve aleyhine olan konuları inceleyen bir ilim dalıdır.⁹⁸ Bu geliştirilen teorilerden biri mekâsıd teorisidir (zarûriyyât).⁹⁹ Öz itibarıyla mekâsıd teorisi; küllî bakış açısıyla İslâm’ın asli sebebini tespit etmek ve asli sebebe karşı ortaya koyulan tehditleri kaldırmak veya önlem almak için çabalamayı ön görmektedir.¹⁰⁰ “İslâm’ın korumayı ön gördüğü beş temel küllî esas, can (insan), din, akıl, nesil ve mal olarak tespit edilmiştir. Bunlardan dördüncüsü olan neslin (ırz) korunması, aile hukukunun ilkelerini izah eden bölümdür.”¹⁰¹ İslâm’ın dokunulmaz olarak değerlendirdiği din, akıl ve mal, konumuzun dışında kalmaktadır. Can ise kişinin fizyolojik (beden) bütünlüğü ekseninde bir üst başlıkta genel olarak incelenmiştir.

İslâm hukukunda neslin korunması, ırz üzerinden değerlendirilmektedir. Bu bağlamda ırz ise cinsel ve ailevi meseleleri ihtiva etmektedir. Şahsın özel hayatını içine alan ırz, genel olarak kişinin haklarını kapsamaktadır.¹⁰² Ayrıca İslâm hukuk kaidelerinde zararlı olan şeylerin temel kuralı, *haramlık ilkesidir*. Böylece İslâm hukukunda kişinin aile

ile içeriksel düzeyde ve tartışma alanlarında felsefe ile züht ve takvaya dayalı bireysel ahlaki düzeyde tasavvufu pek çok noktada kesişmektedir. Kelâm ve fıkıhın dayandıkları metodolojik zemin ve kaynak ortaktır. Ancak kelâmın bu kaynaklara dayalı olarak yürüttüğü faaliyet teorik bir çerçeveye sahipken, fıkıhın söz konusu kaynaklara dayalı olarak hüküm çıkarma faaliyeti ve bu faaliyetin kurallarını belirleme pratik bir çerçeveye sahiptir. Buradaki teorik çerçeve kalbin fiillerine karşılık gelirken, pratik çerçeve bedenün fiillerine karşılık gelmektedir.” Mahmut Ay, “İslâm Düşüncesinin Kurucu Unsurlarına Yönelik Kurumsallaşma Süreci ve İlişkisel Bağlam”, *İslâmî İlimlerde Metodoloji IV -İslâm Düşüncesinin Kurucu Unsurları: Usûl-i Fıkıh, Kelâm, Tasavvuf ve İslâm Felsefesi-*, Edit. İlyas Çelebi-Mehmet Bulgen, Ensar Neşriyat, Birinci Basım, İstanbul-2016, s. 76.

⁹⁷ Muhammed b. Muhammedel-Gazâlî, *el-Mustasfâ mim İlmi’l’Usûl / İslam Hukukunda Deliller ve Yorum Metodolojisi I-II*, Çev. Yunus Apaydın, Rey Yayıncılık, Kayseri-1994, I/2.

⁹⁸ Gazâlî, *el-Mustasfâ mim İlmi’l’Usûl*, I/V.

⁹⁹ Yusuf Bahri Gündoğdu, “İnsanlık Onuru ve Ailede Mahremiyet Eğitimi”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu* (ss. 321-328), Edit. Yavuz Ünal vd., Samsun-2016, II/321-322.

¹⁰⁰ Şimşek, *a.g.m.*, s. 474, 475.

¹⁰¹ Şimşek, *a.g.m.*, s. 475.

¹⁰² İbn Receb, Ebu’l-Ferec Zeynüddîn ‘Abdurrahmân, *Kavâ’id-u İbn-i Receb*, el-Mektebetü’t-Tevfikîyye, Mısır-Kâhire (ts.), I/141.

hayatı, haramlık ilkesiyle değerlendirildiğinde mahremiyetin, hürmet ve muhafaza konularıyla doğrudan alakalı olduğunu söylemek mümkündür.¹⁰³ Netice olarak İslâm hukukunda kişinin aile hayatı için, özel hayat kapsamına alınan ve dokunulmaz bir haktır diyebiliriz.

Evlilik müessesesi olarak tabir edilen aile, neslin ve böylece insanlığın devamını sağlayan toplumun temelini oluşturmaktadır.¹⁰⁴ Hz. Âdem'den günümüze kadar süre gelen evlilik, ilahi nizamın bir parçası olarak meşrulaştırılmıştır. Bu özelliği ise aile olgusunun fitri olduğunu ifade etmektedir.¹⁰⁵ Mahremiyet alanlarından biri olan aile, kişinin özel hayatını içine alan bir kurumdur. Ayrıca aile; “hukuku medeniyenin, şahsın hakları ve aynı haklarla beraber en büyük ve en esaslı fasıllarından birini teşkil eder. Bu itibar ile aile, hukuki bir müessesedir.”¹⁰⁶ Başka bir açıdan değerlendirildiğinde ahsen üzerine yaratılan insan tasavvurunun yeryüzünde kemiyetleşmesi ve tabii yaşantısı doğrultusunda hayatın her sahasını kuşatan bir müessesedir. Çünkü aile, bireylerden oluşmakta ve her birey aile müessesesinin bir üyesi konumundadır. Böylece çocuk, sosyal düzende kimliğinin kazanmasının ilk adımını yine aile çatısında gerçekleştirmektedir. Bu noktada şunu söyleyebiliriz; toplum, ailenin varlığıyla oluşan sosyal bir düzen, aile ise; toplum karşısında mahremiyet algısının temelini oluşturan bir kurumdur.¹⁰⁷

Mahremiyet alanı açısından özel hayat alanı olarak değerlendirilen konulardan biri de kişinin aile ortamıdır. Bundan dolayı kişinin aile hayatı, diğer bireylerin müdahalesini önlemek için hukuki olarak devletin koruma altına aldığı alanlardan biridir. Şahsın kendi tercihi doğrultusunda kişisel seçimleri devletten korunduğu gibi aynı zamanda dokunulmazlığı ön plana çıkarılmaktadır. Bu noktada devlet, kişinin aile hayatını

¹⁰³ Şimşek *a.g.m.*, s. 475.

¹⁰⁴ Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku* (I-III), İz Yayıncılık, İstanbul-2009, I/166.

¹⁰⁵ Gündoğdu, *a.g.m.*, s. 322.

¹⁰⁶ Ali Fuad Başgöl, *Hukukun Ana Meseleleri ve Müesseseleri Konferanslar*, Yağmur Yayınevi, İstanbul-2008, s. 350.

¹⁰⁷ Bkz. Şehristânî, Ebü'l-FethTâcüddîn (Lisânüddîn) Muhammed b. Abdilkerîm b. Ahmed, *el-Milel ve'n-Nihal*, tahk. AhmedFehmî Muhammed, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût-1992, I/33 vd.; Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I/166-167.

kendisinden koruyarak negatif bir sorumluluk üstlenmekte bunun yanında, aile hayatına karışanların ihlallerine karşıda pozitif sorumluluk üstlenmektedir.¹⁰⁸

TC. Anayasası'nın 20. maddesinde belirtildiği gibi hiç kimse diğer kişinin aile hayatına karışma hakkına sahip değildir: “Herkes, Özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.”¹⁰⁹

Bunların yanı sıra Türk Medeni Kanunu düzenlemelerinde de aile hukukunu ilgilendiren maddeler mevcuttur.¹¹⁰ Bu bilgiler ışığında kişinin aile hayatının, hem devlet bünyesinde hem de diğer bireyler karşısında korunduğu ortaya çıkmaktadır.

3.3. Haberleşme

Özel hayatın gizliliğinin korunmasının ön plana çıkan konularından birisi de haberleşme hakkıdır. Haberleşme, insanlık tarihinin oluşum sürecinden bu yana varlığını sürdüren insan faaliyetlerinden birisidir. Her canlı için bunu söylemek mümkündür. Çünkü her canlının kendi dünyasında birbiriyle olan iletişimi vardır ve böylece haberleşmesi kaçınılmazdır. Canlıların en şerefli olan insanın, Peygamberler gönderilmek suretiyle tebliğe muhatap olması, aslında başlı başına bir haberleşmenin göstergesidir. Malum olduğu üzere *nebi*, haber veren, bildiren; *nübüvvet* ise haber vermek anlamına gelmektedir.¹¹¹ Peygamberler, Yaratıcıdan aldığı iletileri, insanlara ulaştıran ve haberdar eden ulvi şahsiyetlerdir. Hz. Âdem'den Muhammed aleyhi's-selâm'a kadar geçen dönemde tüm Peygamberler, dönemin imkânları doğrultusunda iletişimsel tebliğini gerçekleştirerek, ilahi öğretileri muhataplarına haber vermişlerdir.¹¹²

¹⁰⁸ Şahin, *a.g.m.*, I/158.

¹⁰⁹ *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, “Madde: 20”, 1982.

¹¹⁰ Bkz. *Türk Medeni Kanunu*, “Madde: 118-201”, S. 24607, Kanun No: 4721, Kabul Tarihi: 2001.

¹¹¹ İbnManzûr, İbnManzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî, *Lisânü'l-'Arab*, I-XV, Daru's-Sâdır, Beyrut-(ty), XI/281; Geniş bilgi için bkz. Yusuf Şevki Yavuz, “Nübüvvet”, *Diyanet İşleri Ansiklopedisi* (DİA), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara-2007, XXXIII/279-285; Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed bin Ömer Fahreddin er-Razi, *Esâsü't-Takdîs fî İlmi'l-Kelâm*çev: İbrahim Coşkun, İz Yayıncılık, İstanbul-2006, s.223; Şerafeddin Gölcük-Süleyman Toprak, *Kelam*, Tekin Kitapevi, Konya-1998, s.303 vd..

¹¹² Habil Şentürk, *İslâmî Hayatın Psikolojik Temelleri*, İz Yayıncılık, İstanbul-2010, s. 17, 37; Mehmet Sanver, *Kur'an'da Tebliğ ve Eğitim Psikolojisi*, Pınar Yayınları, İstanbul-2001, s.24-25.

Temel haklardan biri olan haberleşme özgürlüğü, kişinin hiçbir engelle takılmadan istediği şahıslarla rahat bir şekilde haberleşmesini ve bu süreç içerisinde haberleşme anında oluşan bilgilerinin gizli tutulmasını ifade etmektedir. Kanunlar çerçevesinde yasal olduğu müddetçe kişiye sunulan haberleşme özgürlüğü, hukuksal zeminde koruma altına alınmış haklardan biridir.¹¹³ Anayasalarda özel hayatın gizliliğini düzenleyen kanunlar, haberleşmenin gizliliği hususunu özel hayat kapsamı içerisinde görmüş ve buna bağlı olarak korunması gerektiği durumunu hükme bağlamıştır. Kişilerin haberleşme özgürlüğüne sahip olması için hukuksal alanda farklı tedbirler alınmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde bu tedbirlerin bir örneğini görmekteyiz. Madde: 8 de belirtildiği gibi her bireyin haberleşme hakkının olduğu ifade edilmektedir. Haberleşme hakkının oluşması, haberleşmenin özgürlüğünü de beraberinde getirmektedir. Haberleşme hakkının yanında herhangi bir ihlal söz konusu olduğunda nasıl yaklaşılması gerektiği de izah edilmiştir: “Bu hakkın kullanılmasına bir kanun otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabilir.”¹¹⁴

Diğer taraftan Türkiye Anayasası'nda da özel hayatın gizliliği bağlamında kişilere tanınmış haklardan birisi de haberleşme hürriyetidir. Kişiler arasında meydana gelen haberleşmeler, ne türden olursa olsun anayasa tarafından güvence altına alınmış, haberleşmelerin gizliliği esas olarak kabul edilmiştir. Ayrıca haberleşme hürriyetinde ihlal söz konusu olduğunda hâkim kararıyla ya da yetkili merci tarafından usulüne göre araştırılması mevzu bahis olmadığı müddetçe, haberleşme ve gizliliğinin dokunulmazlığı, anayasa tarafından korunmaktadır:

¹¹³ Bkz. Eren Gündüz, *İslâm Hukukunda Haberleşme Hürriyeti*, Düşünce Kitabevi Yayınları, Birinci Basım, İstanbul-2012, s. 11; Murat Önok, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'na Göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara-2007, s. 460; Gündüz, *a.g.e.*, s. 10; Kayıhan, Şaban Kayıhan, *Hukukun Temel Kavramları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara-2011, s. 196; Geçmez, *a.g.t.*, s. 32.

¹¹⁴ Bkz. İbn Kesir, *Hadislerle Kur'an Tefsiri*, çev: Bekir Karlığa-Bedreddin Çetiner, Çağrı Yayınları, İstanbul-(ty)., XI/5995; Sadık Kılıç, “Kur'ân ve Sünnette Hayat Hakkı ve Özel Hayatın Gizliliği”, *Kur'ân ve Sünnete Göre Temel İnsan Hakları*, Ensar Neşriyat, İstanbul-2014, s. 370-371.

“Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veyabirkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar. İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.”¹¹⁵

İletişim ve bilim teknolojilerinin hızla yayılmasının, toplumsal hayata büyük bir katkısı olduğu yadsınamayan bir gerçektir. Bundan dolayı günümüzde bireylerin dünya çapında geniş bir ağ üzerinden bilgi alışverişinde bulunmaları, haberleşmenin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Dolayısıyla özel hayatın gizliliği konularından biri olan haberleşme, yazılı veya sözlü olarak kitle iletişim araçlarıyla gerçekleşmektedir. Söz gelimi mektup, faks, telefon, e-posta, facebook, twitter, instagram, whatsapp vb. araçlar, buna örnek olarak gösterilebilir.¹¹⁶

3.4. Konut Dokunulmazlığı

İnsanların barınak veya mesken olarak kabul ettiği mekânlar-ki buna çadır da dâhil-¹¹⁷özel hayatın yoğun şekilde yaşandığı bir alan olması hasebiyle hukuk doktrininde ayrı bir öneme sahiptir. Mesken kelime itibariyle; ikamet edilen, konaklama ve geceleme yeri, mal olarak değerlendirildiğinde insanların maslahatı ve menfaati için imar edilen¹¹⁸, bir hukuk terimi olarak ise; “bir kişi veya ailenin sürekli oturmak amacıyla yerleştiği yer” olarak ifade edilmektedir.¹¹⁹

¹¹⁵ *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, “Madde:22”, 1982.

¹¹⁶ Ali Türkmen, *İslâm İletişim Hukuku*, Ensar Neşriyat, İkinci Baskı, İstanbul-2014, s. 603-605, Gündüz, a.g.e., s. 30.

¹¹⁷ Bkz. Serahsî, Şemsü'l-Eimme EbûSehlEbû Bekir Muhammed b. Ahmed, *Mebûsût*, (I-XXXI), Edit. Mustafa Cevat Akşit, Gümüşev, İstanbul-2008, XVI/35.

¹¹⁸ İbnNüceym, Zeynelabidin b. İbrâhîm el-Mısırî el-Hanefî, *Bahrü'r-RâikŞerhuKenzi'd-DekâikDâru'l-Ma'rifeBeyrût*-(ts.), V/277.

¹¹⁹ Hamdi Döndüren, “Mesken”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Ankara-2004, s. 316.

Kişinin aile hayatının gizliliğinin bir neticesi olarak diğer bireylerden gelecek müdahalelere karşı korunması için konut/mesken mahremiyetini zorunlu hale getirmiştir.¹²⁰Bu zorunluluktan dolayı İslâm hukuku ve günümüz hukukta özel hayatın gizliliği kapsamında değerlendirilen önemli konulardan biri de konut dokunulmazlığıdır, dolayısıyla bu konu kişinin kendisini ilgilendirdiği gibi ayrıca aile ortamını da ilgilendirmektedir. Bundan dolayı konut dokunulmazlığı, aile hayatının mahremiyetini muhafaza altına almak için özel hayatın gizliliğinin korunması alanlarından biri olarak değerlendirilmektedir.¹²¹

Neredeyse tüm hukuk sisteminde olduğu gibi Türkiye Anayasası'nda da mesken dokunulmazlığı güvence altına alınmaya çalışılmaktadır. 1924, 1961 ve 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda mesken ile ilgili maddeler şu şekilde geçmektedir: “Kanun ile muayyen olan usul ve ahval haricinde kimsenin ahvaline girilemez ve üzeri taharri edilemez.”¹²² 1924 Anayasasında belirtilen bu madde, mesken dokunulmazlığını vurgulamaktadır. Kanunen herhangi bir gerekçe olmadan meskenin araştırılması veya meskene girilmesi yasaklanmıştır.

1961 Anayasasında 1924 Anayasasında olduğu gibi maddenin ilk cümlesi, meskenin dokunulamaz olduğunu ifade etmektedir. Fakat kanun çerçevesinde ihlaller oluştuğunda hâkim kararı veya yetkili kişi ya da kişiler tarafından müdahale edilebileceğikaydedilmektedir. Bunun aksi olduğunda meskene girmek, meskeni aramak ve meskende bulunan eşyaya el koymak, suç teşkil etmektedir:

“Konuta dokunulamaz. Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usûlüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça: millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, konuta girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz.”¹²³

¹²⁰ Abdülkerîm Zeydân, *el-Medhal li-Dirâseti 'ş-Şerî'ati'l-İslâmiyye*, Bağdat-1976, s. 219; Saffet Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, Mehir Vakfı Yay., Konya-2014, s. 118 vd..

¹²¹ Bkz. Muhammed b. Ebubekir b. Abdulkâdir Râzî, *Muhtârü's-Sihâh*, Mektebetü Lübnân, 1989, s. 562 vd.; Zeydân, *a.g.e.*, s. 220; Güney Dinç, *Sorularla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara-2006, s. 380-382.

¹²² *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, “Madde: 76”, 1924.

¹²³ *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, “Madde: 16”, 1961.

1982 Anayasasında ise; 1924 ve 1961 Anayasasında zikredilen durumların dışında bazı konular eklenmiştir. Bunlar; yetkili kişi veya kişilerin kararını yirmi dört saat içerisinde hâkimin onayına sunulması gerektiğini, hâkim ise tam iki gün içerisinde kararını açıklaması zorunluluğu, meğerki bu süre içerisinde hâkim kararını açıklamazsa kendiliğinden el koymanın kalkacağını ifade etmektedir:

“Kimsenin konutuna dokunulamaz. Milli güvenlik, kamu düzeni, suç işleminin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması sebeplerinden biri veya bir kaçına bağlı olarak usûlüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciinin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.”¹²⁴

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi de yukarıdaki maddelere yakın ibareler içermektedir. Beyannamenin 12 ve 25. maddelerinde; şahsın hayat standartlarının yoğun bir şekilde yaşandığı meskeninin mahfuz olduğunu, hiç kimsenin karışmaya hakkı olmadığını, şayet karışanlar olursa kanunlar çerçevesinde korunabilme hakkına sahip olduğu ifade edilmektedir:

“Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz bırakılamaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya hakkı vardır.”¹²⁵

“Her şahsın, gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dâhil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır.”¹²⁶

¹²⁴ *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, “Madde: 21”, 1982.

¹²⁵ *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*, “Madde: 12”, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf/01/203-208.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2018).

¹²⁶ *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*, “Madde: 24”.

Söz konusu belirtilen mesken ile ilgili maddelerin ortak noktası, konut dokunulmazlığı üzerinde mutabık kalınmasıdır. Her ne kadar konut dokunulmazlığı vurgulansa da çok genel ifadelerle madde düzenlemesine gidildiği aşikârdır. Buna yakın ifadeler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde de belirtilmektedir.¹²⁷

İslâm hukukunda aile ortamını doğrudan ilgilendiren konut mahremiyeti, oldukça önemlidir. Çünkü özel hayatın bizzat yaşandığı meskenler ile ilgili âyet ve hadisler bir hayli fazladır. Söz gelimi “Hz. Ömer’in bir gün öğlen vaktinde evinde uyurken kapısının çalınması ve aniden uyanıp üzerini toparlayamayıp avret mahallinin görülmesi üzerine, durumdan rahatsız olduğu ve bu konuda ilahî bir düzenlemeyi arzu ettiği nakledilir. Bunun üzerine evlere girerken izin istemenin gerekliliğini ve adabını bildiren Nur Sûresi’nin 27-28. âyetleri nazil olmuştur.”¹²⁸

“Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selam vermeden girmeyin. Bu davranış sizin için daha hayırlıdır. Düşünüp anlayasınız diye size böyle öğüt veriliyor. Eğer evde kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Eğer size, “Geri dönün” denirse hemen dönün. Çünkü bu sizin için daha nezih bir davranıştır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla bilendir.”¹²⁹ Nûr sûresi’nde peşin sıra gelen bu iki âyet, mahremiyete saygı duyulması gerektiğini böylece mesken dokunulmazlığının önemini ifade etmektedir.¹³⁰

Mesken, kişinin özel hayatının güven ve huzurunu temin altına alan, her türlü tecavülden koruyan mekânlardır. Bundan dolayı meskenler, kişinin kendisiyle ya da ailesiyle ilgili özel halleri kapsadığı gibi ayrıca dış etkenlerin olumsuz durumlarına karşı, her türlü fuhşiyattan da korumaktadır. Bu açıdan bakıldığında mesken ile beden mahfûziyeti arasında sıkı bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır.¹³¹ Ayrıca izinsiz meskene

¹²⁷ *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*, “Madde: 8”, 11. ve 14. Protokollerle Değiştirilen Metin, <http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainshaklarisozlesmesi.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2018); Korkmaz, *a.g.m.*, s. 101.

¹²⁸ Nevzat Aydın, “Hadislerde Mesken Mahremiyetini Tehdit Eden Unsurlara Karşı Alınan Önlemler”, *EKEV Akademi Dergi*, S. 63, 2015, s. 307.

¹²⁹ Nûr, 24/27-28.

¹³⁰ Bkz. Kurtubî, *a.g.e.*, XII/337 vd.

¹³¹ Nureddin Ali b. Ebû Bekir el- Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid*, 1982, c.IV, s. 70.

girilmesinin âyette ¹³² doğru olmadığına vurgulanması, mesken dokunulmazlığı ile mülkiyet arasında da bir bağlantı olduğunu bize göstermektedir. Diğer taraftan âyetlerde; suçu ön görecekt şüpheli durumlar meydana geldiği zaman, yetkililerin meskenlere girme konusunda izin istemesinin zorunlu olmadığını lakin en azından gasp veya can güvenliği tehdidinin oluşmaması için meskene gelindiğine dair bir emarenin oluşmasının iyi olacağı da ön görülmüştür. Böylece meskenlerin, kişinin maddi ve manevi tecavüzlerine bir kalkan hükmünde olduğu da ortaya çıkmaktadır.¹³³Peşin sıra gelen âyet ise şu şekildedir: “İçinde size ait bir eşya olan, oturanı bulunmayan evlere girmenizde herhangi bir günah yoktur. Allah, açığa vurduklarınızı da, gizlediklerinizi de bilir.”¹³⁴

Söz konusu bu âyet konu itibariyle, kişinin faydalandığı ve yetkisinin olduğu meskenlere nasıl girilmesi gerektiğini açıklamaktadır. Yani gayr-i meskûn hükmünde olan mekânlar ile kişi arasındaki hakları konu edinmektedir. *Gayr-i meskûn*; içinde hiçbir şahsın ikamet etmediği mekânlardır. Ayrıca âyette sadece kişinin girme hakkı olan evler değil aynı zamanda dükkân, depo gibi faydalanılan her mekân kastedilmektedir.¹³⁵

Mesken dokunulmazlığını ifade eden bir başka ayet yine NûrSûresinde geçmektedir: “Ey iman edenler! Ellerinizi altında bulunanlar (köleleriniz) ve sizden henüz buluş çağına ermemiş olanlar, günde üç defa; sabah namazından önce, öğleyin elbiselerinizi çıkardığınız vakit ve yatsı namazından sonra (yanınıza girecekleri zaman) sizden izin istesinler. Bu üç vakit sizin soyunup dökündüğünüz vakitlerdir. Bu vakitlerin dışında (izinsiz girme konusunda) ne size, ne onlara bir günah vardır. Birbirinizin yanına girip çıkabilirsiniz. Allah, âyetlerini size işte böylece açıklar. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”¹³⁶ Bu âyet dikkate alındığında mesken mahremiyetini ihlal etmenin, sadece meskenin dışında meydana gelen davranışlarla değil, aynı zamanda mesken içerisinde de söz konusu olduğu söylenebilir. Çünkü âyette beyan edildiğine göre meskende bulunan aile içerisinde de ihlalin önlenmesi için izin alınması gerektiğini ifade edilmektedir.

¹³² Nûr, 24/27-28.

¹³³ el-Kurtubî, *a.g.e.*, XII/337-338; er-Râzî, *a.g.e.*, XVII/30-34; Elmalılı, *a.g.e.*, VI/9-12.

¹³⁴ Nûr, 24/29.

¹³⁵ Elmalılı, *a.g.e.*, VI/11.

¹³⁶ Nûr, 24/58.

Konut dokunulmazlığının önemini ortaya koyan hadisler de mevcuttur.¹³⁷ Söz gelimi yine eve girileceği zaman izin alıp alınmayacağını, herhangi birinin meskenine bakılmasının doğru olup olmadığını, ayrıca ihlal söz konusu olduğunda nasıl muamele edilmesi gerektiğini ifade eden şu hadis dikkat çekicidir:“Hiç kimsenin izinsiz olarak bir başkasının evinin içine bakması helal değildir. Eğer bakarsa (eve) girmiş demektir.”¹³⁸Bu gibi bazı hadislerde de geçtiği üzere Hz. Peygamber, özel hayatın gizliliğinin yoğun olduğu mesken mahremiyetine oldukça dikkat etmiş ve etrafındaki insanları da uyararak konuya ehemmiyet gösterilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Hatta röntgencilik yapanlara karşı sert çıkmıştır.¹³⁹ Rivayetlere göre şahsın üzerine dahi yürüyerek tepkisini ortaya koyduğu bilinmektedir.¹⁴⁰

Bu açıklamalar doğrultusunda huzur, güven, iffet, namus ve gizliliği içinde barındıran meskene izinsiz girilemeyeceği, kişiye ait olan mesken eşyalarına el konulamayacağı, izinsiz bakılamayacağı, aksi takdirde mağdur olan kişinin haklarına tecavüz söz konusu olabileceği vurgulanmaktadır. Mesken sahibinin herhangi bir hakkı gasp edildiğinde, hakkını savunabileceği ifade edilmektedir. Bu yaklaşım, İslâm’da mesken dokunulmazlığının ne denli önemli olduğunun açık bir kanıtıdır.¹⁴¹

Sonuç itibarıyla Mesken dokunulmazlığı, günümüz hukukundagenel ifadelerle izah edilmesine rağmen konununİslâm hukukundaâyetve hadisler ışığında ayrıntılı bir biçimde ele alındığı ortaya çıkmıştır.¹⁴²Ayrıca mesken mahremiyetinin sadece salt mekânlar olarak değerlendirilmediğini de söylemek mümkündür. Bunun yanında herhangi belli konular üzerinden kısıtlamaktan ziyade, fitri duygu ve değer doğrultusunda şahısların mahremiyet haklarının korunmasının esas alındığı da ön plana çıkmaktadır.

¹³⁷ Tirmizî, “İsti’zân”, 16.

¹³⁸ Tirmizî, “Salât”, 148; Özafşar vd. (Edit.), *a.g.e.*, IV/85.

¹³⁹ Müslim, “Âdab”, 41;

¹⁴⁰ Buhârî, “Diyât”, 23.

¹⁴¹ Bkz. Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *el-Câmi'u's-şâhih / Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*, çev. Ahmet Davutoğlu, Sönmez Neşriyat A.Ş. Yay., İstanbul-1983, IX/560; Burhânpûrlu Şeyh Nizâm v.dğr., *Fetevâyi Hindîyye / el-‘Âlemgîriyye*, terc. Mustafa Efe, Akçağ Yay., Ankara-1986, c. XII, s. 482, 531; VehbeZuhayli, *İslâm Fıkhu Ansiklopedisi*, I-X, terc. Ahmet Efe v.dğr., Risale, İstanbul-1990, VII/241-242.

¹⁴² bkz. Ahzâb, 33/59.

4. DEĞERLENDİRME

Araştırma sürecinde bazı tespitler ön plana çıkmıştır. Bu tespitleri genel olarak şu şekilde ifade etmek mümkündür.

Kişinin hayat alanını çevreleyen özel hayat, özel alan, mahrem alan olarak tabir edilmektedir. Özel hayat, kavram itibariyle İslam Hukukunda kullanılmış olan kavramlardan biri değildir. Lakin İslam hukukunun konuya, muhafaza bağlamında yaşamın bizzat tüm alanlarını kuşatan, şahsın ve toplumun özel hayatını koruma altına almak ve ihlallerin önüne geçmek için mahremiyet üzerinden ayrı bir önem verdiği tespit edilmiştir. Aslında günümüzde yaşamın özel alanını ihtiva eden ve bilişim teknoloji alternatiflerinin gün geçtikçe çoğalması nedeniyle popülerliğini koruyan özel hayatın gizliliğini kapsayan konular, İslâm hukuk alanında takribi olarak on dört asırdır mahremiyet bağlamında değerlendirilmiştir. Dolayısıyla özel hayatın gizliliği, mahremiyetin içinde mahfuz olan bir konudur. Hatta İslam Hukuku özel hayat alanını tümüyle kuşatan maddi ve manevi şahsiyet haklarının korunması için hukuk-ahlak ikilemini geniş bir yelpazede incelemeye tabi tutmuştur. Örneğin ahlâkî ilkeleri sistemleştirmesi, bu yargıyı destekler niteliktedir.

İslâm hukuku ve günümüz hukuku arasında konulara yaklaşım itibariyle farklılıklar olduğu gibi aynı zamanda yakın değerlendirmelerin de olduğu ortaya çıkmıştır. Söz gelimi tarihi seyirde bireysel ve toplumsal yaşantın için, özel alan ile kamusal alan olmak üzere iki türlü ayrıma gidilmesi ve bunun çok geç zamanda (18. yy) tespit edilmesi dikkat çekicidir. Diğer taraftan günümüz hukukunda özel hayat, her ne kadar sınırsız bir alan olarak ifade edilse de; daha çok alınan şikâyetler doğrultusunda veya davalar neticesinde şekillenmiş, belli başlı konular üzerinden tanımsal hale getirilerek sınırlandırmalar yapılmıştır. Ayrıca özel hayat denildiğinde farklı konularda dâhil olmak üzere bu konu daha çok genel itibariyle cinsel konular çevresinde yoğunluk kazanmıştır. Bunun en somut örneği ise günümüzde evrensel insan hakları ekseninde gündem oluşturulan konulardan birisinin, kişinin cinsel özgürlüğü olmasıdır.

İslâm hukukunda hayat alanının; kamusal alan ve özel alan (özel hayat) olarak ikiye ayrılmasının günümüz hukukundan daha önce yapılarak tespit edildiğini söyleyebiliriz. Çünkü Kuran'da ve Hz. Peygamberin hadislerinde kişinin mahrem alanı üzerinden tavır ve davranışların nasıl olması gerektiğinin on dört asır öncesinde kaideler çerçevesinde

şekillendirilmiş olması, özel ve kamusal alanın tespit edildiğinin bir göstergesidir. Ayrıca İslâm hukukunda özel hayat; özelde ırz ve genelde mahremiyet kelimesi üzerine bina edilerek koruma altına alınmıştır.

Kişinin temel haklarından biri de *özel hayatın gizliliği* hakkıdır. Genel itibariyle uluslararası kamu alanında “özel hayatın gizliliği” kavramı şu şekilde ifade edilmektedir: Bireyin onuru ve görüntüsüdür. Dokunulmazdır. Kutsaldır. Herkes özel hayat hakkına sahiptir. Bu değerlere saygılı davranılmalıdır. Hiç kimsenin özel hayatı ihlal edilemez. Özel hayatın gizliliği esastır. Güvence altına alınmalı ve korunmalıdır. Bu değerlendirmeler ışığında özel hayatın gizliliği, bireyin kişiliğini geliştirmeyi kapsamaktadır. Ayrıca kişinin çevresinde bulunan bireyler karşısında kişilik kimliği diyebileceğimiz şahsa ait olan duygusal ilişkileri de ifade etmektedir. Bu noktada bireyin *özel hayatının dokunulmazlığı* ön plana çıkmaktadır.

İslâm hukuku ve günümüz hukuk açısından özel hayatın gizliliği konusunun değerlendirilmesinde söz konusu olan bu farklılıkların yanında mutabık kalınan durumlar da vardır. Bunlar ise genel itibariyle; korunma altına alınması, dokunulmaz olması ve devredilmesinin imkânsızlığıdır.

İslâm hukukunda mahremiyet dokunulmazlığı olarak tabir edilen özel hayatın, günümüzde genel itibariyle cinsellik kelimesiyle eş değer olarak görülmesi problem teşkil etmektedir. Her ne kadar kişinin cinsel hayatı, mahremiyet dokunulmazlığının alanı içerisinde bir bölüm olsa da, bu alan genel itibariyle içerisinde kişinin kimlik değeri, ırzı, fiziksel ve psikolojik özellikleri, aile hayatı, meskeni ve haberleşmesi gibi kişilik haklarının tümünü oluşturmaktadır. Diğer taraftan İslâm hukukunda mesken dokunulmazlığının günümüz hukukunda ele alınan genel ifadeler üzerinden değil, ırzın (kişi hakları) korunması bağlamında salt mekân olmaktan öte, aile ve mesken mahremiyeti üzerinden değerlendirilmektedir. Bunun yanında dil’in ahlaki-hukuk ve mahremiyet boyutuna dikkat çekerek; zan, gıybet, teccüs, tahassüs, bühtan, nemime vb. ahlak ilkeleriyle özel hayatın gizliliğinin korunmasında büyük bir rol üstlenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

İSLÂM HUKUKUNDA ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİN İHLALİ ve CEZASI

Tarihi seyirde hukuk, özgürlük ve adalet temelinde kurulmuş olan bir sistemdir. Bundan dolayı hukuk, özgürlük ve adalet perspektifinde bireyin veya toplumun doğru ve yanlış eylemleri üzerine kurulan zorunlu bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğru ve yanlış eylemler, özel alan ve kamu alan ile doğrudan ilişkili davranışlardır. Yanlış eylemler kişinin hem özel alanında hem de yaşadığı kamu alanında oluşabilmektedir.

Öte yandan hukuk sisteminde ihlalin oluşmasında fiilin haksız olarak gerçekleşmesi söz konusudur. Haksız fiil, hukukun ön gördüğü düzenlemelerde kurallara ters düşen fiil ve davranışları ifade etmektedir.¹⁴³ Özel hayatın gizliliği, ihlal açısından mukayese edildiğinde nedenler ve amaçlar üzerinde şekillenmektedir. Söz gelimi hukuk alanında ihlal, neden oluştururken; kişinin eyleminde gerçekleşen haksız fiil karşısında hukukun ihlali önlemesi, amaç teşkil etmektedir. Ayrıca işlenen ihlaller karşısında hukukun tavrı ve müdahale etmesi menfaatlerin korunmasında önem arz eder yani kişinin manevi şahsiyetini, toplumsal alandaki değerini, şerefini, haysiyetini koruma altına alır. Bu açıdan değerlendirildiğinde hukûkî bir fayda söz konusudur. Hukukun bu yaklaşımı bize, birey ve toplumun menfaatini gözettiğini ifade etmektedir. Hukukun, ihlallere müdahale etmesi, aynı zamanda hukukun; suç, ceza ve ahlak ilişkisini de beraberinde getirmektedir. Bundan dolayı bazı hukukçular, hukukun kamu yararına faydalı olan değerlere yönlendirmesini, suç-ceza-ahlak ilkeleriyle özdeşleştirirler. Söz gelimi kimi hukukçular, hukukun varlık gayesini, ahlâkî öğretilerin gözetilmesine veya mevcut yasalara aykırı davranılmasına bağlamaktadırlar.¹⁴⁴ Bundan dolayı işlenen ihlal, suç ve cezaların hukuki zeminde nasıl tespit edildiği önem oluşturmaktadır.

¹⁴³ Bkz. Turgut Akıntürk-Derya Ateş Karaman, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, Beta Yayınları, Yirminci Baskı, İstanbul-2009, s. 87-89.

¹⁴⁴ Bkz. Ahmet Ünsal, *İslâm Hukukunda Fayda İlkesi*, Sistem Matbaacılık, İstanbul-2006, s. 14 vd.

1. İSLÂM HUKUKUNDA SUÇ VE CEZA

1.1. Hukuk ve Adalet

İslâm hukuku ile günümüz hukuku mukayese edildiğinde, farklılıklar olmakla beraber temel itibariyle ikisinin bir noktada birleştiğini söylemek mümkündür. Her iki hukukun oluşum süreci, mevcut ya da oluşması ihtimal olan hukuka aykırılığı teşkil eden ihlallerin önüne geçmek ve toplumsal alanda oluşabilecek problemleri bertaraf etmektir.¹⁴⁵

İslâm hukuku, Kur'an ve sünnet aracılığıyla dünyaya adaleti getirmek ve böylece her hakkı hak sahibine vermek ve hakkın korunarak yaşanması için gönderilmiş olan İslâm'ın sistemleşmiş halidir. Ayrıca kural ve kaideler bütünü çerçevesinde Şârî'nin ön gördüğü ferdi ve ictimâî bir hayat düzenine ulaşmak, ihlalleri önlemek, dünyevi ve uhrevi saadete özendirmek ya da ihlal eylemleri karşısında tedbirler almak, İslâm hukukunun özelliklerindedir.¹⁴⁶ Bunun yanında İslâm hukukunda kamu düzenin korunması ayrı bir öneme sahiptir.¹⁴⁷ Bu hassasiyetin ilk canlı örneği Hz. Peygamberdir.¹⁴⁸ Çünkü Hz. Peygamber, söz konusu bu anlama sürecini, sadece anlamak ve yaşamak olarak ele almamış, aynı zamanda toplumsal alana yansıtarak sistemleştirmiş¹⁴⁹ ve hukûkî zemine oturtmuştur.¹⁵⁰ Bu anlayışın bir neticesi olarak hakların sahiplerine verilmesi için ehliyetli kadılar tayin etmiştir.¹⁵¹ Böylece "Kur'an'da veya Hz. Peygamberin sünnetinde zikredilenbu iki kaynaktan kıyas yoluyla çıkarabilen prensipleri veya icmayı kullanan

¹⁴⁵ Bkz. Yusuf Kerimoğlu, *Fıkhi Meseleler*, I-II, Ölçü Yayınları, İstanbul-1987, II/121. Cezîrî, *a.g.e.*, VIII/3453, 1454.

¹⁴⁶ Bkz. Şâtîbî, *a.g.e.*, III/248; Koşum, "Hukukun İşlevleri Arasındaki Zıtlık ve Adaletin Üstünlüğü bakımından İslâm Hukuku", XLV/57; Geniş bilgi için bkz. Fahrüddin er-Râzî, *Mefatihü'l-Gayb / Tefsir-i Kebir (I-XXIII)*, Tercüme: Suat Yıldırım-Lütfullah Cebeci-Sadık Kılıç-C. Sadık Doğru, Huzur Yayınevi, İstanbul-2002, XVIII/29

¹⁴⁷ Bkz. Fahrettin Atar, *İslam Yargılama Hukukunun Esasları*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fak. Yay., Birinci Baskı, İstanbul-2013, s. 33.

¹⁴⁸ Muhammed Mustafa el-A'zamî, *İslâm Fıkhi ve Sünnet -Oryantalist Schacht'a Reddiye-*, İz Yayy., İstanbul-2010, s. 30; İsmail Köksal, "Yeni Gelişmeler ve İslam Hukuku", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (ss. 33-60), S. 7, 2002, s. 34.

¹⁴⁹ Mekke ve Medine döneminde inene âyetlerin ihtivası için bkz. Muhammed el-Hudari, *İslâm Hukuku Tarihi*, Terc. Haysar Hatipoğlu, Kahraman Yayınları, İstanbul-1974, s. 17.

¹⁵⁰ Geniş bilgi için bkz. Hayreddin Karaman, *Başlangıçtan Zamanımıza Kadar İslam Hukuk Tarihi*, İrfan Yayınevi/Matbaası, İstanbul-1975, s. 37-40; el-A'zamî, *a.g.e.*, s. 30-39.

¹⁵¹ Hasan Tahsin Fendoğlu, *İslâm ve Osmanlı Anayasa Hukukunda Yargı Bağımsızlığı-Anayasa Hukuku Açısından Mukayeseli Bir İnceleme-*, Umut Matbaacılık, İstanbul-1996, s. 241-242.

Müslüman hukukçular, fıkıh diye bilinen büyük ve etkileyici bir hukuki kurallar prensipler külliyatı inşa etmişlerdir.”¹⁵²

Hukuk denildiği zaman akla ilk gelen adalettir. Çünkü adaletin işlevsel hali, hukukun amacını ve nihai hedefini oluşturur. Hukukun adalet işlevi, mutlak anlamda olması gerekeni bildirir. Ayrıca “Salt bir değer olarak adalet, aynı zamanda hukukun ideali, nihai hedefidir. Zira ideal, idenin amaç edinilmesi, ide ile amacın birleştirilmesidir. Hukukun ve dolayısıyla kanun koyucunun da toplum içerisindeki çıkarları değerlendirmede kullandığı ve hukukun asli örneği olmak bakımından gerçekleştirmek amacını güttüğü şey, adalettir. Bu bakımdan adalet, hukukun nihai amacıdır. Hukuk sonunda adaleti gerçekleştirmek isteyen bir düzendir.”¹⁵³

İslâm hukuk geleneği sistemi, hukuk-adalet ikilemindeki dengeyi inşa ederek, ihlallerin önüne geçmek için bir taraftan cahiliye toplumundaki hukuksuz eylemlerin önüne geçmiş, diğer taraftan ise suç ve ceza dengesini oluşturarak ictimâî hayatı yaşanılır hale getirmiştir.¹⁵⁴ Hatta kendi etrafındaki sahabe yetiştirme gayretini de hiçbir zaman bırakmamış, hukukun kök salmasına katkı sağlamıştır.¹⁵⁵ Aynı zamanda halefini meydana getiren hukukçulara da yol göstermiştir. Böylece Hukuksal açıdan tevdi ettiği bu yaklaşım,

¹⁵² David S. Powers, *Hukuk, Toplum ve Kültür*, terc. İsmail Eriş, Klasik Yay., İstanbul-2009, s. 15.

¹⁵³ Koşum, “Hukukun İşlevleri Arasındaki Zıtlık ve Adaletin Üstünlüğü Bakımından İslâm Hukuku”, XLV/58.

¹⁵⁴ Bkz. Cezîrî, *a.g.e.*, VIII/3453, 1454; örneğin şu örnek bu hassasiyeti göstermektedir: “Adalet esas alındığında iki kişinin günah ve gafletinin cezasını, bunda hiçbir rolü olmayan bir masuma çektirmek doğru değildir. Zira adalet veled-i zinaya babasının mirasından pay verilmesini gerektirir. Ancak sosyal düzeni koruma ve toplumun temeli olan aileyi dinamitleyen zinayı engellemeye yönelik olarak bu gayr-ı meşrû fiilin meyvesi olan çocuk, hukuki olarak miras açısından tanınmamıştır. Çocuğun yararı – kamu yararı ikileminde ehemmiyetine binaen kamu yararı tercih edilmiştir.” Adnan Koşum, “Hukukun İşlevleri Arasındaki Zıtlık ve Adaletin Üstünlüğü Bakımından İslâm Hukuku”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi AÜİFD* (ss. 55-66), S. 2, 2004, XLV/61; ayrıca bkz. Mustafa ReşidBelgesay, “Medeni Kanun’un Başlangıç Faslı Üzerine Etüd”, *ÜHFİM*, S. 1-2, İstanbul-1952, XVIII/145; Bkz. ZekiyuddinŞa’bân, *Usûlü’l-Fıkh / İslâm Hukuk İlminin Esasları*, Notlar ekleyerek tercüme eden: İbrahim Kafi Dönmez, TDV Yayınları, Ankara-2004, s. 32; Joseph Schacht, *İslam Hukukuna Giriş*, çev. Mehmet Dağ-Abdulkadir Şener, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara-1986, s. 17; Zeydan, *İslam Hukukuna Giriş*, s. 43 vd.

¹⁵⁵ İslâm hukukunun öğrenilmesi ve tatbiki için Muaz b. Cebel ile Hz. Peygamber arasında geçen “hüküm verme” diyalogu, örnek olarak gösterilebilir (İbnHanbel, Ahmed, *el-Müsned*, Mektebetü’l-İslâmî, Beşinci Baskı, Beyrut-1985, V/230; Köksal, *a.g.m.*, s. 35).

suç ve ceza konularını ihtiva eden “ukûbat” altında toplanarak, ceza hukuku kapsamında değerlendirilmiştir.¹⁵⁶

1.2. Suç ve Suçlu

İslâm hukukunda suç, daha çok “el-cerime” ifadesi üzerinden değerlendirilmektedir ve “Allah’ın yasaklayıp, hakkında ceza tayin ettiği bir fiil veya terk”¹⁵⁷, yapılması yasak olan, haram kılınmış, yasak olan eylemin gerçekleşmesi, kanunda yasak olan eylemler olarak tanımlanmaktadır.¹⁵⁸ Bir diğer kelime ise “cinayet”tir.¹⁵⁹ Söz konusu bu kelime, “cerime” kelimesiyle ilişkilendirilmektedir. Cinayet ise cerime’nin eş anlamlısıdır.¹⁶⁰

Suç, işlenilmesi dâhilinde ceza ön görülen yasak eylemlerdendir. Bundan dolayı “müspet veya menfi hareketin cezası olmadıkça suç sayılmaz; bir fiilin suç sayılması için mutlaka cezasının bulunması gerekir.”¹⁶¹ Günümüz hukukunda suç ise kanun çerçevesinde yasak olan eylemi yapmak ya da yine kanun bakımından yapılması istenen şeyleri yapmamaktır. Diğer taraftan suç eylemini işleyen kişiye suçlu denilmektedir. Bu yaklaşımlar dikkate alındığında ve konu günümüz hukuku ile İslâm hukuku arasında mukayese edildiğinde suç ve suçlu anlayışıyla ilgili aralarında kayda değer bir fark yoktur.¹⁶² Buna göre suç eylemi özel hayatın gizliliği bağlamında değerlendirildiğinde can ve mal başta olmak üzere namus, şeref, haysiyet gibi konuları kuşatan kişilik haklarının (ırz) ihlaline yönelik yasak fiillerdir¹⁶³ denilmiştir.

¹⁵⁶ Şa’bân, *a.g.e.*, s. 33 vd.

¹⁵⁷ Halil Cin-Ahmet Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, Pasifik Ofset, İstanbul-2011, s. 290.

¹⁵⁸ Sedat Bakıcı, *Olaydan Kesin Hükmeye Kadar Ceza Yargılaması ve Ceza Kanunu Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, Ankara-1997, s. 8.

¹⁵⁹ Abdulkadir Udeh, *Mukayeseli İslâm Hukuku ve Beşerî Hukuk (I-IV)*, Terc. Ruhi Özcan-Ali Şafak, Rehber Yayınları, Ankara-(ty), III/11.

¹⁶⁰ Bkz. Yaşar Yiğit, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*, Sistem Ofset Yayıncılık, Ankara-2012, s.

¹⁶¹ Udeh, *a.g.e.*, I/ 69.

¹⁶² “Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz.” (10/12/2004 Tarih ve 25611 Sayılı Resmi Gazetede Yayınlanan 5237 Kanun Numaralı Türk Ceza Kanunu, Madde: 2/1). Ayrıca bkz. Udeh, *a.g.e.*, I/69.

¹⁶³ Bkz. Şevkânî, EbûAbdillâh Muhammed, *Neylül’l-Evtâr Şerh-u Münteka’l-Ahbâr*, Dâru’l-Cîl, Beyrût-Lübân-1973, VI/74; Yiğit, *a.g.e.*, s. 28; Cin-Akgündüz, *a.g.e.*, s. 290.

1.3. Suça Teşebbüs

Suçta teşebbüs; “failin suç işlerken gerçekleştirdiği aşamaları belirtmek üzere kullanılan, failde ilk olarak bir suç işleme düşüncesinin belirmesiyle başlayan ve suç tipinde ön görülen neticenin gerçekleştiği (suçun tamamlandığı) ana kadar devam eden, suç yolu”¹⁶⁴, şeklinde ifade edilmektedir. İslâm hukukuna göre failin suç teşkil etmesi ya da etmemesi, failin eyleme dönüşmesiyledir. Şöyle ki kişi, niyetinde olan herhangi bir düşünceyi açığa çıkarmadığı veya eyleme geçirmedigi müddetçe, yapılan eylem suç olarak değerlendirilmemektedir. Bundan dolayı suçun ispatı oluşmadıysa kişi masumdur, suçluymuş gibi itham edilemez. Bu yaklaşımın nedeni, delil olmadan suçlanamayacağı hassasiyetidir. Diğer taraftan zanlının, suçsuzluğunu açığa çıkarmak için ispat etme zorunluluğu olmadığı gibi, zorla itirafa da maruz bırakılamaz. Delil bulunmamasına rağmen, zanlıya herhangi bir suç isnat etmek, bir nevi iftiraya maruz bırakmaktır. Bunun yanında delil, hâkim kararıyla kesinleşmediği müddetçe iftira hükmündedir.¹⁶⁵ Suç teşkil eden hareketler veya teşebbüsler, suç ile illiyet bağı olmadığı müddetçe fail sorumlu tutulmamaktadır. Özel hayatın gizliliği ekseninde değerlendirildiğinde İslâm hukukunun bu yaklaşımı, bir taraftan kişilik haklarının özenle koruduğunu diğer yönden ise fiile geçmeyen teşebbüslerin suç olmadığını göstermektedir.¹⁶⁶

1.4. Suç Unsurları

Günümüz hukukunda herhangi bir eylemin suç olduğu ya da olmadığını tespit etmek için bazı şartların oluşması, zorunluluk teşkil etmektedir. Genel itibariyle bu zorunlu olan şartlara unsur denilmektedir. İslâm ceza hukukunda suçların tümünü kapsayan genel kabul görmüş unsurlar; kanuni unsur, maddi ve manevi unsur, hukuka aykırılığı unsuru şeklinde değerlendirilmektedir.¹⁶⁷

¹⁶⁴ R. Murat Önok, *Tarihi Perspektifte Uluslararası Ceza Divanı*, Turhan Kitabevi, Ankara-2003, s. 288.

¹⁶⁵ Serahsi, *a.g.e.*, IX/76.

¹⁶⁶ Udeh, *a.g.e.*, I/70 vd.

¹⁶⁷ Akşit, *İslâm Ceza Hukuku ve İnsânî Esaslar*, s. 41-46; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I/206; Osman Yaşar, *Uygulamada Türk Ceza Yasası Genel Hükümler*, Seçkin, Ankara-2000, I/21.

1.4.1. Suçların Kanunilik Unsuru

Kanunsuz suç olmadığı gibi kanunsuz cezanın da varlığı düşünülemez.¹⁶⁸ Kanunilik, suçların ilk unsurudur. Öncelikle herhangi bir eylemin suç sayılabilmesi için, şârinin düzenlemiş olduğu kanunsal çerçevede eylemin cezai karşılığının ve yasaklanmış dayanağının olması zorunludur.¹⁶⁹ Yani kanuni bir dayanağı olmayan veya kanun ekseninde suç sayılmayan hiçbir davranış, suç kapsamında değildir. Dolayısıyla özel hayatın gizliliği ile ilgili eylemin suç kapsamında değerlendirilebilmesi için suçun kanun çerçevesindeki dayanaklarına ihtiyaç vardır. Ayrıca İslâm hukukunda “sözle veya fiille tezahür eden bir hareket olmadıkça”¹⁷⁰ yapılan davranış suç değildir. Böylelikle özel hayatın gizliliğini ihlal eden bir suçun oluşmasındaki temel unsurlar; kanunilik ve fiildir diyebiliriz. Çünkü kişinin eylemi ve kanuni dayanaklar, suçun unsurlarını meydana getirmektedir.¹⁷¹

Günümüz hukuku ve İslâm hukukunun yaklaşımı bu şekildedir.¹⁷² Ayrıca İslâm hukukunda kanun koyucu Allah'tır. İslâm hukuk literatüründe kanunlar çerçevesinde suç olarak görülen bir davranış, günümüz hukukta suç teşkil etmeyebilir.¹⁷³ Bunun zıddını düşünmek de mümkündür.¹⁷⁴ Çünkü İslâm hukuku ilâhi, günümüz hukuku ise beşeridir.

1.4.2. Suç Fiilinin Varlığı (Maddi Unsur)

Hukukta maddi unsur, suçun tespitinde önemlilik oluşturmaktadır. Suçun işlenmesi için bir fiilin bulunması zorunludur. Bu fiili insan gerçekleştirmelidir. Fiil, netice ve illiyet üzerinden gerçekleşen bir eylemdir. Böylece suçun maddi unsuru fiil; netice ve illiyet üzerinden şekillenmektedir. Bundan dolayı şer'i olarak yasaklanan bir fiilin meydana

¹⁶⁸ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I/206.

¹⁶⁹ Mâverdi, Ebü'l-HasenAlî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî, *Ahkâmu's-Sultâniyyeve'l-Velâyâtü'd-Diniyye*, Mektebetü't-Dâri, Kuveyt-1989, 285 vd.

¹⁷⁰ Akşit, *İslâm Ceza Hukuku ve İnsani Esasları*, s. 42.

¹⁷¹ Bkz. Akşit, *a.g.e.*, s. 42.

¹⁷² Erdal Yerdelen, *Cezanın Belirlenmesi Türk-Alman Uygulaması*, Adalet Yay., Ankara-2013, s. 10.

¹⁷³ Akşit, *İslâm Ceza Hukuku ve İnsânî Esasları*, s. 42; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I/206; Yiğit, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*, s. 42.

¹⁷⁴ Şevket Pekdemir, “Mahremiyet Algısı Hak Olgusu”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, Samsun-2016, s. 130; ayrıca bakınız Hüseyin Tekin Gökmenoğlu, *İslam'da Şahsiyet Hakları*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010, s. 1.

gelmesi, suçun maddi unsurunu oluşturmaktadır.¹⁷⁵ Söz gelimi hırsızlık eylemi için niyetlenen fail, hangi malı çalacaksa o malı elde etmedikçe suç teşkil etmemektedir. Çünkü her ne kadar zihni bir süreç oluşturulsa da suçun temel kriterini ihtiva eden suçun maddi unsuru (fiil; netice ve illiyet) gerçekleşmemiştir. Söz ve fiilin suç olması için, maddi unsur bir zorunluluktur.¹⁷⁶

1.4.3. Manevi Unsur

Kişi ile fiili arasındaki kusur ve mesuliyet bağı çerçevesinde sorumluluğunun gün yüzüne çıkarılmasına manevi unsur denilmektedir. Yani “kusur ve mesuliyet, suçun manevi unsurudur.”¹⁷⁷ Çünkü hukuki olarak kusurun oluşmadığı fiillerin cezası (kanunilik unsuru) mümkün değildir.¹⁷⁸

1.5. Ceza ve Cezanın Sebebi

Ceza, İslâm hukukunda ukubet ve bir şeyin karşılığı olarak ifade edilmektedir.¹⁷⁹ Yaygın olarak kabul edilen tanımlar dikkate alındığında durumunu şekilde ifade etmek mümkündür: Toplumun yararını gözeterek, kanun koyucunun emir ve yasaklarında meydana gelebilecek itaatsizliği önlemek için kanuna dayanarak uzaklaştırıcı, engel olucu ve caydırıcı niteliğinde olan bir müeyyidedir.¹⁸⁰ Cezalar, Şârî'nin ortaya koyduğu emir ve yasaklar ekseninde nasıl emredildiyse uygulamak¹⁸¹, değiştirilmesine

¹⁷⁵ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I/206; Akşit, *İslâm Ceza Hukuku ve İnsânî Esaslar*, s. 42; ayrıca bkz. Murat Volkan Dülger, “Türk Ceza Hukuku’nda Bilişim Suçları” İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul-2004, s. 114.

¹⁷⁶ Bkz. Akşit, *İslâm Ceza Hukuku ve İnsânî Esaslar*, s. 42; Yiğit, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*, s. 32.

¹⁷⁷ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I/206; ayrıca bkz. Dülger, *a.g.t.*, s. 122.

¹⁷⁸ Yiğit, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*, s. 34.

¹⁷⁹ EbûHafsNecmüddîn Ömer b. Muhammed b. Ahmed en-Nesefî es-Semerkindî, *Tilbetü't-Talebetifi'l-İstilahati'l-Fıkhîyye*, Matbai Âmire, 1311, I/42.

¹⁸⁰ Bkz. İbnKayyimel-Cevziyye, *et-Turûku'l-Hukmiyye fî Siyaseti's-Şer'iyye*, thk. Nâifb.Ahmed el-Hamd, Daruâlem, Mekke-1428, 29 vd.; Ebu'l-Hasan Habib el-Mâverdî, *el-Ahkâmü's-Sultaniyye / İslâm'da Devlet ve Hilafet Hukuku*, çev. Ali Şafak, Bedir Yay., İstanbul-2015, s. 79, 416; Serahsi, c. IX, s. 59; Akşit, *a.g.e.*, s. 50.

¹⁸¹ Mevsilî, *a.g.e.*, IV/78 vd.

mani olmak, insanlar başta olmak üzere tüm hak sahiplerinin haklarını korumak için tatbik edilmektedir.¹⁸²

Özel hayatın gizliliği ihlalini oluşturan unsurların, suç teşkil edecek şekilde eyleme geçirilmesi, her iki hukuk sisteminde de işlenilmesi yasak olan fiillerdir. Çünkü hukukun ön gördüğü suç eylemlerinin önüne geçilmesi; özelde şahsın inanç, mal, ırz (kişilik hakları), namus vb. değerleri üzerindeki ihlalini, genelde ise toplum düzeninin bozulmasını, kamu haklarının ihlalini engellemektedir. Bundan dolayı hukuk tarihinde, suç eylemlerinin önüne geçmek için ceza hükümleri kaçınılmaz olmuştur.¹⁸³

Diğer taraftan konulan cezalar, suçu işleyene (fail) bir fayda sağlamaz. Aksine faile zarar veriyor gibi görülse de cezaların meşrulaştırılmasında birçok hikmetleri vardır. Bireysel olarak verilen cezaların topluma dönük yönleri kaçınılmazdır. Bundan dolayı suçların, ammenin menfaatinin gözetilerek meşru hale getirilmesi, toplumsal alanın huzur ve refahı için ayrı bir öneminin olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁸⁴ Böylece hikmet ve maslahatı olan aynı zamanda birey ve toplumun değerlerinin korunması için uygulanan cezanın amacı, kişiyi rencide etmek değil, bilakis caydırıcılık üzerinden suçluyu ıslah etmektir.¹⁸⁵

Öte yandan İslâm hukukunda ihlallere verilecek cezaların, caydırıcı niteliğinde olması ön görülmüştür. Bu noktada caydırıcılık esası çerçevesinde cezanın limiti de

¹⁸² Bkz. İbn Âşur, Ebû Abdillâh Muhammed et-Tâhir b. Muhammed b. Muhammed eş-Şâzelî, *Makâsîd'u-ş-Şerîati'l-İslâmiyye*, Dâru'n-Nefâis, Ürdün-2001, s.515; İbrahim Halebi, *MültekâlEbhûr (Mevkûfât)*, şerh. Mehmet Mevkûfâtî, sadeleştiren: Ahmet Davutoğlu, Doyuran Matbaası, İstanbul-1980, s. 665; Ebû Zehra, *İslâm Hukukunda Suç ve Ceza*, II/89. Mâverdi, *a.g.e.*, s. 53.

¹⁸³ Bkz. Ebu Zehra, *İslam Hukuku Metodolojisi (Fıkıh Usulü)*, s. 93.

¹⁸⁴ Serahsi, *a.g.e.*, IX/76; Udeh, *a.g.e.*, I/70; Hayreddin Karaman, *Yeni Gelişmeler Karşısında İslâm Hukuku*, İz yayıncılık, İstanbul-2011, s. 119; ayrıca bkz. Zeydan, *İslam Hukukuna Giriş*, s. 543; HaiderTalibMohammed Ali “İslam Ceza Hukukunda Suçların Cezalandırılmasının Felsefesi”, *İslam Ceza Hukuku*, çev. Soner Duman, edit. Abdurrahman Eren-M. Refik Korkusuz, Gök Matbaacılık, 2017, I/57; İlhan Akbulut, “İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar”, *AÜHFD*, S. 1, 2003, LII/167-169; Schacht, *a.g.e.*, s. 179.

¹⁸⁵ Bkz. Halebi, *a.g.e.*, s. 665, Bilmen, *Hukuki İslâmiyye ve IstılahatıFıkhiyye Kamusu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul-(ty), s. 202; ayrıca bkz. SeyyidMansûr Ali Nâsîf el-Hüseynî eş-Şâfî, *et-Tâcu'l-Câmiuli'l-Usûl fi Ahâdisi'r-Resûl*, terc. Bekir Sadak, Kit-San Matbaacılık ve Neşriyat, İstanbul-1981, III/75, 76.

önemlidir. Çünkü ceza verilmesinin gayesi, bizatihi suçun tekrar işlenmemesidir.¹⁸⁶Fakat suç işlendiğinde sorumlu kişi, eylemi gerçekleştiren faildir.¹⁸⁷

2. ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİN İHLALİ ve CEZASI

İslâm literatüründe kişinin; özel hayatın gizliliği bağlamında sorumluluğu, hak ve hürriyeti oldukça önemlidir. Ayrıca şahsın başkalarına karşı sergilemiş olduğu olumlu ya da olumsuz tavır ve davranışlar, sorumluluğu ortaya koymaktadır. Birey bir taraftan Yaratıcıya karşı sorumlu olduğu gibi diğer taraftan kişinin kendisine ve topluma karşı sorumluluğu da söz konusudur. Çünkü kişiye, hukukun ve Yaratıcının öngördüğü kurallar karşısında sorumluluk yüklenmiştir. Bu bağlamda her ferde haberleşme ve konut dokunulmazlığı gibi özel alanı ilgilendiren hak ve hürriyetler verilmiştir. Bu noktada ortaya çıkan ihlaller karşısında ise İslam hukuku ve günümüz hukukundacezalar öngörülmüştür.

2.1. Hak ve Hürriyet İhlali

Günümüz hukuku açısından hak; hukukun gerektirdiği veya birbirinden ayırdığı şey, kazanç, dava veya iddiada gerçeğe uygunluk, doğruluk, yaptırımlarla sağlamaştırılan, kişilere hukuk tarafından tanınmış olan yetkililerdir.¹⁸⁸ İslam hukukunda ise hak; genel itibariyle öğreti ve uygulama bakımından İslâm hukuk alanının tamamını kapsamaktadır.¹⁸⁹ İstilahta hak şu şekilde ifade edilmektedir: “Bir kimseye muhdes olan manevi bir kudrettir ki bununla tasarruf salahiyetini veya mâlikiyet vasfını haiz olur. Başka bir tabir ile hak; bir ikdidar-ı şer’idir ki, insanlar bununla bazı şeyleri icrâ ve mütâlebeyesalâhiyettâr olurlar. Cem’i, hukuktur. Bu haklardan bahseden ilme İlm-i hukuk denilir.”¹⁹⁰

¹⁸⁶ İbn Âşur, Ebû Abdillâh Muhammed et-Tâhir, *İslâm Hukuk Felsefesi*, terc. Vecdi Akyüz - Mehmet Erdoğan, İklim Yayınları., İstanbul-1988, s. 126.

¹⁸⁷ Bkz. Şah Veliyyullahed-Dihlevî, *Hüccetullâhi'l-Bâliğa*, çev. Mehmet Erdoğan, İz Yay., İstanbul-1994, II/505; Yiğit, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*, s. 42; Abbas Abdolikolankouh, “İslâm Hukukunda Suçun İspat Yolları ve Cezayı Düşüren Sebepler”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum-2017, s. 14; Yerdelen, *a.g.e.*, s. 12; Hamza Aktan, “Âkile”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, 1989, II/248-249.

¹⁸⁸ Erhan Adal, *Hukukun Temel İlkeleri*, Fatih Yayınevi Matbaası, İstanbul-1985, s. 139; Korkut Özkorkut, “Hukuki İlişkiler ve Haklar”, *Hukukun Temel Kavramları*, editör: Ufuk Aydın-Elvan Sütken, Anadolu Üniversitesi Yayını, Birinci Baskı, Eskişehir-2017, s. 97.

¹⁸⁹ Hasan Hacak, “İslam Hukukunun Klasik Kaynaklarında Hak Kavramının Analizi”, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul-2000, s. 54.

¹⁹⁰ Bilmen, *Hukuki İslâmiyye*, I/12-13; ayrıca bkz. Hacak, *a.g.t.*, s. 54.

“Hürriyet (özgürlük)ise; hakkın, hukuksal irade kudreti doğrultusunda hiçbir engele takılmadan rahat bir şekilde gerçekleşmesidir. Kişiyte tevdi edilen hakkın yaşam sürecinde hürriyet önem arz etmekte ve böylece kanunlar çerçevesinde tanınmış yetkiler olarak görülmektedir.”¹⁹¹

Öte yandan hukuksal açıdan ihlal söz konusu olduğunda temel hak ve hürriyetler akla gelmektedir. Hukukçular daha çok temel hak ve hürriyetler bağlamında kişilerin kendilerini geliştirebilecek olanakların önüne geçen durumlara ihlal gözüyle bakmaktadır. Dolayısıyla ihlal, hukukun ön gördüğü çerçevede hak ve hürriyetlere engel olarak özgürlüğün kısıtlanmasıdır. Genel itibariyle günümüz hukukunda hak ve hürriyet; inanç özgürlüğü, vicdan özgürlüğü, düşüncesini ifade etme özgürlüğü, iskân özgürlüğü, basın özgürlüğü, seyahat özgürlüğü, haberleşme özgürlüğü gibi kanun düzenlemeleri doğrultusunda şekillendirilmiş ve devlet eliyle güvence altına alınmıştır. Devlet bir taraftan ihlalin oluşma nedenlerini ortadan kaldırmak için bireylerin hak ve hürriyetlerini koruma altına alırken, diğer taraftan ihlal söz konusu olduğunda cezaî işlemler uygulamaktadır. Burada cezanın uygulanmasındaki amaç, kişilere zarar vermek-intikam almak-can yakmak değil, ihlalin önlenmesi için caydırıcılık esas alınarak yapılan ihlalin önüne geçmektir.¹⁹² Yani bir anlamda suçu önlemek suçluyu ise te'dib ve ıslah etmek amaçtır.

Hukuk tarihinde insan hakları bağlamında temel hak olarak değerlendirilen inanç özgürlüğü ve ihlali, her dönemde popüler bir konu olmuş ve insan hakları perspektifinde özel hayatın gizliliği ve ihlali üzerinde daha çok durulan bir konu haline gelmiştir. Aslında bu gelişme insanlık için önem arz etmektedir. Çünkü daha düne kadar Orta çağ kilise dayatmasının bir sonucu olarak baskıya dayalı ve insanlık değerlerinin hiçe sayıldığı bir anlayış doğrultusunda inanca dayalı olarak gerçekleştirilen bu yaklaşım, hukuk tarihi açısından hiç de iç açıcı değildir.¹⁹³ Üstelik yanlış olan bu yaklaşımın, inanç değerleri üzerinden hukûkî zemine oturtulmak istenmesi, farklı problemlerin doğmasına sebep

¹⁹¹ Tarık Zafer Tunaya *Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku*, Araştırma Eğitim Ekin Yayınları, İstanbul-1982, s. 187.

¹⁹² Bkz. İbn Kayyım, *et-Turüku 'l-Hukmiyye fi Siyaseti 'ş-Şer'iyye*, 29 vd.; Mevsilî, *a.g.e.*, IV/5 vd.; M. Cevat Akşit, *İslâm Ceza Hukuku ve İnsânî Esaslar*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul-1976, s. 35.

¹⁹³ Geniş bilgi için bkz. Mehmet Esgin, “Hiristiyanlıkta Engizisyon Mahkemeleri”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya-1998, s. 1, 458-471.

olmuştur. Bunlardan birisi de konumuzla alakalı olması hasebiyle bireylerin inanç özgürlüğünün ihlalidir.¹⁹⁴Belli bir dönemden sonra kilisenin mahkeme üzerinde kurduğu baskının etkisi azalınca, insanlık adına hukuki kıpırdanmalar meydana gelmiş ve kişi haklarının ihlal ve özgürlüğü ekseninde, evrensel sözleşme ve beyannameler düzenlenmeye başlanmıştır. Avrupa hukukunda bireylerin hak ve hürriyet ihlali üzerindeki gelişmeler-ki buna özel hayatın gizliliğinin ihlali de dâhildir- üç asırdır kendini göstermiştir. Batı hukukunda haklar kanunlarla kazanılır, İslam da ise haklar doğuştan kazanılır. Kanunlar hakkın kazanılması için değil korunması için vardır. Konu İslâm hukuku bağlamında düşünüldüğünde temelleri yaklaşık on dört asır öncesinde atılan köklü bir hukuk sisteminin kurulduğu bilinmektedir.¹⁹⁵

İslâm hukukuna göre ehak ve hürriyet; şahsın ve toplumun hak ve hürriyetlerini güvence altına almak demektir. İhlallerin önüne geçmek hedeflendiği için bu durum hukuk zemininde adaletin, insanlar nezdinde ise hürriyetin önemsendiğini göstermektedir. İhlal söz konusu olduğu zaman şahsın haklarını zedelemeyen ve kişinin kendisinin değil de ihlal üzerinde gerçekleşen fiilin kötülenmesi dolayısıyla ihlal yapıldığında hukuksal açıdan gerekiyorsa cezalandırılması öngörülmektedir.¹⁹⁶ Bunun yanında umumi önlem olarak doğacak ihlallerin önüne geçmek, yine hedefler arasındadır.¹⁹⁷

Öte yandan İslâm hukukunda kişilere tevdi edilen hürriyetler, beşeri bağlamda dünyada geçerli olan teminatlardır.¹⁹⁸ Hak ve hürriyet denildiğinde ilk akla gelen fertlerin hak ve hürriyetleridir. İslâm hukukunda hak ve hürriyet sadece Müslüman olan kişiler için değil aynı zamanda gayr-i Müslim şahıslar için de geçerli olan bir hukuk sistemidir. Böylece İslam hukukunun evrensel bir hukuk sistemi olduğu ortaya çıkmaktadır. Söz gelimi bu konu hakkında şu hadise örnek olarak gösterilebilir:

¹⁹⁴ Esgin, *a.g.t.*, s. 299 vd..

¹⁹⁵ Bkz. Muhammed Ebû Zehra, *İslâm Hukukunda Suç ve Ceza*, Çeviren: İbrahim Tüfekçi, Kitabevi Yayınları, İstanbul-1994, II/28-30; Ebubekir Sifil, *Müslümanca Bir Hayat İçin*, Rihle Kitap, İkinci Baskı, İstanbul-2016, s. 26.

¹⁹⁶ Ebû Zehra, *İslâm Hukukunda Suç ve Ceza*, II/35.

¹⁹⁷ Akşit, *a.g.e.*, s. 36-38.

¹⁹⁸ EbûBekr Muhammed b. Mansûr b. Abdilcebbâr es-Sem'ânî el-Mervezî, *Kevâtiu'l-Edillefi'l-Usûl*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1997, II/370.

Ğarafe b. Haris el-Kındî, Hz. Peygambere söven Hıristiyan dinine mensup olan bir kimseye müdahil olmuş ve burnunu kırarak eylemsel tepkisini göstermiştir. Bu hadise Amr b. As'a iletilince Amr b. As: "Biz gayri Müslimlere teminat vermiş bulunuyoruz", dedi. Ğarafe ise şöyle karşılığını vermiştir: "Allah bizi onlara, Peygamberimize alenen sövsünler diye teminat vermekten korusun. Bizim onlara verdiğimiz teminat şu hususlar hakkındadır: Onları kiliselerine gitmekte serbest kılarız. İstedikleri zaman kiliselerine gider ve istedikleri şekilde ibadetlerini yaparlar. Onlara güçleri dışında herhangi bir teklifte bulunmayız. Düşmanları tarafından bir saldırıya uğradıkları zaman onları silahlarımızla savunuruz. Onları din ve şeriatlarının hükümlerini uygulamakta serbest kılarız. Şayet bizim şeriatımızın ahkâmını kabul ederlerse, o zaman Allah ile Peygamberinin hükmü ne ise onlar hakkında onu yürütürüz. Eğer onlar bize ihtiyaç göstermezlerse biz kendiliğimizden onlara dokunmayız.¹⁹⁹ Amr b. As ise; bu sözler karşısında doğru söylendiğini ifade ederek bizzat katıldığını beyan etmiştir.²⁰⁰

Şahsi hak ve hürriyetler korunmadığı müddetçe diğer hak ve hürriyetlerden bahsetmek mümkün değildir. Bu noktada kişinin özel hayatı bu konuyla doğrudan ilişkilidir. Çünkü kişinin özel hayatını ilgilendiren konuları gizli tutması, başkalarından sakındırması, kişi için doğal bir haktır. Böylece özel hayatın gizliliği ekseninde suçların oluşması, kişinin hak ve hürriyetlerindeki ihlalleri gözler önüne sermektedir.²⁰¹

Özel hayatın gizliliğinin ihlali günümüzde daha çok haberleşme ve konut dokunulmazlığı bağlamında ön plana çıkmaktadır. Mesken/konut mahfûziyetinin ihlali, günümüzde sosyal yaşamda ve özellikle bilişim ağlarında sıkça rastlanan bireysel ve toplumsal bir gerçektir. Çünkü internet sosyal paylaşım ağlarının çoklu alternatif sunması, haberleşme ve konut dokunulmazlığı ihlallerinin oranlarını arttırmaktadır.

¹⁹⁹ M. YusufKandehlevi, *Hayatü's- Sahabe*, I-IV, Çeviren: Ahmet Meylani, Hikmet Neşriyat Yayınları, İstanbul-1980, II/ 520.

²⁰⁰ Kandehlevi, *a.g.e.*, II/520.

²⁰¹ Bkz. Poyraz, Hakan, "Mahremiyet, Mahrumiyet, Hürriyet", *Mahremiyet: Hayatın sırları ve Sınırları*, Edit. Nazife Şişman, İnsan Yay., İstanbul-2019, s. 22; Armağan, *a.g.m.*, s. 275.

2.2. Haberleşme Gizliliğinin İhlali ve Cezası

2.2.1. Günümüz Hukukunda Haberleşme Gizliliğinin İhlali ve Cezası

Özel hayatın gizliliğinin ihlal ve cezası bağlamında Türk Ceza Kanunu'nun "Haberleşmenin Gizliliğini İhlal" başlığı altında 132. Maddesinde konu şu şekilde ifade edilmektedir:

1. Kişiler arasındaki haberleşmenin gizliliğini ihlal eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Bu gizlilik ihlali, haberleşme içeriklerinin kaydı suretiyle gerçekleşirse verilecek ceza bir kat arttırılır.
2. Kişiler arasındaki haberleşme içeriklerini hukuka aykırı olarak ifşa eden kimse, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. (3) Kendisiyle yapılan haberleşmelerin içeriğini diğer tarafın rızası olmaksızın hukuka aykırı olarak alenen ifşa eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. İfşa eden bu verilerin basın ve yayın yoluyla yayımlanması halinde de aynı cezaya hükmolunur.²⁰²

Bu maddeler dikkatlice incelendiğinde şu sonuçlar çıkmaktadır:

- Bireyler arasında gerçekleşen haberleşme gizliliğinin ihlali söz konusu olduğunda 1-3 yıl arası hapis cezası ön görülmüştür. Şayet haberleşme ile ilgili içeriğin kaydı yapılarak ihlal oluştuysa, hapis cezasının bir kat daha artacağı vurgulanmaktadır.
- Hukukun ön gördüğü kuralların dışına çıkılarak haberleşme bilgilerinin alenen kamuya sunulması veya herhangi biriyle paylaşılması ve böylece ifşa gerçekleştiğinde, 2-5 yıl arası cezalandırılması gerektiğine hükmedilmektedir.
- Şahsın izni olmadan, diğer kişi veya kişilerle yapılmış olan haberleşmeyle ilgili içeriğin ifşa edilmesi de 1-3 yıl arasında ceza verilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Kaydı alınarak meydana gelen haberleşme ihlalinin cezasının, bir öncekine nazaran bir kat daha arttırıldığı gözlemlenmektedir. Bu yaklaşım, kaydı alınarak yapılan ihlal ile kaydı alınmadan gerçekleşen ihlal arasında önemlilik bakımından derece farklılığını ortaya

²⁰² *Türk Ceza Kanunu*, "Madde: 132", Kanun No: 5237, Kabul Tarihi: 2004, s. 9000.

koymaktadır. Ayrıca 2.7.2012 tarihli kanun değişikliğinde ihlal cezalarının arttığı gözlemlenmektedir.²⁰³

TCK'nın 133. maddesinde ise kişilerarası gizli gerçekleştirilen konuşmaların kayda alınması ve dinlenmesi mevzu bahsedilmiştir. Dinlemek ve konuşmaların kayda alınması, ihlal kapsamında değerlendirilmiştir. Haberleşme ihlallerinin kişinin rızası alınmadan kayıtlı yapılması, tüm kayıt cihazlarını içine aldığı göstermektedir. Kayıtlı ses alınmak suretiyle gerçekleşen bu ihlallerin cezası, 6 aydan 2 yıla kadar hapis veya adli para cezası olarak belirtilmektedir. Bunun yanında haberleşme ihlali, hukuksal çerçevede aykırılık açısından ifşa söz konusu olduğunda 2-5 yıl arası hapis ve dört bin gün olmak kaydıyla adli para cezası öngörülmektedir. Bu yollarla izinsiz ifşa edilen fiiller oluştuğunda ve böylece haberleşme gizliliğinin ihlali basın ve yayın yoluyla dağıtma söz konusu olduğunda ceza yine aynı şekilde uygulanması gerektiği hükmüne varılmıştır.²⁰⁴

TCK'nın 134. maddesinde; özel hayatın gizliliğinin ihlali ile gizliliği ihtiva eden ses veya görüntülerin kayda alınarak ihlal edildiğinde cezanın iki katına çıkarılması öngörülmektedir. TCK'nın 135. maddesi incelendiğinde ise; kişisel verilerin kaydedilmesi suretiyle meydana gelen ihlaller konu edilmiştir diyebiliriz. Konuyla ilgili maddelerde; verilerin hukûkî aykırılığı, kaydedilmesi, ele geçirilmesi, yayımlanması, kötüye kullanılması, yok etmememe şeklinde ifade edilerek, haberleşme gizliliğinin önemli konularından biri olan kişisel verilerin ihlali bir nevi sınırlandırılmıştır.²⁰⁵

İnsan hakları evrensel beyannameinde de bu konu dolaylı olarak ifade edilmek suretiyle kişinin haberleşme hürriyetine sahip olduğu her bireyin haberleşmesi, özel hayatın gizliliğini ihtiva ettiği ve böylece kimsenin haberleşmesine keyfi olarak karışılmayacağı vurgulanmıştır. İhlal gerçekleştiğinde mağdur olan kişinin yasalar gereği korunma hakkının olduğu ifade edilmektedir.²⁰⁶

²⁰³ Dipnotta bildirildiği üzere TCK'nın bu maddesinde (Madde:132) ön görülen haberleşme ihlal cezaları; 2/7/2012 tarihinde kabul edilen 6352 sayılı kanununun 79 ve 80. maddeleri doğrultusunda tekrar düzenlenerek yukarıda naklen aktardığımız duruma getirilmiştir (Birinci ve ikinci dipnota bakınız. *Türk Ceza Kanunu*, "Madde: 132", s. 9000).

²⁰⁴ *Türk Ceza Kanunu*, "Madde: 133", s. 9000.

²⁰⁵ Bkz. *Türk Ceza Kanunu*, "Madde: 134, 135, 136, 138", s. 9001.

²⁰⁶ "Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz bırakılamaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya

Günümüz hukukunda mevzubahis olan maddeler incelendiğinde ancak hukuka aykırı izinsiz olarak gerçekleşen haberleşmenin ifşası ve ihlali, ön plana çıkmaktadır. Ayrıca haberleşme fiilinin gerçekleşme süreci ve ihlalinin, nasıl ve ne şekilde olduğu hakkında açık ve net bir yaklaşım sergilenmediği ortadadır. Kanaatimizce bu yaklaşım, günümüzde hızlı bir şekilde ilerleyen teknolojik araçların zaman ilerledikçe yeni ürünlerin piyasaya sürülmesiyle doğrudan ilişkilidir. Hangi araçlarla yapıldığından ziyade haberleşme ihlalinin oluşup oluşmadığı açısından konuyu değerlendirerek, söz konusu maddelerin suç işleme fiilinin tespiti üzerinde düzenlendiği daha ağır basmaktadır.

2.2.2. İslâm Hukukunda Haberleşme Gizliliğinin İhlali ve Cezası

İslâm hukukunun temel görevi, şer’i deliller doğrultusunda ameli hüküm ekseninde insanları münkerden uzaklaştırmaktır.²⁰⁷ Ayrıca İslâm, insanlığı doğruya ulaştırmak için “birlikte yaşama” arzusuyla çağrısını ortaya koyan bir dindir. Çağrı (tebliğ) ise haberleşmeyle ilişkilidir.²⁰⁸ İslâm’da tebliğ, haberleşme eylemiyle gerçekleşmektedir. Ayrıca haberleşme, bir konu hakkında haberdar olmaktır. Bunun yanında haberleşme eylemi, doğru ve yalan ihtimali olan her tür bilgi üzerinden yapılabilmektedir. Bunun bir sebebi olarak hukuksal bazı kurallar ortaya konmuştur. Söz gelimi Ali Haydar Efendi; “Bir kimse memnû’utenâvül etmediği takdirde helâki mültelzim olan haldir.”²⁰⁹ şeklinde belirtmesi, istisnai zorunlulukların da olduğunu ortaya koymaktadır. İslâm’da haberleşmenin gizliliği hakkı ve bunun ihlalinin yasak olması “tecessüs” ve emanete riayet ilkeleri kapsamındadır. Dolayısıyla tecessüs sayılan ve emanet kapsamına giren durumlar, haberleşme gizliliğinin kapsamını da oluşturur. Bu nedenle hangi vasıtayla yapılırsa yapılsın, kişiye ait haberleşmenin korunması gereklidir. Çünkü İslâm, haberleşmenin gizliliğini bir şahsiyet hakkı olarak tanımlamış ve koruma altına almıştır. Öte yandan

hakkı vardır.” *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*, “Madde: 12”, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insan_haklari/pdf/01/203-208.pdf, (Erişim Tarihi: 10.10.2018).

²⁰⁷ Bkz. Muhsin Koçak-Nihat Dalgın-Osman Şahin, *Fıkıh Usulü*, Edit. Osman Şahin, Ensar Neşriyat, İstanbul-2013, s. 22.

²⁰⁸ Bkz. Nuh, 71/5 vd.

²⁰⁹ Mehmet Şimşir, “İlk Dönem İslâm Tarihinde Haberleşme: Râşid Halife Dönemi Sonuna Kadar”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya-2011, s. 30

haberleşme zaruretinin meşru sınırlılığı için belli şartlar getirilmiştir: “Tehlikenin mevcut olması, tehlikenin fiilen mevcut olması, tehlikenin kaçınılmaz olması, tehlikenin mülci olması, helal yoldan giderme imkânı olmaması, tehlikenin bulunduğu kesin kanaat sahibi olunmasıdır. Zaruret halinde işlenen fiilde ise şu iki şart aranır: işlenen fiilin hukuki esaslara uygun olması ve zaruret miktarını aşmamaktır.”²¹⁰

Bunun yanında özel hayatın gizliliğinin ihlal sınırlarına girmeden haberleşme özgürlüğünün hudutları da ifade edilmiştir. Örneğin “aile hayatının mahremiyetini ihlal etmek, toplum ahlakını tahrip edici edep ve iffete aykırı ve gençleri ahlaksızlığa yöneltici yayınlarda bulunmak”,²¹¹ ihlal olarak sayılmaktadır. Haberleşme ihlallerinden biri de kişinin canını, inancını malını ve kişisel haklarını tahkir ederek faaliyette bulunmaktır.²¹² Ayrıca haberleşmeyi sağlayan kişiler, haberleşmenin içeriğini başkaları karşısında gizli kalınması gerektiğini öngörüyorsa, bu bilgiler hangi kanalla gerçekleşirse gerçekleşsin ihlal olarak değerlendirilmektedir. Çünkü toplum içerisinde yaşayan bireylerin, kendilerine ait olmayan ve izni alınmayan belge, ses, görüntü vb. şeylerin ifşa edilmesi, insanlar arasında maddi ve manevi problemlerin oluşmasına neden olmaktadır.

Haberleşme eylemi, özel hayatın korunmasında önemli rolü olan ahlâkî ilkelerle doğrudan ilişkilidir. Haberleşme ihlallerinin oluşum/aktarım süreci her ne şekilde olursa olsun, bilgilerin kamuya ifşa edilmesi söz konusudur. Aktarılan gizli bilgi veya belgeler ile; zan, gıybet, tecessüs, tahassüs, iftira gibi ahlâkî ilkeler arasında yakın ilişkiler vardır. Bundan dolayı haberleşme mahremiyetinin ihlal edilmesi aynı zamanda ahlaki ilkelerinde ihlal edilmesine zemin hazırlamaktadır. “Allah işlediklerinizden haberdardır.” âyetinde vurgulandığı gibi gizli olsun, açık olsun yapılan tüm eylemlerden Yüce Allah haberdardır.²¹³ Ayrıca özel hayatın gizliliği bağlamında kişilerarası meydana gelen haberleşme ihlalleri ve cezası, farklı âyet ve hadislerde ifade edilmektedir. Söz gelimi Hz. Peygamberin; “Her kim, izni olmadan kardeşinin yazılı metnine bakarsa ateşe bakmış gibi

²¹⁰ Şimşir, *a.g.t.*, s. 30; ayrıca geniş bilgi için bkz. Mustafa Baktır, *İslâm Hukukunda Zaruret Hali*, Ankara-1981, s.231-256.

²¹¹ Şimşir, *a.g.t.*, s. 32.

²¹² Ali Türkmen, *İslâm İletişim Hukuku*, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Samsun-1995, s. 89, 342.

²¹³ Ayrıca bkz. Muhammed Ali Sabûnî, *Kur'an-ı Kerim'in Ahkâm Tefsiri*, terc. Mazhar Taşkesenlioğlu, Şamil Yay., (ts.), 1/350.

olur.”²¹⁴ şeklinde uyarması; tecessüs, tahassüs, bühtan gibi hasletlerin birey ve topluma zarar vereceğini ifade ederek bunları “ahlaki ilkeler” haline getirmesi, haberleşme gizliliği ihlalinin İslâm’da ne denli ciddiye alındığının bir göstergesidir.²¹⁵ Bundan dolayı bu gibi fiillerin yasak kapsamında değerlendirilerek kıyamette cezalandırılacağı ifade edilmiştir: “Her kim (kişi ya da kişilerin) rızası olmadan bir topluluğun konuştuklarını dinlerse, kıyamet gününde (dinleyenin) kulaklarına kurşun dökülecektir.”²¹⁶ Bahsi geçen hadisler bu yasakların genel mahiyetini ve çerçevesini belirlemektedir. Bu hadislerin yanında bazı âyetlerde; haberin gerçek dışı (yalan) olmaması, anlatılanların durum bakımından uygunluğuna riayet edilmesi gerektiğini bildirilmektedir.²¹⁷ Ayrıca AhzabSûresi altmışıncı âyette toplumsal alanda bozgunculuk yapmak için haberler yayanlar, zemmedilmekte bu tip insanların kalplerinde hastalık bulunduğu vurgulanmaktadır. Aynı zamanda yalan ve bozgunculuk niyetiyle haber yayanları ihtiva eden lafızlardan önce münafıkların ve kalpleri hasta olmuş kimselerin zikredilmesi, gerçeği olmayan haberleri yayanlar ile münafıklar arasında ilişki olduğunu da göstermektedir. Yalan ve bozgunculuk yapmak için haberler yayanlar, bir rivayette “zelil ve lanetlenme” ile diğer bir rivayette ise “savaş açma” şeklinde cezalandırılması kastedildiği söylenmektedir.²¹⁸

Önceki dönemlerde olduğu gibi günümüzde de haberleşme alanında oluşan ihlaller, “dinleme” merkezlidir. Günümüzde iletişim araçlarının hız kazanmasından dolayı gizli dinleme ihlalleri oldukça ön plana çıkmaktadır. “Gizli” olarak yapılması öngörülen eylemler, başkaları tarafından korunması gerektiğini ifade eder. Gizli olanın açığa çıkması ise mahremiğin ifşa edilmesi anlamına gelir. Gizli dinleme ise İslâm hukukunda mahremiyetin korunması için ahlaki ilkelerden olan tecessüs, bühtan ve tahassüsle ilişkilidir. Tecessüs ile tahassüs, gizli ya da sır olarak kabul edilen konuşma, ses, görüntü gibi şeyler hakkında bilgi toplamayı ifade etmelerinden dolayı gizli dinleme casusluğudur. Bühtan ise tecessüs hastalığının bir sonucu olarak meydana gelen bir hastalıktır. Yalan ithamda bulunarak manevi değerlere saldırı niteliğinde olan bühtan/iftira, Kur’an’ın

²¹⁴ EbûDâvud, “Salât”, 23.

²¹⁵ Türkmen, *a.g.t.*, s. 343 vd.

²¹⁶ Buhârî, “Ta’bîr”, 45.

²¹⁷ Bkz. Hac, 22/30; Sâf, 61/2-3.

²¹⁸ İbnKesîr, *a.g.e.*, XII/6602-6604.

üslubunda gerçek dışı bir eylem olarak zemmedilmektedir.²¹⁹ Örneğin gizli dinleme casusluğu yapılırken olumlu bir bilgiye ulaşılmasına rağmen başkalarına olumsuzmuş gibi aktarılması iftira hasletinin oluşmasına sebebiyet verebilir. Böylece tecessüs, tahassüs ve bühtan eylemlerinin bir sonucu olarak gerçekle alakası olmayan haksız ithamlar meydana gelmekte, şeref ve haysiyet gibi manevi değerlere negatif saldırılar oluşmaktadır.²²⁰

Öte yandan günümüzde ön plana çıkan konuşma, dinleme ve yazışmalar, görsel veya işitsel aktiviteler, özel hayatın gizliliğinin ihlaline sebebiyet verebilecek haberleşme kanallarıdır. Önceleri haberleşme mahremiyetinin ihlali, kişinin bil fiil olarak gizli olan şeylere ulaşmasıyla gerçekleşmekteydi. Şimdi ise bu ihlaller bilişim çağının ön gördüğü teknolojik program ve araçların üretilmesinden dolayı alternatif araçlarla yapılmaktadır. Dinleme eylemi, teknoloji ve bilişim ağının olmadığı dönemlerde sadece bil-fiil olayın o anda gerçekleştiğinde meydana gelen bir eylem konumundaydı. Şimdi ise iletişim araçlarının varlığı ve bunların gün geçtikçe hızlı bir şekilde gelişim göstermesi, dinleme ve yazışma eyleminin farklı şekillerde gerçekleşmesine sebebiyet vermiştir. Artık günümüzdeki bu olanaklar sayesinde bilişim çağının olmadığı dönemlerdeki dinleme eyleminin bizzat konuşulan mekânda kişinin fizyolojik olarak bulunması zorunluluğunu kaldırmıştır.²²¹ Bundan dolayı haberleşme ihlalleri; telefon, dijital mektup gibi olanaklarla oluşmaktadır. Dolayısıyla günümüzde haberleşme ihlalleri; mektup, e-posta, faks, telefon, e-posta, facebook, twitter, instagram, whatsapp vb. araçlarla görüntülü veya görüntüsüz kayıt cihazları gibi haberleşme alternatifleriyle gerçekleşmektedir. Gizli dinleme eylemi, teknolojinin yok sayıldığı dönemlerde belli birkaç pozisyonda meydana gelmesinden dolayı tespit edilebilmekteydi. Fakat günümüzde bu eylemin oluşmasındaki nedenlerin tespiti oldukça zor gözükmemektedir. Bunun temel nedenini, insan-teknoloji bağlamında değerlendirildiğinde teknolojinin insana hükmetmesidir denilebilir. Yirminci yüzyılın problemleri arasında bir insan sorunu olarak görebileceğimiz tekniğin insana galebe çalması, modern çağın insan-teknoloji açısından kritiğini gün yüzüne çıkarmaktadır.

²¹⁹ En'am, 6/21; Yusûf, 12/111; Kasas, 28/36.

²²⁰ Râzî, *a.g.e.*, XXII/49; Elmalılı, *a.g.e.*, VII/208.

²²¹ Gökmenoğlu, *a.g.t.*, s. 146.

Hâlbuki teknolojiyi üreten ve geliştiren tek varlık insandır. Bu çarpıklık, büyük bir ironiyi ortaya koymaktadır.²²²

Bu bilgiler çerçevesinde İslâm ve günümüz hukuku, haberleşme mahremiyetinin gizliliğinin ihlali söz konusu olmadığı müddetçe bu durumu meşru görmüştür. Bunun aksi meydana geldiğinde ise her iki hukuk da ihlal kapsamında değerlendirilerek cezalar uygulamıştır. Bu kapsamda İslam, haberleşmenin gizliliği hakkının korunabilmesi için: özel durumları araştırma (tecessüs)yasağı, gizli konuşulanları dinleme yasağı, gıybet yasağı ve özel sırları ifşa etme yasağı gibi bazı ilkeler getirmiştir. Buradan hareketle İslam ceza hukukunun, bilişim yolları ile oluşan haberleşme gizliliğindeki ihlal durumunu, özel hayatın gizliliğini ihlal suçu kapsamında değerlendirerek yaptırma tabi tutması ve suçun failine kişisel mahremiyetle ilgili tecavüzü sebebiyle ta'zir cezası ile cezalandırması ve olayın cezai yaptırma bağlanması uygun olacaktır.

2.3. Konut Dokunulmazlığının İhlali ve Cezası

Mesken; bir taraftan toplumun manevi ve kültürel aidiyetlerinin estetiksel çekiciliğiyle gözlere hitap ederken, diğer taraftan ise toplumun temel yapı taşı olan aile kurumunun yaşam olanaklarını kendi bünyesinde toplayan bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır.²²³ Mesken, emrin mucibiyle aile kurumunu diğer kişilerden korumak için mahremiyet sınırlarını çizen bir korumadır.²²⁴ Bu açıdan değerlendirdiğimizde mesken, dış silüetiyle kamu alanına açık sanatsal bir abide, iç mekânıyla sadece aileyi ilgilendiren mahremiyet duygusunun gizliliğini ifade etmektedir.²²⁵ Bu öneminden dolayı meskenler, İslâm medeniyetinin kurumsal hale gelmesinde önemli bir rolü üstlenmektedir.²²⁶

2.3.1. Günümüz Hukukunda Konut Dokunulmazlığının İhlali

Günümüz hukukunda konut dokunulmazlığı, meskenin fiziki durumu veya varlık üzerinden değil, şahısların güvenli bir şekilde birlikte yaşaması ve huzurlu bir aile ortamının oluşması üzerine kurulmuştur. Bundan dolayı konut dokunulmazlığı kanunları “hürriyete

²²² Kahraman, *a.g.m.*, s. 80.

²²³ Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I/167;

²²⁴ Bkz. Gazzalî, *el-Mustasfâ*, II/46.

²²⁵ Bkz. Cezîrî, *a.g.e.*, VIII/3453, 1454.

²²⁶ Bkz. Dihlevî, *a.g.e.*, I/303.

karşı suçlar” kısmında düzenlenmiştir. Mal varlığı olarak değerlendirilmiş olsaydı, işlenen ihlal ve suçların “malvarlığı aleyhine işlenen suçlar” kısmında olması gerekirdi.²²⁷ “Yargıtay bir kararında konut dokunulmazlığını ihlal eden kişi hakkında manevi tazminata hükmederken, Anayasa’nın 20. ve 21. Maddelerine yollamada bulunmak suretiyle konut dokunulmazlığı ile özel hayat ve aile hayatına saygı gösterilmesinin kişi hakları açısından birbirlerini tamamlayan unsurlar olduklarına işaret etmiştir.”²²⁸

Günümüz hukukunda konut dokunulmazlığı, Anayasanın ruhuna ters düşmemesi, toplumun yaşantısına ve Cumhuriyetin ilkelerine aykırı olmaması, suçun önlenmesi şartıyla mevcut maddeler üzerinden ancak yetkililiklerinin onayıyla sınırlanabilmektedir. 1982 Anayasasında konut dokunulmazlığı ile ilgili madde şu şekildedir:

“Kimsenin konutuna dokunulamaz. Milli güvenlik, kamu düzeni, suç işleminin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usûlüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciinin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.”²²⁹

2.3.2. Günümüz Hukukunda Konut Dokunulmazlığının Cezası

Modern hukuk alanında özel hayatı ilgilendiren ihlaller suç kabul edilmiş ve ihlal eylemlerinin muhtevasına göre tazminat ya da hapsedme cezalarını kapsayan müeyyideler öngörülmüştür.

Konut dokunulmazlığı ile ilgili vakalar Türkiye Cumhuriyeti Kanunu’nu 116. Maddesine göre cezalandırılmaktadır:

²²⁷ Taner Geçmez, “Haberleşmenin Gizliliğini İhlal ve Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçları (TCK m. 132-134)”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara-2014, s. 20 (dipnot: 53).

²²⁸ Geçmez, *a.g.t.*, s. 17 (dipnot: 45).

²²⁹ *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, “Madde: 21”, 1982.

1. Bir kimsenin konutuna, konutunun eklentilerine rızasına aykırı olarak giren veya rıza ile girdikten sonra buradan çıkmayan kişi, mağdurun şikâyeti üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
2. Birinci fıkra kapsamına giren fiillerin, açık bir rızaya gerek duyulmaksızın girilmesi mutlak olan yerler dışında kalan işyerleri ve eklentileri hakkında işlenmesi hâlinde, mağdurun şikâyeti üzerine altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.
3. Evlilik birliğinde aile bireylerinden ya da konutun veya işyerinin birden fazla kişi tarafından ortak kullanılması durumunda, bu kişilerden birinin rızası varsa, yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanmaz. Ancak bunun için rıza açıklamasının meşru bir amaca yönelik olması gerekir.
4. Fiilin, cebir veya tehdit kullanılmak suretiyle ya da gece vakti işlenmesi halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.²³⁰

Günümüz hukukunda bazı gerekçelerle özel hayatın gizliliğini korumak adına konut dokunulmazlığı, “adli arama”²³¹ ile sınırlandırılabilir. Örneğin, “Yargıtay, eşinin sadakatinden şüphelenen kocanın, eve ses kayıt cihazları kurarak eşinin ve kabul ettiği kişilerin konuşmalarını kaydetmesini ve kayıtların daha sonra boşanma davasında delil olarak kullanılmasını özel hayatın gizliliğinin ihlali saymamış aksine kadının eve aldığı kişilerle konuştukları konular itibarıyla aile hayatının gizliliğini ihlal ettiğine hükmetmiştir.”²³² Hukuk sistemleri, konut dokunulmazlığını şahsiyet ve insan hakkı kapsamı içinde kabul etmiştir. Dolayısıyla insanın kişiliği gibi, konutlarda dokunulmazlık vasfına sahiptir. Bu nedenle kanuni bir sebep veya müsaade olmadan bir kimsenin ev yada iş yerine girmek, kişilik haklarına tecavüz olarak değerlendirilir. Bundan dolayı hukuk sistemleri kişilerin özel durumlarını ihlallerden korumak için gerekli tedbirleri almıştır.

²³⁰ *Türk Ceza Kanunu*, “Madde: 116”, s. 8897.

²³¹ Adli arama: “Bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklananın, şüphelinin, sanığın veya hükümlünün yakalanması ve suçun iz, eser, emare veya delillerinin elde edilmesi için bir kimsenin özel hayatının ve aile hayatının gizliliğinin sınırlandırılarak konutunda, işyerinde, kendisine ait diğer yerlerde, üzerinde, özel kâğıtlarında, eşyasında, aracında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile diğer kanunlara göre yapılan araştırma işlemidir.” Geçmez, *a.g.t.*, s. 55 (dipnot: 161).

²³² Geçmez, *a.g.t.*, s. 19 (dipnot: 49).

2.3.3. İslâm Hukukunda Konut Dokunulmazlığının İhlali ve Cezası

2.3.3.1. İslâm Hukukunda Mesken Mahremiyeti ve Dokunulmazlığı

Mesken, kişinin özel hayatının güven ve huzurunu temin altına alan, her türlü tecavülden koruyan mekânlardır. Bundan dolayı meskenler, kişinin kendisiyle ya da ailesiyle ilgili özel halleri kapsadığı gibi ayrıca kişileri dış etkenlerin olumsuz durumlarına karşı, her türlü kötülükten korumaktadır. Bu açıdan bakıldığında mesken ile beden mahfuziyeti arasında sıkı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple hukukta ihlalin oluşabilme ihtimali göz önünde bulundurularak farklı önlemler alınmıştır. Hz. Muaviye döneminde beldelerde görevlendirilen sorumluların, ziyaret amaçlı meskenlere gelen kişileri kayıt altına almaları örnek olarak gösterilebilir.²³³ Ayrıca izinsiz meskene girilmesinin âyette²³⁴ doğru olmadığı vurgulanması, mesken dokunulmazlığı ile mülkiyet arasında bir bağlantılı olduğunu da göstermektedir Diğer taraftan âyetlerde; suçü öngöreceğ şüpheli durumlar meydana geldiğinde, yetkililerin meskenlere girme konusunda izin istemesinin zorunlu olmadığını lakin en azından gasp veya can güvenliği tehdidinin oluşmaması için meskene gelindiğine dair bir emarenin oluşmasının iyi olacağı da öngörülmüştür. Böylece meskenlerin, kişinin maddi ve manevi tecavüzlerine karşı bir kalkan ve korunma hükmünde olduğu da ortaya çıkmaktadır.²³⁵ Diğer âyet ise şu şekildedir: “İçinde size ait bir eşya olan, oturarı bulunmayan evlere girmenizde herhangi bir günah yoktur. Allah, açığa vurduklarınızı da gizlediklerinizi de bilir.”²³⁶

Söz konusu bu âyet konu itibariyle, kişinin faydalandığı ve yetkisinin olduğu meskenlere nasıl girmesi gerektiğini açıklamaktadır. Yani gayr-i meskûn hükmünde olan mekânlar ile kişi arasındaki hakları konu edinmektedir. Gayr-i meskûn; içinde hiçbir şahsın ikamet etmediği mekânlardır. Ayrıca âyette sadece kişinin girme hakkı olan evleri değil aynı zamanda dükkân, depo gibi faydanılan her mekân kastedilmektedir. Böylece huzur, güven, iffet, namus ve gizliliği içinde barındıran meskene izinsiz girilemeyeceği, kişiye ait olan mesken eşyalarına el konulamayacağı, izinsiz bakılamayacağı, aksi takdirde mağdur

²³³ Kettâni, *a.g.e.*, I/301 vd.

²³⁴ Bkz. Nûr, 24/27-28.

²³⁵ Dihlevî, *a.g.e.*, I/134.

²³⁶ Nûr, 24/29.

olan kişinin haklarına tecavüz söz konusu olabileceği vurgulanmaktadır. Mesken sahibinin herhangi bir hakkı gasp edildiğinde, hakkını savunabileceği ifade edilmektedir. Bu yaklaşım, İslâm'da mesken dokunulmazlığına verilen önemi ortaya koymaktadır. Çünkü hukuki konularda genelde detaya inmeyen Kuran-ı Kerim, mesken dokunulmazlığı konusuna özellikle yer vermiş ve bu hakkın korunması için belli başlı bazı tedbirlere işaret etmiş ve insanlara yol gösterici hükümler getirmiştir. Kur'an ve sünnet özel hayatın gizliliğini daha çok ahlak ilkeleri ile korumak istediği için bu hayatayönelik ihlalleri önlemek amacıyla daha çok manevi müeyyidelerden yararlanmıştır.

2.3.3.2. Kişinin Tasarrufunda Bulunmayan Meskenlerin İhlali ve İsti'zân

Özel hayatın gizliliği çerçevesinde İslâm aile hukukunu da doğrudan ilgilendiren ve mesken mahremiyetini vurgulayan âyet ve hadisler bir hayli fazladır. Söz gelimi NûrSûresi 27 ve 28. âyetler bu önemin bir göstergesidir: “Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selam vermeden girmeyin. Bu davranış sizin için daha hayırlıdır. Düşünüp anlayasınız diye size böyle öğüt veriliyor. Eğer evde kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Eğer size, “Geri dönün” denirse hemen dönün. Çünkü bu sizin için daha nezih bir davranıştır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla bilendir.”²³⁷

Bu âyetler incelendiğinde bir taraftan; “kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selam vermeden girmeyin.” uyarısıyla özel hayatın gizliliğinin ihlaline vurgu yapılmaktadır. Diğer taraftan ise; “eğer evde kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin.” ifadesiyle yaşam alanlarında olması gereken ahlaki davranış özelliklerine ve mülkiyet hakkına dikkat çekilmektedir. İzinsiz girilen meskenlerde mülkiyetin gasp edilmesi de söz konusudur. Çünkü mülk sahibi olmayan birinin izinsiz bir şekilde başka birinin meskenine girmesi, hiçbir surette buna hakkının olmadığını ortaya koyar.²³⁸ Bu gibi olayların oluştuğu durumlarda izin almaya “isti'zân”²³⁹ değil “isti'nâs”²⁴⁰ denilmiştir.²⁴¹ Ayrıca meskene izinsiz girildiğinde baskın

²³⁷ Geniş bilgi için bkz. EbûAbdillâh Muhammed b. Ahmed b. EbîBekr b. Ferh el-Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, Buruç Yayınları, (ty), XII/337.

²³⁸ Zebîdî, *a.g.e.*, XI/49, 136.

²³⁹ İsti'zân: İzin isteme (Buhârî, “İsti'zân”, 13).

hükmünde olduğu için ihlal söz konusudur. Bundan dolayı ev sahibine her türlü müdafaa etme hakkı doğmaktadır.²⁴²

Meskenleri gözetlemek hakkında ortaya koyulan hadislerde Hz. Peygamber “izin, ancak ve ancak gözden dolayı icat edilmiştir”²⁴³ buyurmaktadır. Hz. Peygamberin bu hassasiyeti, gözle yapılması muhtemel olan ihlallerin önüne geçmeyi hedeflemektedir. Böylece İslâm hukukunda gözün mahremiyet ihlaline düşmemesi için izin alma prensibi geliştirilmiştir. Bundan dolayı aynı meskende yaşayan şahısların kendilerine ait olmayan bir odaya veya başkalarının olduğu bir odaya girileceği zaman dahi izin alınması uygun görülmüştür: ²⁴⁴ Eve/oda girileceği zaman “fark ettirmek” adına izin alınması gerekmektedir. Çünkü bu durum bazı hadislerde ifade edilmektedir.²⁴⁵ Bu noktada mutlak fark ettirme şart, lakin bu fark edilme şeklinin izin dâhilinde olması farz değil sünnet veya edep olarak ifade edilmiştir.²⁴⁶

İslâm’da fark ettirmenin izin şeklinde tezahür etmesinin sünnet veya edep olarak ifade edilmesinde bazı nükteler yatmaktadır. Örneğin hâkim izniyle suçlunun meskenine girmeden önce izin alınması zorunlu mudur? Bu soruya şu şekilde cevap vermek yerinde olacaktır: “Bir hâkim tarafından bir suçlu veya sanık kimsenin evine girmek gerektiği zaman da izin istemek denilemezse de ırza bir saldırı durumuna düşülmemek için gelindiğinin hissettirilmesi gerekir.”²⁴⁷

Hz. Peygamberin bir kişinin izinsiz haneye bakması karşısındaki tavrı ve izin alınması gerektiğini vurgulaması, mahremiyet açısından meskenlerin sahipleri tarafından

²⁴⁰ İsti'nâs: “Öksürerek tekbir ve tespih ile ev halkını haberdar etmek”, fark ettirmektir (Elmalılı, *a.g.e.*, VI/9). Ayrıca “karşılıklı oturup kalkma ile elde edilen ünsiyet, yakınlık, tanışıklık” anlamlarına da gelmektedir (er-Râzî, *Tefsiri Kebîr*, XVII/31).

²⁴¹ Zebîdî, *a.g.e.*, XII/168; Ayrıca bkz. Aydın, “Hadislerde Mesken Mahremiyetini Tehdit Eden Unsurlara Karşı Alınan Önlemler”, s. 307.

²⁴² Hattâb, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed b. Abdirrahmân el-Hattâb er-Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl li-şerhi Muhtaşarı Halîl*, (I-VI), (yy.), Beyrut-1992, VI/323 vd.

²⁴³ Müslim, *el-Câmi'u's-Şaîh*, IX/559.

²⁴⁴ Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî, *el-Metâlibü'l-Âliye bi-Zevâ'idi'l-Mesânîdi's-Semâniye*, terc. İbrahim Halil Kaçar-Adem Yerinde, Ocak Yay., İstanbul-2006, III/269.

²⁴⁵ Ayrıca bkz. Vahidî, *a.g.e.*, s. 221; Askalânî, *a.g.e.*, III/270.

²⁴⁶ Kurtubî, *a.g.e.*, XII/337; Elmalılı, *a.g.e.*, VI/8-9; Vahidî, *a.g.e.*, s. 221 vd.

²⁴⁷ Elmalılı, *a.g.e.*, VI/9.

korunma zorunluluğu olduğunu da göstermektedir. Böylece hem mesken sahibinin hem de toplumun, mesken dokunulmazlığının mahfûziyetinden sorumlu olduğunu da söylemek mümkündür. Çünkü meskeni korumakla ihlallerin önüne geçilebilir. Aksi düşünüldüğünde ihlallerin oluşması kaçınılmazdır. Bundan dolayı Hz. Peygamber, kapısı açık olan bir eve herhangi bir kimsenin bakması dâhilinde, bakanın değil ev sahibinin kabahati olduğunu bildirmektedir. Çünkü bir hadisinde, herhangi birinin evine izinsiz peyda olan kişinin gözü çıkarıldığında o şahsın diyet alma hakkının olmadığını da bildirmiştir.²⁴⁸ Buradan anlaşılıyor ki özel hayatın gizliliğinin en fazla yaşandığı mesken mahremiyetinden hem ev sahibinin hem de diğer insanların sorumlu olduğunu göstermektedir. Mesken mahrumiyeti için alınan tüm önlemler itina ile yapılmalı, oluşacak ihlallerin önüne geçilmelidir. Ev sahibi tarafından yapılan tüm önlemler, adeta kontrollü mekanizma hükmündedir.²⁴⁹ Fakat günümüzde bu hassasiyet oldukça zayıf gözükmektedir.

2.3.3.3. Konut Dokunulmazlığının İhlali Sonucu Meşru Müdafaa Hakkı

İslâm hukukunda şahsın din, can, mal, ırz gibi insanlığın temel değerleri zarûrât-ı diniyye olarak görülmekte, bu değerlerin korunması gerektiği ve dokunulmaz olduğu ifade edilmektedir. Bundan dolayı malın meşru müdafaaada birinci asli koruyucu mercisi devlettir.²⁵⁰ Hukuk doktrininde mesken, mal hükmündedir. Mal ise iktisadi değere sahip olan, insanın ihtiyacını karşılayan, irade doğrultusunda faydalanılan şeylerdir. Bu yaklaşımın yanında genel kabul görüşüne göre mâli değere sahip olan mücerret şeyler mal hükmünde kabul edilmekte ve bunların ihlallere karşı korunması gerektiği ifade edilmektedir.²⁵¹

Meşru müdafaa İslam hukukçuları nezdinde bazı şartlara bağlanmaktadır.²⁵² İslâm hukukçularının genel kabul görüşüne göre; “kişilere karşı düzenlenen haksız saldırının, karşılığında ceza uygulanan bir fiil başka bir ifadeyle hukukun, suç olarak tanımladığı ve karşılığında ceza öngördüğü bir eylem olması, meşru müdafaa için şart değildir. Niteliği ne

²⁴⁸ Ayrıca bkz. Cessâs, EbûBekr b. Ali er-Râzi, *Ahkâmu'l-Kur'an*, (yy.), Beyrut h.1335, III/313.

²⁴⁹ Bkz. Tirmizî, “İsti'zân”, 16.

²⁵⁰ Mevsilî, *a.g.e.*, IV/5 vd.

²⁵¹ Bkz. İbnAbidîn, *a.g.e.*, V/51; İbnNüceym, *a.g.e.*, V/277.

²⁵² Bkz.Şafii,EbûAbdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs eş-Şâfiî, *el-Ümm*, (I-VI), Dâru'l-Mârifê, Beyrut-1973, VI/172.

olursa olsun, fiilin, hukuki bir dayanağının bulunmaması, haksız saldırı olarak değerlendirilmesi için yeterlidir. Bu görüş sahiplerine göre, haksız saldırıyı gerçekleştiren şahsın, gayri mümeyyiz çocuklar ve akıl hastaları gibi cezai sorumluluğu bulunmayan kişilerden olması, kendisine saldırılan şahsın meşru müdafaa da bulunmasına engel değildir.”²⁵³ Hatta bu gibi durumlarda meşru müdafaa sonucu ölenlerin şehit olduğu vurgulanmaktadır.²⁵⁴

Böylece her ne surette olursa olsun haksız saldırı meydana geldiğinde bu durum meşru müdafaa hakkı için yeterli bir neden olarak değerlendirilmiştir. Günümüz hukukunda ise mevcut yürürlükte olan kanunlar çerçevesinde “hukuka aykırılık” açısından meşru müdafaa, hak olup olmadığı tespit edilmektedir.²⁵⁵ Burada meşru müdafaa, kötü niyet taşıyan insanlar için psikolojik bir baskı etkisi taşımasından dolayı caydırıcı özelliğinin olduğunu da söyleyebiliriz. Ancak mesken dokunulmazlığını ihlal eden cezai bırakmak nasıl yanlış ise, meşru müdafaa da hak kullanırken sınırı aşmamak da gerekir.²⁵⁶

2.3.3.4. Mesken İhlallerinde Uygulanan Cezalar

İslâm hukukçuları mesken dokunulmazlığında gerçekleşen ihlallerin suç teşkil ettiğini ifade etmektedirler. Delil olarak ise bazı âyet ve hadisleri ileri sürmektedirler. Bu hadislerden en meşhuru, bir adamın Hz. Peygamberin hücrelerinde bulunan delikten bakması sonucu takındığı tavrıdır. Bu hâdise sırasında Hz. Peygamberin elinde başını kaşımakta kullandığı bir demir çubuk vardı. Hz. Peygamber adamın delikten baktığını fark etmemiştir. Fakat o esnada Hz. Peygamber; “*Baktığımı bilseydim bu demiri senin gözüne saplardım.*” diyerek tepkisini göstermiştir. Ayrıca Hz. Peygamber, “izin istemek gözün haram olan şeyleri görmemesi için meşru kılınmıştır,” şeklinde değerlendirmesi, bu gibi durumlarda ev sahibinin müdafaa etme hakkının olduğunu ve meskene girmeden önce izin alınması

²⁵³ Yaşar Yiğit, “İslâm Ceza Hukukuna Göre Meşrû Müdafaa ve Hukuki Sonuçları”, *Diyanet İlmî Dergi*, (ss. 37-54), S. 1, 2003, XXXIX/42; ayrıca bkz. Zeylai, Ebû Muhammed Fahrüddîn Osmân b. Alî b. Mihcen b. Yûnus es-Sûfî el-Bârî ez-Zeylaî, *Tebyinu'l-Hakâik Şerh-u Kenzi'd-Dekâik*, (I-VI), Dârü'l-Marife, Beyrut-(ts.), VI/110; Şafii, *a.g.e.*, VI/172 vd.

²⁵⁴ Buharî, *Mezâlim*, 33; İbn Mâce, *Hudûd*, 21; Ebu Davud, *Sünnet*, 29; ayrıca bkz. Zuhayli, *a.g.e.*, c. VII, s. 243.

²⁵⁵ Yiğit, *a.g.m.*, XXXIX/42.

²⁵⁶ Bkz. Zeylai, *Tebyinu'l-Hakâik*, VI/110.

gerektiğini ortaya koymaktadır.²⁵⁷ Başka bir hadiste ise herhangi bir toplumun ya da ailenin izni olmadan meskenlerine bakıldığındamağdur olan kişilerin, teşebbüs edenlerin gözünü çıkarmalarının helal olduğu bildirilmektedir.²⁵⁸ Hâlbuki kasten göz çıkarmak suç olarak değerlendirilmekte ve diyet veya kısas cezası gerektiği ifade edilmektedir.²⁵⁹

Söz konusu bu ve benzeri hadisler üzerinden çıkarılan hükümler incelendiğinde evlerin kapısından gizlice bakan kişiye hafif bir maddenin atılması caiz görülmektedir. Örneğin bakan kişiye hane ehlinin birinin ufak bir taş atması sonucu o kişinin gözü çıktığında diyetin lazım gelmediği bildirilmektedir. Öte yandan hane halkının bakan kimseyi uyarmadan taş atması konusunda Şâfiiler nezdinde iki görüş ön plana çıkmaktadır. Essah kavle göre caizdir.²⁶⁰

Ayrıca diğer Şâfiî ve Hanbelî hukukçular nezdinde; izin almadan ister kapı aralığı olsun ister bakılacak herhangi bir yer olsun bir kimse meskeni gözetlediğinde ev sahibi taş, çubuk gibi bir şeyle bakan kişinin gözünü çıkartsa ceza sorunluluğunun olmayacağını söylemektedirler. Yani kısas ya da diyet ödeme zorunluluğu yoktur.²⁶¹ Fakat ev sahibi tarafından atılan maddeler, kişiyi öldürebilecek konumda ise kısas, şayet affedilirse diyet gerekir. Çünkü ev sahibinin, bakan göz organının dışında herhangi bir uzva zarar verme hakkı yoktur. Fakat ev sahibi, bakan kişiyi küçük bir taşla veya çubukla defedemiyorsa daha büyük/ağır bir şeyi atması ihtimaldir. Böyle durumlarda ölümün dahi gerçekleşmesi mümkündür. Hz. Peygamber bir hadisinde, meskene girmeden izin istemenin, meskende olanları görmemek adına emredildiğini ifade etmektedir. Bu gibi durumlarda ev sahibinin Hanefî ve Mâlikî hukukçularına göre cezai sorumluluğu söz konusudur. Dolayısıyla diyet ve kısasın ödenmesi gerekmektedir. Burada gözün çıkartılması durumunda diyetin yarısının olduğu söylenmektedir. Bunun yanında salt gözle bakma durumlarında bakan kişinin öldürülmesi mubah sayılmamaktadır.²⁶²

²⁵⁷ Buhârî, “Libas”, 27; Müslim, “Edeb”, 17.

²⁵⁸ Ebû Dâvut, “Edeb”, 127; Buhârî, “Diyat”, 23.

²⁵⁹ Şeyh Nizâmü.dğr., *a.g.e.*, c. XII, s. 482, 531; Zebîdî, *a.g.e.*, XII/168, 169.

²⁶⁰ Müslim, *el-Câmi‘u’s-Şahîh*, IX/560.

²⁶¹ Bkz. Şeyh Nizâmü.dğr., *FetevâyiHindiyye*, c. XII, s. 482, 531.

²⁶² Zuhayli, *a.g.e.*, c. VII, s. 241-242.

Ebû Hanife nezdinde ise diyete hükmetmenin yanında gözün oyulması caiz değildir. “Çünkü eve bakmak, içerisine girmekten daha büyük bir suç değildir. Bir kimse izinsiz birinin hanesine girse gözü çıkarılmaz. Bakmakla gözün çıkarılamayacağı ise evleviyette kalır.”²⁶³ Bundan dolayı söz konusu rivayetlerde bakmaktan kastedilen şey, “bakmaktan mübalağa ile menetmek manasına hamledilmesidir.”²⁶⁴ Çünkü ona göre dışarıdan bakılması, meskene izinsiz girilmesinden daha fazla bir suç teşkil etmemektedir.

Öte yandan mahremiyet ihlali suçunda, eylemi yapan kişinin yaşı, tazminat bakımından önem arz etmektedir. “Söz gelimi, temyiz çağına girmemiş şahısların cezai ehliyetleri yoktur; fakat mahremiyetin ihlali neticesinde mağdur, maddi veya manevi bir zarara uğramışsa, gayri mümeyyiz küçüğün malından tazmin edilir.”²⁶⁵ Ayrıca şunu da söylemek gerekir ki ihlal doğrultusunda verilen cezalar, eylemin görünen durumu üzerinden değerlendirilerek konunun derinliğine inmeden ele alınmaktadır.²⁶⁶ Hz. Peygamber özellikle devlet başkanı vb. statüsünde olan yöneticilerin, kişilerin şüpheli yönlerini araştırmasını menetmiştir. Böyle yapıldığı takdirde fesadın yayılacağını ifade etmiştir.²⁶⁷ Bunun yanında İslâm beldelerinde devlet yetkilileri tarafından mesken mahremiyeti ihlallerinin önüne geçmek için önlemler alındığı bilinmektedir.²⁶⁸ Hz. Ömer’in yaşadığı şu hadise dikkat çekicidir:

Rivayetlere göre bir gün Hz. Ömer sokakta giderken malzemesi sazlıktan olan bir evde bazı kimselerin ateş yaktığını ve alkol tükettiğini görmüştür. Bu hadise karşısında onlara şöyle demiştir: “İçki içmek yasak olduğu halde sizler içki içiyorsunuz. Sazlık evlerde ateş yakmayı yasakladım, sizler ateş yakıyorsunuz.” O topluluk ise şöyle cevap vermiştir: “Ey Halife, Allah sana araştırmayı, tecessüsü yasakladığı ve sen de evlere izinsiz girmeyi yasak ettiğin halde niçin tecessüste bulundun? İzinsiz olarak eve girdin?” Bu cevap karşısında Hz. Ömer; “İşte bu iki şey cidden birer bühtandır, kötü huydur.”, cevabını verdikten sonra o yerden ayrılmıştır. Daha sonra fazla bir şey demeden sözlerine şöyle

²⁶³ Müslim, *el-Câmi ‘u’ş-Şahîh*, IX/560.

²⁶⁴ Müslim, *el-Câmi ‘u’ş-Şahîh*, IX/560.

²⁶⁵ Şen, *a.g.m.*, s. 937.

²⁶⁶ Bkz. Mâverdî, *a.g.e.*, s.470.

²⁶⁷ Sabri Erturhan, “Kişisel Boyutlu Suçların Gizlenmesinin İslâm Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 2, Sivas-2001, V/264.

²⁶⁸ Kettânî, *a.g.e.*, I/301.

devam eder: “Bir evde kötü sesler işitilir, evdekiler yüksek sesle evin dışındakileri rahatsız ederlerse, onların evlerine baskın yapılmaz. Kötülük olanı ile ortadadır, ne ise ona göre cezaları verilir. Ayrıca sebeplerini araştırmaya mahal yoktur.”²⁶⁹

İslâm hukukçularının ittifakıyla konut dokunulmazlığının korunması hakkında bazı yaklaşımlar meşruiyet kazanmıştır:

- Herhangi bir meskende kişi veya kişilerin hayatını tehlike altına alacak durumlar meydana geldiğinde, bu hâdise karşısında dışarıda bulunan kişilerin bilmesi veya yardım istenilmesi söz konusu olduğunda meskene girmek, mesken dokunulmazlığının ihlali sayılmamaktadır.²⁷⁰
- Deprem, yangın gibi doğal afetlerin; hırsızlık, gasp gibi zararlı hallerin; düşman saldırısı gibi olağan üstü durumların meydana geldiğinde izin almadan meskene girmek, hukuk ihlali kapsamında değerlendirilmemektedir.²⁷¹
- Meskene girmek için herhangi bir adli müdahale olduğunda, gelen yetkililerin izin alması gerekmektedir. Fakat her ne kadar hukuki açıdan izin almak zorunlu olmasa da kimin geldiğinin ve niçin müdahale edildiğinin kişiler tarafından bilinmesinin daha iyi olacağı açısından evde bulunan kişilerin bilgilendirilmesi söz konusudur. Bu noktada hukuki olarak kimin geldiği ve niçin müdahale edildiği bilgisinin sunulması, hanede bulunan kişi ya da kişilerden izin almak veya izin verilip verilmemesi değil, konutta bulunanların maddi ve manevi saldırılara maruz kalınmadığını ortaya koymaktır.²⁷²
- İslâm hukuk literatüründe mesken dokunulmazlığı günümüz hukukunda olduğu gibi genel ifadelerle birkaç madde halinde izah etmekten ziyade, âyet ve hadisler ışığında ayrıntılı bir biçimde ele alındığı tespit edilmiştir.²⁷³ Bunun yanında herhangi belli konular üzerinden kısıtlamaktan ziyade, fitri duygu ve değerler doğrultusunda şahısların

²⁶⁹ Mâverdî, *a.g.e.*, s.470; ayrıca bkz. Erturhan, *a.g.m.*, V/263.

²⁷⁰ Gökmenoğlu, Hüseyin Tekin Gökmenoğlu, “İslam Hukukunda Şahsiyet Hakları”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara-1991, s. 146.

²⁷¹ Gökmenoğlu, *a.g.t.*, s. 146.

²⁷² Kurtubî, *a.g.e.*, XII/337; Elmalılı, *a.g.e.*, VI/8-10; Gökmenoğlu, *a.g.t.*, s. 146.

²⁷³ bkz. Ahzâb, 33/59.

mahremiyet haklarının korunması esas alınmış, ihlaller karşısında ceza ve yaptırımlar uygulanması ön görülmüştür.

Sonuç itibariyle Hz. Peygamber'in mesken mahremiyetiyle ilgili yaklaşımları, ihlale sebebiyet verecek tavır ve davranışlardan sakındırmak ve mahremiyet ihlallerinin ne denli büyük bir suç olduğunu göstermek içindir. Ayrıca Hz. Peygamberin amacı kişiyi, özel hayatın gizliliğini ihlal etme neticesinde cezalandırılması gerektiğini ön plana çıkarmak değil, mesken mahremiyetinin ne derece önemli olduğunu vurgulamak ve bu gibi davranışlardan sakındırmaktır. Diğer taraftan İslâm hukukunda hüküm ve cezalar, caydırıcılık esası üzerine bina edilmiştir. Örneğin bir kimsenin izinsiz olarak başkasına ait olan meskeni herhangi bir yerinden gözetlemesi, başkalarının özel hayatını ihlal etmek anlamında değerlendirildiğinden dolayı haramdır ve yetkili merci tarafından bu fiili işleyenlerin bazı cezalara çarptırılması öngörülmektedir.

Bunun yanında özel hayatın gizliliği bağlamında mesken dokunulmazlığı için gösterilen hassasiyetin, gün geçtikçe zayıfladığı tespit edilmiştir. Özellikle günümüzde sınırsız özgürleşme zihniyetinin oluşum süreciyle başlayan ve bir virüs gibi toplum yapıtaşlarına yayılan bu hastalığın, her geçen gün hızlı bir şekilde yayılmaya devam ettiği gözlemlenmiştir. Ayrıca mahremiyet duygusunun zayıfladığına, adeta sıradanlaştığına, hatta normal bir hayat tarzıymış gibi benimsetilmeye çalışıldığı gibi bir durumla karşı karşıyayız. Bir anlamda günümüzde meskenler, mahremiyetin mahrumiyet haline dönüştüğü ve ihlallerin yoğun yaşandığı mekânlardır diyebiliriz

2.4. Sosyal Paylaşım Ağlarında Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Eden Suç ve Cezalar

2.4.1. Bilişim Suçlarına Genel Bir Bakış

Özel hayatın gizliliği ihlallerinin günümüzde en fazla rağbet görmesine ve yayılmasına katkı sağlayanlardan biri kitle iletişim araçlarıdır. Bundan dolayı günümüzde bilişim teknoloji alanı ihlal ve suçların çoğalmasında büyük rol oynamaktadır. Bilişim teknolojisinin icat edildiği dönemlerde özel hayatın gizliliği ekseninde meydana gelen suçlar neredeyse hiç yok gibidir. Öyle ki bilişim alanında meydana gelen suçlar 1966

öncesine kadar bilinmeyen bir gerçektir.²⁷⁴ İnternet teknolojisindeki hızlı gelişim ve bilgisayar kullanım alanlarının çoğalması ile birlikte geleneksel suç anlayışı teknolojiyle bir noktada buluşmuş, bunun sonucunda ise bireye ve topluma yönelik birtakım tehdit ve tehlikeler ortaya çıkmıştır. Suçların bilişim teknolojisi yoluyla işlenmesiyle birlikte yeni kavramlar türemiştir. Bilişim suçları kavramı da bu kapsamda ortaya çıkan kavramlardan bir tanesidir.

Zaman ilerledikçe teknolojinin hızlı bir şekilde gelişim göstermesi ve alternatiflerin çoğalması, toplumsal alanda meydana gelen iletişimi etkilemiş ve bireyler arasında oluşan haberleşme ağının kolaylaşmasına pozitif anlamda katkı sağlamıştır. Aynı zamanda bu olumlu gelişimle birlikte negatif eylemlerin de hızla çoğalmasına neden olmuş ve suç teşkil eden tavır ve davranışlara zemin hazırlamıştır. Kişilerin bilişim teknoloji alanındaki gelişmelere duyarlı olması, iki neden üzerinden değerlendirilebilir. Hatta bu iki nedenin bir neticesi olarak üçüncü bir neden dahi eklemek mümkündür:

- Birincisi, zahmetsiz olması ve kolaylık sağlanmasıdır.
- İkincisi, yapılacak işlerin zaman bakımından kısa sürede gerçekleşmesidir.
- Üçüncüsü ise günümüzde sosyal paylaşım ağlarının kullanılmasının insanlar tarafından gerekli olduğu düşüncesidir.

Öte yandan 2013 yılında Türkiye’de yapılan bir araştırma verileri, internet paylaşım alternatiflerinin kullanma oranları hakkında, kişilerin bu durumu sosyal hayatın bir zorunluluğu olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Araştırma verilerine göre; “Türkiye nüfusunun %40’ının sosyal paylaşım sitelerinden yalnızca birisi olan Facebook’a üyeliği mevcuttur. Bu rakam yaklaşık 32 milyon kişiye tekabül etmektedir. 2012 yılı itibariyle dünyadaki Facebook abonelerinin sayısı ise 1 milyarı aşmış durumdadır. Facebook’ta bir

²⁷⁴ Bilişim suçlarının ilki 1966 yılında Minneapolis Tribune tarafından yayımlanan bir makalede; “Bilgisayar uzmanı banka hesabında tahrifat yapmakla suçlanıyor.” şeklinde ifade edilerek duyurulmuştur. Bu gelişmeye kayıtsız kalamayan Don B. Parker, bilişim suçlarıyla ilgilenmeye başladı. Hatta Stanford Araştırma Enstitüsü kapsamında “Bilgisayarın Kötüye Kullanılması” başlığıyla yeni bir projeye imza atmıştır.(Emin Doğan Aydın, “Bilişim Sistemlerinde, Güvenlik, Güvenirlik, Mahremiyet ve Bilişim Suçları”, *Marmara İletişim Dergisi* (ss. 109-137), S. 1, Aralık 1992, s. 113)

gün boyunca toplam harcanan vakit ise 20 milyar dakikaya ulaşmıştır.”²⁷⁵ Ayrıca günümüzde bu oranların arttığı kuvvetle ihtimaldir.

Bunlara mukabil zaman ilerledikçe teknolojinin gelişim seyriyle paralellik gösteren ve hızla artış sağlayan suç oranları dikkati çekmektedir. Önceleri klasik suçlar olarak değerlendirilen eylemler, internet kanalının elverişli bir ortam haline gelmesiyle günümüzde artık farklı bir boyutla yerini bilişim kanalına bırakmıştır. Bu gerekçe sebebiyle suç eylemleri bir taraftan kolaylaşmış diğer taraftan ise suçun işlenişive suç oranları gün geçtikçe çoğalmaya başlamıştır. Bundan olayı bilişim suçunu tek bir tanımla ifade etmek mümkün değildir. Çünkü gün geçtikçe alternatiflerin çoğalması, bilişim suç sınırının çizilmesini zorlaştırmaktadır Günümüzde bilişim kanalıyla sosyal paylaşım ağlarında işlenen suçlar; kişisel veriler, yetkisiz erişim, verilerde işlenen hırsızlık, cinsel istismar vb. eylemlerdir.²⁷⁶

Hukuk; suç, suça teşebbüs gibi eylemleri ortadan kaldırmak veya en aza indirmek için var edilmiş bir olgudur. Bundan dolayı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilme Hakkında Kanun”²⁷⁷ düzenlenmiştir. Bundaki amaç, özel hayatın gizliliğini ihtiva eden suçlar başta olmak üzere suç teşkil eden tavır ve davranışları önlemektir. Bunun yanında hukuktaki kanunlar çerçevesindeki boşluklar, ihlallerin önüne geçemedeki yetersizlikleri beraberinde getirmektedir. İhlallerin çözümlenmesi için düzenlenen kanunların elverişli olmasının yanında ayrıca şahsın hürriyet haklarını zedelediği ve özel hayatın gizliliğinin ihlalinin oluşmasını doğurabilecek hükümlerin varlığı da göze çarpmaktadır. Söz gelimi 5651 sayılı kanun bu duruma örnek olarak gösterilebilir.²⁷⁸ Ayrıca son dönemde ihlallerin önüne geçmek için “internet ve sosyal medya hukuku” bağlamında yeni girişimler oluşmaya

²⁷⁵ M. Akşit Akpınar, “İslam Hukuku Açısından Sosyal Medya”, *SDÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü* (ss. 493-509), S. 28, 2017/3, s. 495; ayrıca bkz. Ercüment Büyükşener, “Türkiye’de Sosyal Ağların Yeri ve Sosyal Medyaya Bakış”, *Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri*, İstanbul-2009, s. 19.

²⁷⁶ Aydın, *a.g.m.*, s. 120.

²⁷⁷ *İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun*, “Madde: 5”, Kanun No: 5651, S. 26530, Kabul Tarihi: 2007, XLVI/10104-1.

²⁷⁸ *İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun*, “Madde: 5”, Kanun No: 5651, S. 26530, Kabul Tarihi: 2007, XLVI/10104-1.

başlamıştır. Fakat bu alanda kayda değer çözümler neredeyse yok denilecek kadar azdır. Çözümsel analizler üretilmediğinden dolayı ihlaller gün geçtikçe artış göstermektedir.²⁷⁹

Ayrıca bilişim suçu olarak kabul dilen suçlar şu şekilde değerlendirilmektedir:

- “İzinsiz olarak bilgisayara dayalı kişisel dosyanın açılması veya tutulması (sınır dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar).
- Bilgi hırsızlığına karşı koruma ile ilgili kanunların ihlal edilmesi.
- Kişisel bilgiler verilmesi.
- Bilgi tecavüzü.”²⁸⁰

Burada bilgi tecavüzünden kastedilen; yasadışı olarak erişilmesi, değiştirilmesi, dinlenmesi, çoğaltılması, yok edilmesi gibi eylemler yapılarak bilişim alternatiflerinin kötüye kullanılmasıdır.²⁸¹

Bilişim alanında eylemin suç olup olmadığının tespiti, failin fiziki hareketleriyle mümkündür. Şöyle ki sosyal ağ suçlusu, bir tek fiziki hareket tıklamasıyla ihlal ve suçlar gerçekleştirmektedir. Bunun yanında suç potansiyeli taşıyan veriler bir anda yok edilebilmekte, basit bir yöntemle silinmekte veya tamamen ortadan kaldırılmaktadır. Ayrıca suç teşkil eden verilerin hızlı yayılmasından dolayı başka kişiler tarafından bilinmesi, suçluyu daha mağdur duruma düşürebilmektedir.²⁸² Bundan dolayı söz konusu bu gibi problemlerin önüne geçmek için TCK’nın onuncu bölümünü ihtiva eden bilişim alanında işlenen suçlar (madde 243 vd.) düzenlenmiştir. “Nitekim 243 vd. maddelerde düzenlenen suçlar açısından tartışılan sorun, yeni bir hukuki konudan çok, hâlihazırdaki suçların hukuki konularına yönelik yeni ihlal yöntemleri karşısında özellikle suçun maddi unsurlarında ortaya çıkan sorunların giderilmesi merkezindedir.”²⁸³

Son zamanlarda bilişim alanında çokça zikredilen konulardan birisi de “büyük veri” (big data) kavramıdır. İnternet başta olmak üzere mobil ve sensörlü cihazlar gibi

²⁷⁹ Akpınar, “İslam Hukuku Açısından Sosyal Medya”, s. 495 vd.

²⁸⁰ Aydın, *a.g.m.*, s. 120.

²⁸¹ Aydın, *a.g.m.*, s. 120.

²⁸² Bkz. Ömer Menekşe, “Siber Hırsızlık Örneğinde İslâm Hukukunda Siber Suçlar ve Cezası”, *Toplum Bilimleri Dergisi* (ss. 165-200), S. 18, Temmuz 2015, IX/170 vd..

²⁸³ Muammer Ketizmen, “Türk Ceza Hukukunda Bilişim Suçları”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara-2006, s. 304.

alternatifler kanalıyla toplama, hazırlama, erişime sunma, çözümlenme ve saklama özellikleriyle oluşturulan devasa boyuttaki verilen bütünü şeklinde ifade edilmektedir.²⁸⁴ Ayrıca verilerin gün geçtikçe çoğalması ve böylece bu artıştan dolayı verinin hızı ve çeşitliliği de çoğalmıştır. Bu gelişme, kişisel verilerin gizliliğinin korunması açısından mahremiyet ihlalleri ve suçlarını da beraberinde getirmektedir. Ayrıca sosyal paylaşım alternatiflerinde özel hayatın gizliliğiyle ilgili resimlerin sergilenmesi yoluyla, piyasa oluşturularak ticaret ekseninde bu durum parasal hale getirilmektedir. Söz gelimi facebook gibi sosyal sanal platformlarda kişiye ait olan müstehcen figürlerin veya aileye özel olan fotoğrafların aleni bir şekilde paylaşılması, mahremiyetin teşhir edilmesine neden olmaktadır.²⁸⁵ Bu verilere ulaşan kişilerin, kendi arkadaş ortamında paylaşması, kişisel veri hırsızlığına neden olmaktadır. Yapılan bu davranışlar birey ve toplumu, mahremiyet yoksunluğuna sevk etmekte ve zamanla ahlaki davranışların zayıflamasına sebebiyet vermektedir.²⁸⁶ Böylece mahremiyet ahlakının ve kişilik haklarının ihlaline, “namus ve haysiyetlerine riayet”²⁸⁷ hassasiyetinin zayıflamasına ve hırsızlık eylemlerinin çoğalmasına katkı sağlamaktadır.²⁸⁸ Bilişim suçu kapsamına giren fiillerin hukukî anlamda suç teşkil etmesi ihlal ettiği temel değerlerle alakalıdır. Çünkü bilişim suçu özelliği taşıyan eylemlerle ilgili olarak; toplumsal ahlakın korunması, mülkiyet hakkı ve özel hayatın gizliliği ilkesi İslam hukukunun çok önem verdiği değerlerin ihlal edilmesiyle yakından alakalıdır. Bilişim suçları ile özel hayatın gizliliğinin bu bahsettiğimiz açılardan ilgi ve alakası vardır. Bu manada bilişim suçları günümüzde ve ileriki süreçte ceza hukukunun temel, güncel ve popüler konularından biri olma özelliği taşımaktadır.

²⁸⁴ Bkz. Korcan Doğan-Sacit Arslantekin, “Büyük Veri: Önemi, Yapısı ve Günümüzdeki Durum”, DTCF Dergisi (ss. 15-36), S. 56, 2016, s. 15-16.

²⁸⁵ Bkz. Adem Dölek, “Âyetler ve Hadisler Işığında Mahremiyet Açısından Kadın ve Kadın Resminin Reklamlarda Kullanılması”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu I*, edit. Yavuz Ünal vd., Samsun-2016, I/522, 525; ayrıca bkz. Kahraman, *a.g.m.*, s. 80.

²⁸⁶ Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, Bilmen Yayınevi, İstanbul-(ty), s. 465; Saffet Köse, “Helaller Haramlar”, *İslam İbadet Esasları*, Ankara-2013, s. 332 vd.

²⁸⁷ Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 467.

²⁸⁸ Nûr, 24/30-31.

2.4.2. İslâm Hukuku Bağlamında Sosyal Ağlarda İşlenen İhlal ve Suçlar

İslâm hukukunda internet sosyal paylaşım ağlarında meydana gelen ihlaller, hükümlerin temel gayesi olarak değerlendirilen; din, can, akıl, neslin ve malın korunması (zarûrî maksatlar) açısından ele alınmaktadır. Çünkü kullanıcının sosyal paylaşım alternatiflerini ne şekilde ve hangi amaçlarla kullandığı ile zarûrî maksatlar arasında doğrudan ilişki vardır. Söz gelimi sosyal paylaşım ağlarında bir kadına, mahremi olmayan başka bir erkeğin bakması uygun görülmemektedir.²⁸⁹Bundan dolayı paylaşımda bulunan fotoğraf, video, resim vb. dokümanlar, ihlallerin başını çekmektedir.²⁹⁰

Bilişim sistemleri kullanılmak suretiyle sosyal ağlarda gerçekleştirilen ihlal ve suçlar ya da yapılan haberleşmenin içeriğini ifşa etme ile ilgili suçlar genel anlamda özel hayatın gizliliğini ortadan kaldırmaktadır. Kişilerin kendi özel hayatıyla ilgili bilgi ve dokümanları, internet kanalıyla yayımlaması, yeni ihlallere zemin hazırlamaktadır. Bu noktada ihlalin oluşmasında kişinin şuurlu olması oldukça önem arz etmektedir. Çünkü şuur/bilinç ile hak ve sorumluluklar arasında büyük bir ilişki vardır. Çünkü bilinç, “kişinin kendisinin ve çevresinin gerçekliğini fark etme yetisi”²⁹¹ dir. Böylece kişi bir taraftan, sosyal bilişim ağlarında özel hayatının gizliliğini ihtiva eden belge ve dokümanları ifşa ettiğinde kendi haklarını ihlal etmektedir. Diğer taraftan ise muhatabı olan bireylerin bu kişiye ait olan özel hayatın gizliliği ile ilgili belge ve dokümanları izinsiz veya izinli olarak ulaştığında ya da yayımladığında, başka bir ihlalin gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bu bilinçli ihlal ise hukûkî açıdan kişinin kendi hakkını, kötüye kullanması anlamına gelmektedir.²⁹²

Günümüzde sanal âlemde sıkça rastlanan bazı fotoğraf paylaşımının, kadının mahremiyeti açısından doğru olmadığı hakkındaki bilgiler fetvalar arasındadır. Hatta karşı cinsten olan birinin fotoğrafını beğenme, dürtme, takipçisi olma, arkadaş listesine ekleme, sesin kaydedilerek yayınlanması, hediyeleşme ya da karşılıklı iletişime geçme gibi eylemlerin amacı tebliğ dahi olsa bile bu durumun bazı fetvalarda caiz olmadığı

²⁸⁹ Akpınar, “İslam Hukuku Açısından Sosyal Medya”, s. 501.

²⁹⁰ Ayrıca bkz. Kahraman, *a.g.e.*, s. 132 vd.

²⁹¹ Cemalettin Şen, “İslâm Hukukunda Bilincin Hak ve Sorumluluklara Etkisi”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bursa-2009, s. 113.

²⁹² Bkz. Şen, *a.g.t.*, s. 128.

bilinmektedir. Kişinin kimliği olarak değerlendirilen; ismi, resmi, cinsel ve etnik kimliği, beden mahremiyetini ortaya koymaktadır.²⁹³ Zaten tebliğ meselesinde dahi konu bu şekilde ele alındığına göre normal olarak sosyal ağlarda gerçekleşen tüm eylemleri mevzubahis etmemize gerek yoktur. Bu fetvanın caiz olmadığına arka planında, toplumun zarûî maksatlar çerçevesinde mahfuz olunması gerektiği, fitne ve fesadın önünün kesilmesinin zorunluluğu vardır. Bu problemi İslâm hukuku açısından “sosyal fitne”veya “sanal fitne” şeklinde tanımlamak mümkündür.²⁹⁴

Öte yandan zaruret hâsıl olduğunda sosyal medyanın kullanılmasında bir beis olmadığı hakkında da görüşler vardır. Görüşler incelendiğinde cevaz verilmemesinin temelinde “zinaya yaklaşmayın”²⁹⁵ gibi âyetlerin etkisinin olduğu görülmektedir. Çünkü söz konusu âyette zinaya ulaştıracak olan tüm kapıların kapanması gerektiği ifade edilmektedir. Çünkü nesebin karışması, fitri, ahlâkî ve meşru yolun terk edilmesi, yaygınlaşması, yaşam hakkının kötüye kullanılması, bedenin maddi-manevi bütünlüğünün ve mahremiyetinin ihlal edilmesi söz konusudur.²⁹⁶ Bunların yanında sosyal ağlarda sıkça rastlanılan e-posta gibi alternatif kanallarla gönderilen bazı eylemlerin ¼’ünün istenmeyen posta (spam) şeklinde değerlendirilmesi, izinsiz olarak kişinin mahremiyetini ifşa eden dokümanlara ulaşılması veya başka kişilere gönderilmesi ya da kamuya açık olarak yayımlanması, özel hayatın gizliliğini ihlal etmektedir.²⁹⁷ Bu nedenle bilişim yoluyla meydana gelen ihlallerin bir neticesi olarak mahremiyet özgürlüğünün kısıtlanması, kişiyi olumsuz etkilemektedir.²⁹⁸ İnternet kanalıyla gerçekleşen ihlaller, kişinin yaşam kalitesini zayıflatmakta hatta bu ihlallerkişilik değerlerini zedelemekte ve özel hallerin kamuya yansıtılması sonucu toplum içerisinde yaşayan kişi yalnızlığa itilerek asosyalleşmekte ve

²⁹³ Şahin, *a.g.m.*, I/159-160; Akpınar, *a.g.m.*, s. 502.

²⁹⁴ Bkz. Akpınar, “İslam Hukuku Açısından Sosyal Medya”, s. 501.

²⁹⁵ İsrâ, 17/32.

²⁹⁶ er-Râzî, *a.g.e.*, XIV/464-465.

²⁹⁷ Bkz. M. Raşit Akpınar, “Sosyal Ağların Fıkhi Boyutu”, *Çevre ve Ahlak Sempozyum Bildirileri ve Metinleri*, Edit. M. Doğan Karacoşkun, Antep Üniversitesi Basımevi, Gaziantep-2014, s. 225.

²⁹⁸ Bkz. Mihalis Kuyucu, “Sosyal Medyada Mahremiyet: Türkiye’deki Twitter Kullanıcılarının Mahremiyet Anlayışı”, *Sosyal Medya Araştırmaları II*, edit. Ali Büyükaslan-Ali Murat Kırık, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya-2015, s. 31.

böylece yeni problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu ihlaller nedeniyle internet paylaşım ağları, büyük tehdit oluşturmaktadır.²⁹⁹

2.4.3. Kişisel Veriler ve Yetkisiz Erişim İhlalleri

Özel hayatın gizliliği hakkı, kişiler arasında meydana gelebilecek özel hayat ihlallerinden korur, aynı zamanda devletin haksız yere özel hayata müdahale etmesini de önler. Günümüzde daha çok dikkat çeken ve ihlallerin zaman ilerledikçe artması sonucunda suçların daha fazla olduğu problem ise depolanan veriler üzerinden şekillenmektedir. Gündelik hayatta zorunlu hale gelen internet kullanımı, özellikle kişisel mahremiyeti oluşturan belgeler, her ne kadar gizli tutularak internet ortamında veri şeklinde saklansa da bunlar sanal ortamda depolanmaktadır. Diğer taraftan devlet kurumunun teknolojik olarak tüm imkânları kullanması ve böylece birey ile devlet arasındaki resmi işlemlerin neredeyse tamamının bilişim yoluyla gerçekleştirilmesi, özel hayatın gizliliğini ihtiva eden verilerin toplanmasına zemin hazırlamakta ve neticede ihlaller kaçınılmaz hale gelmektedir.³⁰⁰

Kişisel veriler; hassas veri ve anonim kişisel veri şeklinde ayrılmaktadır. Bu ayrımında hassas verileri “özel veriler” veya “özel nitelikli veriler” şeklinde de ifade etmek mümkündür. Çünkü bu özel nitelikli veriler diye isimlendirilen bölüm: kişinin inancını, mezhep ve meşrebini, sağlık durumlarını, siyasi ve ideolojik düşüncesini, ırksal kökenini, sendikal bağlantılarını, cinsel hayatını vb. ihtiva eden özelliklerini kapsamaktadır.³⁰¹ Anonim veri ise herhangi bir kişiye ait olmayan kitlesel konumunda olan verilerdir.³⁰²

Bilişim sistemleri doğrultusunda meydana gelen suçlar içerisinde en gözde olanı, kişisel veriler suçudur. Kişisel veriler üzerinde işlenen suçları önlemek için koruma altına alınanlar içerisinde ise, konular özel hayatın gizliliğinin ihlali üzerinden değerlendirilmektedir. Hukuksal olarak kişisel verilerin işlenmesi hakkında düzenlenen ilkeler dikkate alındığında konuyu genel itibarıyla şu şekilde ifade etmek mümkündür:

- Hukuka uygun olarak dürüstlük kuralı ekseninde toplanması ve işlenmesi.
- Toplanacak verilerin, amaç çizgilerini aşmaması.

²⁹⁹ Bkz. Akpınar, “Sosyal Ağların Fikhi Boyutu”, s. 235; Mihalıs Kuyucu, *a.g.m.*, s. 32, 37.

³⁰⁰ Asiye Kakırman Yıldız, “Sosyal Paylaşım Sitelerinin Dijital Yerlilerin Bilgi Edinme ve Mahremiyet Algılarına Etkisi”, *Bilgi Dünyası* (ss. 529-542), 13 (2), 2012, s. 530.

³⁰¹ Bkz. *Türk Ceza Kanunu*, “Madde: 135”, s. 9001.

³⁰² Nilgün Başalp, *Kişisel Verilerin Korunması ve Saklanması*, Yetkin Yayıncılık, Ankara-2004, s. 15-17.

- Belirli amaç üzerinden toplanarak işlenmesi.
- Hukukun ön gördüğü amaç dışında kişisel verilerin kullanılmaması.
- Veri sahibinin rızası olsa dahi bu konuda kanuni bir yetkinin olması.
- Verilerin amaç doğrultusunda tam, doğru ve işlenebilir olması.
- Kişisel veri sahibinin rızası olmadan veya yetki sahibi olmayan başka kişiler tarafından yayılması, ya da veriye zarar vermemek için yok edilmesini, değiştirilmesini korumak amacıyla güvenliğinin sağlanması.
- Veri sahipleri, veri işleyen şahıslar ya da kurumlar üzerindeki veri bilgilerini bilgilendirmesi, veriler hakkındaki yanlış veya yanıltıcılık söz konusu olduğunda düzeltme olanağının verilmesi.
- İşlem sorumlularının, veri hakkındaki hususlar üzerinden değerlendirdiğimiz bilgilerde ifade edildiği gibi tüm şartlara uyması ve böylece sorumluluklarının bulunması.³⁰³

Kişisel veriler ile ilgili düzenlemeler hakkındaki yukarıda ifade ettiğimiz yaklaşımları öz itibariyle ilkesel olarak; ahlâkî toplama ilkesi, amaca uygunluk ilkesi, yeterlilik ilkesi, hukuka uygunluk ilkesi, güvenlik ilkesi, amaca bağlılık ilkesi, sorumluluk ilkesi, şeklinde değerlendirmek de mümkündür.³⁰⁴

TCK'nın 135. Maddesinde kişisel verilerin kaydedilmesi, 136. Maddesinde kişisel verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme, 137. Maddesinde nitelikli haller, 138. Maddesinde verileri yok etme suç teşkil etmektedir. Ayrıca 139. Maddesinde kişisel verilerin kaydedilmesi, verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme ve verileri yok etmeme hariç, bu bölümde yer alan suçların soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olarak suç niteliklerini oluşturmaktadır. 140. Maddesinde ise söz konusu suç unsurlarının tanımsal hale getirildiğini ve suçların işleme eylemi dâhilinde, “tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur”, şeklinde vurgulanmaktadır.³⁰⁵

³⁰³ Bkz. *Türk Ceza Kanunu*, “Madde: 135-140”, s. 9001-9002; Alaattin Bük, “Elektronik Ortamda Saklanan Kişisel Verilerin elde Edilmesi/Değiştirilmesi Suretiyle İşlenen Suçların Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Güvenlik Birimleri Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara-2015, s. 29 vd.; Başalp, *a.g.e.*, s. 15-17.

³⁰⁴ Bkz. *Türk Ceza Kanunu*, “Madde: 135-140”, s. 9001-9002; Bük, *a.g.t.*, s. 29-31; Başalp, *a.g.e.*, s. 15-17.

³⁰⁵ *Türk Ceza Kanunu*, “Madde: 135-140”, s. 9001-9002.

2.4.4. İslâm Hukukunda Hırsızlık ve Sosyal Ağda İşlenen Veri Hırsızlığı İhlalleri ve Cezası

Sosyal ağlarda işlenen hırsızlık suçları, yakın teknolojik gelişmelerdendir. Bundan dolayı klasik İslam hukukunda bu konuyla ilgili doğrudan bilgi bulunmamaktadır. Bunun yanında hırsızlık eyleminin oluşum süreci, şartları ve mahiyeti bakımından bilgiler mevcuttur. Ayrıca günümüzde sosyal ağlarda işlenen suçlar hakkında bazı araştırmalar yapılmıştır. Bilişim sistemindeki kayıtlı verileri ele geçirmek ve başka bir yere göndermek fiilleri hırsızlık suçunu oluşturmaktadır. Hırsızlık ise, İslam ceza hukukunda had suçları kapsamında değerlendirilmiştir. Cezası Şari' tarafından belirlenmiştir.³⁰⁶ Bu nedenle veri hırsızlığı suçu had şartlarını³⁰⁷ taşıyorsa, suçluya had cezası uygulanır. Had cezasının uygulanmasına mani olan bir durum varsa, suçun faili ta'zir cezası ile cezalandırılır. Bundan dolayı öncelikle özel hayatının gizliliği konusunu da ilgilendiren hırsızlıkla ilgili klasik İslâm hukuku ekseninde genel olarak kabul görmüş düşüncüyü ifade ettikten sonra günümüz hukukçuların konuya nasıl yaklaştığını ele almak yerinde olacaktır.

İslâm hukukunda hırsızlık (sirkat), mülkiyet haklarının dokunulmazlığının ihlalini kapsamaktadır. Başka bir tabirle kişiye ait olan herhangi bir malın, kişi ya da kişiler tarafından gizlice el konularak mülküne geçirilme eylemidir. Klasik İslâm hukukunda; “Cezaî müeyyidesinin Kur'an ve Sünnet'te belirlenmiş olması sebebiyle hırsızlık ile ilgili ceza, İslâm ceza hukukunun had, kısas-diyet ve ta'zîr şeklindeki üçlü ayırımının had grubunda yer alır.”³⁰⁸

Serahsî (1009-1090) hırsızlığın; “başkalarının malını gizlice almak” olduğunu söyleyerek şu açıklamayı yapmaktadır: “Hırsız, malı koruyanın gözünden saklanır. Malı almak için onun dalgınlık anını gözler. Veya hırsızlığı geceleyin yaparak, malı korumak için ona yardım edeceklerin gözlerinden saklanır. Çünkü geceleyin mal sahibine yardım gelme olasılığı çok azdır.”³⁰⁹

³⁰⁶ Mâide ,5/38.

³⁰⁷ Adnan Akalın, “İslam Ceza Hukukunda Hırsızlık Suçu ve Çalınan Malla İlgili İhtilaflar”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006, s.35-42.

³⁰⁸ Ali Bardakoğlu, “Hırsızlık” *TDV İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Ankara-1998, XVII/385.

³⁰⁹ Şemsü'l-Eimme EbûSehlEbû Bekir Muhammed b. Ahmed es-Serahsî (I-XXXI), *Mebûsûl*, edit. Mustafa Cevat Akşit, Gümüşev Yayıncılık, İstanbul-2008, IX/225.

Serahsî, hırsızlığı açıklarken, hırsızlık eyleminin meydana geldiği süreci, malın muhafazasındaki eksiklik ya da hırsızlık eyleminin oluşum sürecini kolaylaştıran şartlar hakkında bilgi vererek, şahsın mal dokunulmazlığı üzerinden fasih bir üslupla malın güvenliğine dikkat çekmiştir. Daha sonra hırsızlık eylemini sınıflandırması ve cezası hakkında şu bilgileri öne sürmektedir: “Hırsızlık, büyük ve küçük olmak üzere iki kısımdır. Büyük olanı yol kesme (hırâbe) suçudur. Çünkü o, malı sahibine yardım gelme imkânı olmayan bir yerde alır. Orasını korumakla sorumlu olanların yani devlet görevlilerinin dalgınlık anını kollar. Bu iki suçtan her birinin cezası, suçun hafif ya da ağır oluşuna göre değişir.”³¹⁰

Ayrıca Serahsî hırsızlığın bu iki suçunun cezasının Kur’an’da belirlendiğini; küçük hırsızlık için “verilmesi gereken ceza, el kesme”³¹¹ ve büyük hırsızlığın ise “bir el ve bir ayağın kesilmesi”³¹² şeklinde ifade edildiğini vurgulamaktadır. Had cezasının keyfiyeti ve çalmanın ne derecede olduğu yani çalınanın miktarı, suçun mahiyeti ve şartları hakkında farklı görüşler vardır.³¹³ Farklı görüşlerin mevcut olmasını, hukuki düzen ve istikrar açısından değerlendirmek gerekir. Bu noktada çalmak eylemi ve hırsızlık suçunun şartları ön plana çıkmaktadır. Hırsızlık eylemi, üç şartın oluşması ile gerçekleşmektedir.

- Çalınan şeyin mal olmasıdır.
- Söz konusu bu mal, herhangi birinin sahipliği konumunda olmalıdır.
- Güvenlik/muhafaza altında olmalıdır.³¹⁴

Bu bilgilere göre, bu şartların oluşmadığı durumlarda çalma eylemi gerçekleşmiş olmaz. Fakat bu şartların dışında gerçekleşen teşebbüsler, kul hakkının ihlaline girmektedir.³¹⁵

³¹⁰ Serahsî, *a.g.e.*, IX/225.

³¹¹ Mâide, 5/38; ayrıca bkz. EbûCa’ferAhmed b. Muhammed b. Selâme el-Ezdî el-Hacrî el-Mısırî et-Tahâvî, *Şerh-u Me’âni’l-Âşâr*, I-VII, çev. M. Beşir Eryarsoy, Kitâbî Yay., İstanbul-2009, V/20.”

³¹² Mâide, 5/33, ayrıca bkz. Tahâvî, *a.g.e.*, V/75.

³¹³ Geniş bilgi için bkz. Serahsî, *a.g.e.*, IX/226 vd.; ayrıca bkz. BurhânuddinEbû’l-Hasan Ali b. Ebû Bekir Merginânî, *el-Hidâye*, I-IV, çev. Ahmet Meylani, Kahraman Neşriyat, İstanbul-(ty.), III/279, IV/262; Mehmet Fehmi, *İslam Hukuk Felsefesi*, Sadeleştiren. Niyazi Kahveci, DİB Yay., Ankara-1994, s. 55.

³¹⁴ Mevsilî, *a.g.e.*, IV/8.

³¹⁵ Bkz. Serahsî, *a.g.e.*, IX/225-228; Bardakoğlu, “Hırsızlık”, XVII/386 vd.

Hırsızlık suçunun gerçekleşmesindeki şartların ilki, hukuken geçerliliği olan ve failin suça bilinçli olarak kastetmesidir.³¹⁶ Farklı bir ifadeyle çalmış olduğu şeyi, kendi zimmetine geçirme yani sahiplenme kastı aranmaktadır. İkincisi, cezaî ehliyete sahip olmasıdır. Ayrıca mümeyyiz konumunda olan hırsız bireylere ıslah edici olan düzenlemeler uygulanır. Üçüncüsü gizli yapılmasıdır.³¹⁷ Fakat gizli yapılmasına rağmen “bir eve hırsızlık kastıyla girip de suçüstü yakalanan kimsenin eylemi teşebbüs seviyesinde kaldığından çoğunluğa göre had değil ta‘zîr cezası gerekir.”³¹⁸ Çünkü malı gizlice alma şartı, malın hırsız tarafından mülk ve tasarruf edilmesiyle gerçekleşir.³¹⁹

Klasik İslam hukuku açısından genel itibariyle hırsızlıkla ilgili bu bilgileri verdikten sonra elektronik kanalla gün geçtikçe artan bireye ait verilerin ele geçirilmesi ve her ne surette olursa olsun illegal bir şekilde başka kimselere aktarılması, hukuk açısından suç teşkil etmektedir. Çünkü yukarıda izah edildiği gibi teşebbüs edilen hırsızlık eyleminin; unsurları ve şartları olduğu anda, her ne şekilde bu eylem gerçekleşirse gerçekleşsin -ki bu teknolojik alanı da kapsamaktadır- bu durum hukûkî açıdan suç teşkil etmektedir.

Araştırmamız dâhilinde günümüzde İslâm hukuku perspektifinde bilişim hırsızlığı hakkında neredeyse hiç çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bahreyn Üniversitesi Bilişim Uzmanı Dr. Mansur el-Âlî yazmış olduğu bir makalesinde ifade ettiğine göre iki binli yılların başında sadece iki makale kaleme alındığını ve başka bir çalışma yapılmadığını haber vermektedir. Daha sonra teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesine paralel olarak çalışmaların çoğalmaya başladığını söylemektedir.³²⁰

Günümüzde kişiye ait olan verilerde işlenen ihlaller, internet yoluyla daha çok kimlik bilgileri üzerinden meydana gelmektedir. Bireylerin gündelik işlerinin çoğunluğunun, bilişim çağının bir zorunluluğu olarak internet üzerinden gerçekleşmesinden dolayı, kimlik bilgilerine bazı kişiler tarafından ulaşabilmektedir. Söz konusu bu veriler,

³¹⁶ Fiil-kast arasındaki ilişki için bkz. Ebu İshak eş-Şâtübî, *el-Muvâfakat / İslâmî İlimler Metodolojisi*, I-IV, Terc. Mehmed Erdoğan, İz Yayıncılık, İstanbul-1990, I/297.

³¹⁷ Mevsilî, *a.g.e.*, IV/5, 6.

³¹⁸ Bardakoğlu, “Hırsızlık”, XVII/386.

³¹⁹ Hatîb et-Tebrîzî, *Miškâtü'l-Mesâbih*, I-V, terc. Hüseyin Yıldız v.dğr., Ocak Yay., İstanbul-2014, III/447 vd.

³²⁰ Menekşe, *a.g.m.*, IX/167; M. Al-A`ali, “ComputerCrimeandtheLawfrom an Islamic Point of View”, *Journal of AppliedSciences*, S.7, 2007, s. 1558-1565.

başkaları ile paylaşılmakta hatta ticari olarak kullanılmaktadır. “Kimlik hırsızlığı suçu” olarak adlandırabileceğimiz bu eylem daha çok kişinin; adı, soyadı, doğum tarihi, T.C. kimlik numarası gibi resmi işlerde kullanılan her türlü numaralar, annesinin kızlık soyadı, banka kartının numarası ve şifresi üzerinden gerçekleşmektedir. Yasalar çerçevesinde korunmasından dolayı bu durum özel hayatın gizliliği kapsamında değerlendirilmekte ve buna saygı duyulması dolayısıyla bu konunun gizli tutulması gerektiği vurgulanmaktadır. Bundan dolayı her birey özel hayatının gizliliğini ihtiva eden bilgi, belge ve görüntünün mahfuziyeti hakkına sahiptir.³²¹

2.4.5. Sosyal Paylaşımlarda Cebir Yoluyla Yapılan tehdit ve Hakaretler

Özel hayatın gizliliğini ihlal eden konulardan biri de tehdit, hakaret ve şantajlardır. Sosyal ağ platformlarında paylaşılan içeriklerin tehdit, hakaret ve şantaj içermesi, kişi ya da kişilerin şeref ve haysiyetlerinin zedelenmesine neden olmaktadır. Bu ihlal ise kişinin özel hayatının psikolojik bütünlüğüne ve ruhsal etkilenme doğrultusunda hastalanma riskinin olması nedeniyle aynı zamanda bedensel bütünlüğüne tecavüzdür.³²² Sosyal paylaşım alternatifleri üzerinden paylaşılan dokümanlar, mağdur olan kişiyi aşağılayıcı ve küçük düşürücü konuma sevk edebilmektedir. Söz konusu bu dokümanlar, kısa zamanda kopyalanarak paylaşıldığı gibi aynı zamanda bu durum yeni ihlallerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Tehdit ve şantaj, herhangi bir kişiye gözdağı vermek amacıyla gerçekleştiren korkutma eylemidir. Tehdit ve şantaja maruz kalan kişiler, yaşam sürecinde endişeye sürüklenmekte ve güven duygusunu yitirebilmektedir. Çünkü doğal yaşamlarındaki tavır ve davranışlarının, karar verme mekanizmalarının kısıtlanması hasebiyle bir anlamda özgürlükleri sınırlandırılmaktadır. Bu ve bunun gibi ihlalleri, muhatabını psikolojik olarak etkilediği için duygusal kişilik değerlerine karşı düzenlenen bir suç sebebi olarak ele almak mümkündür. Çünkü kişilik değerler, fiziki (bedensel) ve sosyal değerlerin yanında

³²¹ İsmail Ergün, *Siber Suçların Cezalandırılması ve Türkiye’de Durum*, Adalet Yayın, Ankara-2008, s. 57 vd.

³²² Şahin, *a.g.m.*, I/159, 163.

duygusal kişilik değerlerini de kapsamaktadır.³²³ Söz gelimi TCK'nın; “cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit” başlığı altındaki maddelerde bu durum kanun kapsamına alınmıştır. Haksız olarak gerçekleşen şiddetli eylemler, suç olarak telakki edilmektedir.³²⁴ Diğer taraftan cebir, şiddet veya ağır korkutma yoluyla suç işleyen kişilerin eylemleri, cezayı gerektiren bir neden olarak görülmemiş, bu yollara başvuranlar ise suçun faili sayılmışlardır.³²⁵

Konuyu mahremiyet açısından değerlendirdiğimizde, özel alanı kapsayan içeriklerin tehdit ve şantaj yoluyla ifşa edilmesi ve izinsiz alınması/çoğaltılması, özel hayatın gizliliğinin ihlalidir. Çünkü dilin, gözün, kulağın ve özellikle inanç mahremiyetinin ahlaki ilkeleri olan teccüs, tahassüs, iftira, gıybet, nemime hatta kötü zanda bulunma gibi eylemlerin oluşmasına neden olma ihtimali çok yüksektir. Diğer taraftan sorumluluk bilincinin zayıflamasısöz konusudur.³²⁶

2.4.6. Cinsel İstismar ve Müstehcenliğin Teşhiri

Bilişim vb. yollarla işlenebilen suçları şöyle sıralaya koyabiliriz: Hırsızlık, dolandırıcılık, müstehcenlik, cinsellik ve cinsel istismar, özel hayatın gizliliğini kapsayan ihlaller, hakaret, şantaj, tehdit, haberleşme gizliliğini ihlal. Konuya bu açıdan baktığımızda özel hayatın gizliliğinin ihlali bağlamında her iki hukuk nezdinde sır olarak kabul edilen konulardan biri de cinselliktir. Cinsel istismar konusu, günümüz bilişim alanlarında en çokrastlanılan ve ihlal edilen problemten birisidir ve aynı zamanda dînî, hukûkî ve ahlâkî bir suç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahlâkî boyutta toplumsal çözülmenin neticesinde mahremiyet anlayışındaki bozulmaların bir tezahürüdür. Bedensel ve duygusal ekseninde meydana gelen ihlaller arasında, ağır tahribatlara yol açan cinsel istismarın, doğrudan ve dolaylı olarak mağduru etkileyen yönleri vardır. Ayrıca cinselliği ön plana çıkaran her türlü söz, hareket, resim, video, belge, cinsel istismar alanına girmekte

³²³ Mine Kaya, “Sosyal Medya ve Sosyal Medyada Üçüncü Kişilerin Kişilik Haklarının ihlali”, TBB Dergisi (ss. 277-306), 2015, s. 290-293.

³²⁴ Bkz. *Türk Ceza Kanunu*, “Madde: 29”, s. 8971.

³²⁵ Bkz. *Türk Ceza Kanunu*, “Madde: 28”, s. 8971.

³²⁶ Ürkmez, *a.g.t.*, s. XIII; Elmalılı, *a.g.e.*, VII/208; Çağrıncı, “Tecessüs”, XL/246; Armağan, “İslâm Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği”, s. 146; Sibel Özel, *Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkının Korunması*, Seçkin, Ankara-2004, s. 35, 160.

ve müstehcenliğin teşhiri problemlerine yol açmaktadır. Günümüzde hızla gelişim gösteren internet ve dijital teknoloji alternatifleri, müstehcen olarak değerlendirilen belgelerin kopyalanmasına, biriktirilmesine, dağıtılmasına veya üretilmesine zemin hazırlayarak önemli bir ortam oluşturmaktadır.³²⁷

Genel olarak bilişim sistemleri, çocukların ve kadınların cinsel istismarına ve dolayısıyla müstehcenliğe açık bir ekran niteliği taşımaktadır. Bu nedenle içermiş olduğu zararlardan korunmak için kontrol altına alınmalıdır. Cinsel istismar ve müstehcenliğin teşhiri, her ne suretle olursa olsun, kişilik haklarının ihlali durumu söz konusu olmasından dolayı suç teşkil etmektedir. Söz gelimi bu husus TCK'nın 226. Maddesinde şu şekilde ifade edilmektedir: “Alenen cinsel ilişkide bulunan veya teşhircilik yapan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” “Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlamasına aracılık eden kişi altı aydan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.” Ayrıca günümüz hukukunda “...içeriğini basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlamasına aracılık eden...” “...görülmesini, dinlenilmesini veya okunmasını sağlayan...” ibareleri kullanılarak, internet ve dijital teknoloji alternatifleri kanalıyla yayımlanmasının da suç kapsamında olduğu belirtilmektedir.

Hukuk literatüründe cinsel istismar, müstehcenlik kavramı üzerinde değerlendirilmektedir. Ayrıca toplumsal alanda değer yargıları doğrultusunda şekillenen müstehcenlik algısının, bir nevi göreceli olduğunu da söylemek mümkündür. Toplum-müstehcen ilişkisi dikkate alındığında, her ne kadar ahlak normları kapsamında hayâ, iffet, namus vb. hassasiyetini içerse de bu konuda görecelik vasfı sebebiyle, toplumdan topluma değişen bir algı olduğu da açıktır. Daha da ilginç olanı günümüz hukukta kanuni yaptırımlar, çocuk istismarı üzerinden şekillenmesine rağmen, müstehcenlikle ilgili tavır ve davranışları ayırt etmeksizin başlı başına suç olarak kabul edilmemektedir.³²⁸ Hatta söz

³²⁷ Şişman, *a.g.m.*, s. 12 vd.

³²⁸ TCK, “Madde: 226”, s. 9019; ayrıca geniş bilgi için bkz. Erkan Ataman, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya-2011, s. 94 vd..

konusu kanunların, bireyin cinsel özgürlüğü perspektifinde çağdaş toplum normlarına uygun bir şekilde düzenlendiği şeklinde savunulmaktadır.³²⁹

İnternet ve dijital teknoloji alternatifleri yoluyla söz konusu suçlar, günümüzde farklı oluşumlarla şekillenerek değişse de bunların değer ve mahiyeti bakımından aynı olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. İslâm hukuku ise cinsel istismar ve teşhirini ihtiva eden tavır ve davranışları, ihlal-suç kapsamında değerlendirirken³³⁰, günümüz hukukta olduğu gibi belli konular üzerinden değil, her türlü cinsel istismar ve teşhiri bireyin özgür iradesine bırakmamış, kişilik haklarına ihlal olarak ele almış ve konuyla ilgili cezai müeyyideler ön görmüştür. Hatta bu husus belli konular üzerinde değerlendirmekten ziyade meşru olan cinsel hayatı teşri eden konuşmaların dahi önüne geçilmiş ve bu konunun yasak olduğunu ortaya koymuştur.³³¹ İnternet teknolojisinin beraberinde getirdiği büyük problemlerden birisi olan cinsel istismar ve müstehcenliğin ulaştığı tehlikeli boyut, hukuki yaptırımların ne kadar gerekli olduğunu göstermektedir. Bilişim sistemlerindeki müstehcen içeriklere, yaş sınırlaması olmadan kolaylıkla ulaşılabilmesi ve bu durumun istismar edilmeye müsait olması İslâm'ın ahlaki değerlerinden olan neslin korunmasının ihlali noktasında çözüm gerektiren sorunlardandır. İslâm ceza hukukunun zinaya bakışı, zina fiilinin önlenmesi için ciddi tedbirler alınmasını gerektirmektedir. Bu açıdan İslâm ceza hukukunun bilişim yoluyla işlenen cinsel istismar suçları ve müstehcenlik konusunu ele alması ve bunlarla ilgili olarak çözüm odaklı hükümler ortaya koyması tabii bir sonuç olacaktır.

3. DEĞERLENDİRME

Tez çalışmasının ikinci bölümünde ortaya çıkan tespitler şunlardır:

Herhangi bir kişi tarafından suç olarak isnad edilen fiillerin eyleme geçirilmesi, İslâm hukuku ve günümüz hukukunda “yasak” fiiller kapsamında değerlendirilmiştir. Bunun nedeni olarak ise, özelde bireyi, genelde toplumu negatif etkilemeyle maruz bırakması gösterilmiştir. Bu sebeple ihlalin olduğu yerde ceza yaptırımları, kaçınılmazdır. Öte yandan hukuk kurallarını şârî-ceza-sebeup açısından düşündüğümüzde, İslâm

³²⁹ Ataman, *a.g.t.*, s. 138.

³³⁰ Recep Çiğdem, “İslâm’ın Cinsel Hayata Yaklaşımı”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 28, 2016, s. 134.

³³¹ Özafşar (edit.), *a.g.e.*, IV/102.

hukukunun günümüz hukuk karşısında ilâhî ve ahlâkî dayanaklarının olduğu tespit edilmiştir. Günümüz hukuk kaidelerinin, kısmen de olsa ahlâkî değerler dikkate alınarak düzenlendiğini de burada unutmadan söylemek gerekiyor. Özel hayatla ilgili olan gizlilik hakkının sadece mevcut olan hukuk kuralları ile sağlanamayacağı durumunu ele alırsak, Kuran ve dolayısıyla Sünnetin bu konudaki hakkın korunmasını bir kaide olarak ahlak kurallara bağlamasını daha iyi anlayabiliriz. Çünkü ahlak kuralları doğrudan insanın vicdanına yerleşmekte ve bundan dolayı mevcut hukuk kurallarına göre daha güçlü bir durumda bulunmaktadır. Burada şunu da ifade etmek gerekir ki İslam özel hayatın gizliliği ve korunmasını tek bir açıdan yani sadece ahlak kuralları ile sağlamaya çalışmamış gerektiğinde maddi müeyyideye sahip olan hukuktan da yardım almıştır. Bu durum ise hukuk-ahlak bütünleşmesinin güze bir örneğini teşkil etmektedir.

Eylemlerin hukuk açısından suç teşkil etmesi için fiilin kanuni bakımından bir dayanağının olması, netice ve illiyet bağının oluşmasını gerektirmektedir. Ayrıca kişinin niyetinde oluşan suç eylemleri, fiiliyata geçmediği müddetçe suç kapsamına alınmamaktadır. Bunun yanında suç teşkil eden eylemlerde, ancak suçu işleyen sorumlu tutulmaktadır.

Her iki hukukta da özel hayatın gizliliğini oluşturan eylemler genel itibariyle hak ve hürriyet ve haberleşmenin gizliliği ihlalleri üzerinden değerlendirilmektedir. Daha sonra işlenen eylemler her ne suretle olursa olursun suç unsurları açısından mütalaa edilerek, farklı yaptırımlar ekseninde cezalandırılmaktadır. Böylece suç teşkil eden, internet bilişim alanında gerçekleşen eylemlerdeki oluşumlar da özel hayatın gizliliği kapsamındaki ihlallerin içine şamildir.

Günümüzde sosyal paylaşım alternatiflerinde ihlal ve suçlar daha çok, bireye ait olan verilerde hırsızlık, yetkisiz erişim, cebir yoluyla yapılan tehdit, şantaj ve hakaretler, cinsel istismar, müstehcenliğin teşhiri alanlarında yoğunlaşmaktadır. Günümüz hukukun da söz konusu olan ve yapılan ihlal ile suçların önüne geçmek için bazı düzenlemeler vardır.

İslâm hukukunun yürürlükte olduğu dönemlerde bilişim teknolojilerinin varlığından söz etmek mümkün değildir. Fakat her ne kadar “internet ve dijital alternatifler kapsamında işlenen ihlal ve suç eylemleri” adı altında konu ile ilgilihüküm ve yaptırımlar oluşmasa da bu konunun suçun değer ve mahiyeti bakımından doğrudan ve dolaylı olarak şahsın maddi

ve manevi değerleri üzerinde gerçekleşen hak ve hürriyetler kapsamında ele alındığı tespit edilmiştir.

Öte yandan İslâm hukukunda doğrudan özel hayatın gizliliğinin korunmasıyla ilgili önlem ve yaptırımlar hakkında bir düzenleme olmamasına rağmen bu konudaki bir ihlale, kişinin maddi-manevi değerler bütünü kapsamında değerlendirme yapılarak mağdurun şikâyeti gözetilmeksizin müdahale edilmektir. Günümüz hukukunda ise ihlal hakkında mağdur veya başkaları tarafından şikâyet söz konusu değilse, bu durum ihlal ve suç kapsamına alınmamaktadır.

SONUÇ

İnsanoğlu, yaşadığı her dönemde iradesi doğrultusunda iyiye ve kötüye (sevap-günah) meyleden, tavır ve davranışlarını sergileyen bir varlıktır. Bunun yanında kendi hakkını savunan ve böylece hakkın hak sahibine verilmesi, ihlaller sonucunda cezalandırılması için hukuku icat eden yine insandır. Bundan dolayı tarihi seyirde hukuk sistemleri, hep hak kavramı üzerinden şekillenmiştir. Bu hakların en popülerleri ise kişilik haklarından biri olan özel hayatın gizliliği hakkıdır. Hukuk literatüründe herhangi bir kişinin hak sahibi olabilmesi, hukuki zeminde kişilik vasfına büründüğü andan itibaren başlamakta ve kabul edilmektedir. Fakat araştırmanın sonuçlarından biri olarak İslâm hukuku nezdinde şahsın kişilik haklarına sahip olması; anne karnında başlamakta ve yetki-ayrıcılık ekseninde mükellef kulun fiilleri üzerinden değerlendirilmektedir. Günümüz hukukunda ise kişilik hakları, doğumun gerçekleşmesi üzerinden oluşmaktadır.

Kişi haklarının dokunulmazlığı ve savunuculuğu refleksi; sosyo-inanç ve sosyo-kültürel aidiyetler kisvesinde şekillenerek, her toplumun hak anlayışına göre hukuk sistemleri oluşmuştur. Böylece toplumda meydana gelen ihlal, suç ve cezalar, bu değerler üzerinde şekillenmiştir. Bu anlayış, söz konusu olan hukuk sistemlerini tamamıyla kuşatmıştır. Bu yaklaşımı İslâm hukuku için düşündüğümüzde “hak” ayrı bir anlam kazanarak, birey ve toplum yararı merkezinde, uygulama olarak hukuk siteminin tamamını etki altına almaktadır. Bu durumun Türkiye’de yürürlükte olan günümüz hukuku için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Söz gelimi günümüz hukuk maddelerinde sıkça kullanılan; hak, hukuk, şahıs gibi kelimelerin İslâm hukuk literatürüne ait olduğu tespit edilmiştir.

Burada şunu kastetmek istiyoruz. Tabi hukuk sistemleri arasında etkileşimin varlığı, doğal ve gereklidir. Çünkü gelişim, bazen toplumun düşünce ve aidiyetleri doğrultusunda kavramların üretilmesiyle bazen de etkileşim gibi pozitif katkıları olan argümanlarla meydana gelen bir olgudur. Başka bir açıdan ele aldığımızda; kendi hukuk kavramlarının orijinalliğini koruyamayan ve çağın getirdiği problemlere karşı kendi kavramlarını

üretmeyen ya da etkileşim ekseninde hukukun gelişmesi için toplumun değerleri gözetilmeksizin dışarıdan ne tespit edildiyse doğrudan alınmak suretiyle oluşturulan bir hukuk, muhatabı olan kitlede meydana gelen ihlal ve suçlara ne kadar çözüm üretebilir.

Tez araştırma sürecinde dikkatimizi çeken konulardan birisi, bu yaklaşımı destekler niteliktedir. Herhangi bir toplumda yürürlükte olan hukuk sisteminin gelişimi için, o topluma ait değerlerin ötesinde olan bazı kuralların hukuka yansıtılması, psiko-sosyal ve sosyo-kültürel bunalımlara neden olmaktadır. Buna paralel olarak hukukun gelişiminden ziyade çöküşüne ve sorunlara karşı yeterli cevap veremediğinden kişilik haklarındaki ihlal ve cezaların artmasına neden olabilmektedir.

İslâm hukuku ve günümüz hukuku kişilik haklarını; hayat hakkı ve şahsiyetin korunması, şeklinde genel olarak iki grupta ele almaktadır. Böylece kişilik hakları; özel hayat, özel hayatın gizliliği ve özel hayat hakkını da kapsar. Her iki hukukta da maddi-manevi olarak şahsın kişilik değerleri; şerefi, haysiyeti, özel hayatın gizli halleri, kişilik hakkını ifade etmektedir. Günümüz hukuk insanları, özel hayatın gizliliğini net bir ifade ile belirtmemektedirler. Bu yaklaşımlarını ise dönemden döneme özel hayatın ihlal ve suçlarının farklılık göstermesine ve bu nedenle sınırlandırılmasının yanlış olacağına bağlamaktadırlar. Belki bunda kısmen doğruluk payı olduğunu düşünebiliriz. Fakat en azından toplumun menfaati için belli aralıklarla veya ekleme yapılarak özel hayat hakkında, güncel tanımlamaya gidilmeli ve bu hususun sınırları çizilmelidir. Aksi düşünüldüğünde hukuki açıdan iki problemi ortaya çıkarmaktadır:

- Toplumda gelişim gösteren etmenlerin suiistimal edilerek ihlal ve suç eylemlerini kolaylaştırması.
- İhlal ve suç eylemlerinin hukuk zemininde karşılığını bulamaması veya yetersiz kalması.

Özel hayatın gizliliği ile ilgili suç ve cezaların, İslâm hukukunda mahremiyet kapsamında değerlendirilerek ortaya konulduğu dikkat çekmektedir. Mahremiyetin sınırları ise İslâm hukukunun asli kaynakları olan Kur'an ve sünnet tarafından çizilmektedir. Şahsın başkaları tarafından bilinmesini istemediği konuların tamamının günümüzde, özel hayatın gizliliği şeklinde ifade edildiği gibi aynı zamanda mahremiyet olarak da ele alındığı tespitler arasındadır. Her ne kadar bu konunun İslâm hukukunda "özel hayatın gizliliği"

başlığıyla ele alınmadığı gözlemlense de sır olarak kabul edilen ve belirgin hale gelen bu konuları, şahsın özel yaşantısı veya kişinin sır alanı olarak tanımlamak mümkündür.

Araştırma dâhilinde tez bir bütün olarak değerlendirilmeye tabi tutulduğunda bazı tespitler göze çarpmaktadır. Söz gelimi İslâm, özel hayatın gizliliğini ihtiva eden maddi ve manevi şahsiyet haklarını hukuk-ahlak ikilemi doğrultusunda geniş bir yelpazede değerlendirerek kişinin sosyal hayatını kuşatan ahlâkî ilkeler (gıybet, teccüs, iftira, zan vb.) perspektifinde dokunulmaz hale getirmiştir. Buna mukabil İslâm öğretilerinden neşet eden İslâm hukukunun kişinin sır alanını, mahremiyet genel başlığı altında (özel hayatı) çok geniş kapsamlı irdelemesi, diğer taraftan günümüzde özel hayatın gizliliğinin sınırlandırılarak dar çerçeveden ele alınması mahremiyetin daha geniş kapsamlı değerlendirildiğinin bir göstergesidir. Çünkü günümüz hukukunda özel hayatın gizliliğini ihtiva eden ihlal ve cezaların, alınan şikâyetler veya davalar neticesinde şekillendiği araştırma neticesinde ortaya çıkmıştır. Ayrıca günümüzde özel hayatın gizliliği teriminin eşdeğeri olarak mahremiyet kavramının kullanılması; İslâm hukukunun günümüz hukuku (bkz. TCK 1924: madde: 81) ve günümüz hukukçularını etki altına aldığını açıkça göstermektedir.

Günümüz hukukunda özel hayatın yaşamsal alandaki sınırlılığını belli etmek için genellikle özel alan ve kamusal alan şeklinde ayrıma gidilmektedir. Bu ayrımın ise araştırma dâhilinde sosyolojik bir olgu olarak 18. yüzyılda yapıldığı tespit edilmiştir. Hâlbuki İslâm öğretilerinin; dinin pratik ve ahlâkî boyutuyla bir taraftan birey(ler)i diğer taraftan ise toplumu şekillendirerek Şârî'nin emrettiği yaşanılır bir hayat nizamına hazırlamak için gönderilmesi, bireysel ve toplumsal alanın ayrıma tabi tutulduğuna somut bir örnektir. Bu minvalde konuyu başka bir açıdan değerlendirdiğimizde; Mekke ve Medine dönemi, bireysel ve toplumsal alanın ayrıldığını göstermektedir. Şöyle ki Şârî tarafından gönderilen âyetler doğrultusunda; Mekke dönemi kişinin inançla bütünleşmesi için iman konularını içermesi nedeniyle bireysel alanı oluşturmuş, Medine dönemi ise imanın yeryüzüne yayılması ve yaşanılır hale gelmesi için ortaya konan hükümler ile toplumu yönlendirmesini yani toplumsal alanı ihtiva etmektedir. Ayrıca Hz. Peygamberin yirmi üç yıllık peygamberlik sürecinde oluşan hadis külliyyatının içinde; kişinin mahrem alanıyla

ilgili konular doğrultusunda tavır ve davranışların nasıl olması gerektiği hakkında bilgi verilmiştir.

İslâm hukukunda kişinin bireysel/özel alanının; genelde mahremiyet olarak ele alınması, özelde ise bu durumun ırz (kişilik hakları) üzerinden bina edilmesi tespit edilen diğer konular arasındadır.

Araştırma dâhilinde; günümüz hukuku ve İslâm hukuku genel olarak mukayese edildiğinde, özel hayatın gizliliğinin korunmasının; devredilmesi asla mümkün olmayan ve dokunulmaz alan olduğu üzerinde mutabık kalındığı tespit edilmiştir. Fakat bu noktada şunu da söylemek gerekir ki İslâm hukukunda ortaya koyulan özel hayatın gizliliği konusundan ırzın dokunulmazlığı; günümüz hukukunda ise özel hayat kapsamında belirgin hale gelen cinsel özgürlük anlaşılmaktadır. Çünkü İslâm hukukunda ırz, şahsiyet haklarını ihtiva etmektedir. Yani ırz; şahsiyet haklarının korunmasını meydana getiren konut dokunulmazlığı, haberleşme hürriyeti, namus, şeref, haysiyet gibi hakların yanında tecessüs, tahassüs, gıybet, nemime vb. kişi haklarını zedeleyecek maddi-manevi değerlerinin tümünü kapsamaktadır. Ayrıca ahlâkî öğretiler ile hukuk arasında ilişkiler serdederek, toplumun nabzında kişilik haklarının canlı kalmasını sağlamaktadır.

Günümüzde özel hayatın gizliliği, daha çok insan hakları bağlamında cinsel konular üzerinden gündem oluşturularak şekillenmektedir. Bu noktada kişinin cinsel kimlik tercihi saygı (cinsel özgürlük) ön plana çıkarılan konulardan birisidir. Bu yaklaşım bazı problemleri beraberinde getirmektedir. Söz gelimi bu yaklaşımın bir neticesi olarak özel hayatın gizliliği, “sadece cinsel hayat konularını barındırır gibi bir algılamaya zemin hazırlamaktadır. Diğer taraftan sıra dışı olarak nitelendirilen eşcinsel gibi fitri olmayan ve toplumu ahlâkî çöküntülere sevk eden ilişkiler, cinsel özgürlük bağlamında ele alınmaktadır. Bu yaklaşımın ise insan hakları bağlamında uluslararası sözleşmelerle desteklenmesi, bir başka problemdir. Hatta söz konusu yaklaşımın uluslararası hukuki zemine oturtulması, adeta farklı toplumlara dayatılması problemini de beraberinde getirmektedir. Aslında bu problemlerin temeli kişilere tevdi edilen hak’kın sınırsız özgürlük olarak lanse edilmesidir. Bu kritik meseleyi İslâm hukuku, hak üzerinden temel iki vizyonla sınırlandırmış ve özel hayatın gizliliği çerçevesinde oluşacak olan ihlal ve suçların önüne geçmeyi amaçlamıştır: birincisi kişinin özgürlüğünün, diğer bireylere ait olan hakların

sınırlarına kadar olması, ikincisi ise fitriliğe ters düşen tüm ilişkilerin gayr-i meşru olarak değerlendirilmesi. Bunların yanında İslâm hukukunda daha doğum gerçekleşmeden insanın kişilik haklarına sahip olması, tıbbi bir zorunluluk olmaksızın kürtajın yasaklanması, tıbbi durumlarda ihtiyaç kadar fizyolojik olarak müdahale edilmesi, mesken dokunulmazlığı hakkında ortaya koyulan hükümler, özel hayatın gizliliğinde oluşacak olan ihlal ve cezaların önüne geçmek için konu üzerinde hassasiyetle durulduğunu göstermektedir.

Hukuksal olarak ihlal ve suçların olduğu eylemlerde ceza kaçınılmazdır. Bir davranışın ceza hükmünde olup olmaması, eyleminin oluşum sürecindeki hal ve tavırların suç teşkil edip etmemesiyle; doğrudan ilişkilidir. Eylemlerin suç kapsamında alınması ise; konunun kanunlar çerçevesinde belirtilmesiyle ve netice ile illiyet bağının meydana gelmesiyledir. Bu husus İslam hukuku ve günümüz hukuk mukayese edildiğinde herhangi bir eylem, bu genel şartlar olduğu andan itibaren suç olarak tanımlanmakta ve suçun çeşitliliğine göre cezalandırılmaktadır.

Tez sürecinde tespit edilen konular arasında, İslam hukuku ve günümüz hukukunda özel hayatın gizliliğinde ön plana çıkan konulardan biriside haberleşmenin ayrı bir öneme sahip olduğu hususudur. Günümüzde haberleşme alanında yapılan ihlaller daha çok sosyal bilişim ağlarında gerçekleşmektedir. Bu ihlalleri tetikleyen unsur, teknolojik gelişim ve değişimin bir sonucu olarak sosyal paylaşım alternatiflerinde yoğunlaşmaktadır. Sosyal ağ platformunda en fazla ihlal ve suçlar ağırlıklı olarak; veri hırsızlığı, cinsel istismar, yetkisiz erişim, tehdit, şantaj, müstehcen konumunda olan dokümanların teşhiri üzerinden yapılmaktadır.

Günümüz hukukunda sosyal paylaşım ağlarında meydana gelen ihlal ve suçların önüne geçmek için bazı düzenlemeler mevcuttur. İslâm hukuku açısından ise söz konusu bu ihlal ve suçların, suçun değer ve mahiyeti bakımından ele alındığını söylemek mümkün gözükmemektedir.

İhlalleri sona erdirmenin en etkili yolu yapılan her ihlal için kural veya ceza hükmü getirmekle değil, hukukla beraber ahlakî eğitime de ağırlık vermekle olur. Yaptığı bir işin kötü olma durumunu vicdanen kabul etmeyen bir insanın o işi yapmaması için sadece hukuk ve cezanın yeterli olmayacağı bir realitedir ve gerçektir. Bu nedenle İslam bu hususu öncelikle iman ve ahlaka bağlamış, gerektiğinde ise hukukî ve cezaî yaptırım ve

müeyyideleri tavsiye etmiştir Son olarak şunu da belirtmek gerekir ki konu bireyler tarafından işlenen ihlal ve suçlar göz önünde bulundurularak genel bir çerçevede değerlendirildiğinde; yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde toplumsal bir gerçek olan özel hayatın gizliliği veya mahremiyet algısının, kayda değer bir evrim geçirdiği gözlemlenmiştir. Bu olumsuz değişimin farklı metot ve yaptırımlar dâhilinde önüne geçilmediği takdirde, toplumda psiko-sosyal ve sosyo-kültürel travmaların çoğalmasının önü alınamayacaktır. Aynı zamanda bu durum bireyleri ayakta tutan ahlak değerlerinin zayıflamasına neden olacak hatta bir anlamda yok olmasına göz yumulması anlamına gelecektir. Çağdaş dünyanın üzerinde en çok konuştuğu, tartıştığı ve korunması için çözüm aradığı konulardan birisi özel hayatın gizliliği konusudur. İslam ahlak ve hukuk düşüncesinin bu konuya vereceği dolayısıyla korunmasına katkıda bulunacağı çok şey vardır. Bu noktada bir taraftan İslâm hukuku başta olmak üzere farklı alanlarda uzman kişilerin daha fazla araştırma yaparak ihlal ve suç eylemlerinin neler olduğunu ortaya koyarak katkı sağlaması, diğer taraftan ise devlet yetkililerin, tespit edilen bu bilgilerden de istifade ederek yaptırımlar ekseninde daha kapsamlı kanunlar üretmesi, zorunluluk teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

- ABDOLİKOLANKOUH, Abbas, “İslâm Hukukunda Suçun İspat Yolları ve Cezayı Düşüren Sebepler”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum-2017.
- ADAL, Erhan, *Hukukun Temel İlkeleri*, Fatih Yayınevi Matbaası, İstanbul-1985.
- AKALIN, Adnan, “İslam Ceza Hukukunda Hırsızlık Suçu ve Çalınan Malla İlgili İhtilaflar”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006, s.35-42.
- AKBULUT, İlhan, “İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar”, *AÜHFD*, S. 1, c. LII, 2003.
- AKILLIOĞLU, Tekin, *İnsan Hakları Kavram, Kaynaklar ve Koruma Sistemleri*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara-1995.
- AKINTÜRK, Turgut, *Medeni Hukuk*, Savaş Yayınları, Ankara-1996.
- AKINTÜRK, Turgut – Karaman, Derya Ateş, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, Beta Yayınları, Yirminci Baskı, İstanbul-2009.
- AKPINAR, M. Akşit, “İslam Hukuku Açısından Sosyal Medya”, *SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü* (ss. 493-509), S. 28, 2017/3.
- AKPINAR, M. Raşit, “Sosyal Ağların Fıkhi Boyutu”, *Çevre ve Ahlak Sempozyum Bildirileri ve Metinleri*, Edit. M. Doğan Karacoşkun, Antep Üniversitesi Basımevi, Gaziantep-2014.
- AKSEKİ, Ahmet Hamdi, *Ahlak İlmi ve İslâm Ahlakı*, Nur Yayınları, İkinci Baskı, Ankara-1991.
- AKSOY, Hüseyin Can, *Medeni Hukuk ve Özellikle Kişilik Hakkı Yönünden Kişisel Verilerin Korunması*, Seçkin Yayınları, Ankara-2010.
- AKŞİT, M. Cevat, *İslâm Ceza Hukuku ve İnsânî Esaslar*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul-1976.
- AKTAN, Hamza, “Âkile”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, I-XLIV, TDV Yayınları, c. II, 1989.
- AKYÜZ, Vecdi, “İslami Açıda Bilgi ve Olgunun Bildirilmesi ve Açıklanması”, *İş Ahlakı Dergisi İGİAD* (ss. 129-140), S. 8, c. IV, Kasım 2011.
- _____, “Kur’an ve Sünnette Ebeveyn ve Çocuk Hakları”, *Kur’an ve Sünnete Göre Temel İnsan Hakları*, Ensar Neşriyat, İstanbul-2014.
- ALİ, Haider Talib Mohammed, “İslam Ceza Hukukunda Suçların Cezalandırılmasının Felsefesi”, *İslam Ceza Hukuku*, çev. Soner Duman, edit. Abdurrahman Eren-M. Refik Korkusuz, Gök Matbaacılık, 2017.
- APAYDIN, Yunus, “Meşrû Müdafaa”, *Şamil İslam Ansiklopedisi*, İstanbul-2000.
- ARMAĞAN, Servet, “İslâm Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği”, *İslâm Teknikleri Enstitüsü Dergisi*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, c. IV, İstanbul-1976.
- _____, Servet, *İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara-1992.
- ASIM EFENDİ, Mütercim, *el-Okyânusü'l-basît fi tercemeti'l-kâmûsi'l-muhît* (Kâmus Tercümesi), Haz. Mustafa Koç-Eyüp Tanrıverdi, Türkçe Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul-2013.

- ASLAN, Nasi, “Adalet Medeniyeti Üzerine”, *İslâm Hukuk Araştırmaları Dergisi* (ss. 9-27), S. 28, 2016.
- ATAAY, Aytekin, *Şahıslar Hukuku: Giriş, Hakiki Şahıslar*, Fakülteler Matbaası, İstanbul-1978.
- ATAMAN, Erkan, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya-2011.
- ATAR, Fahrettin, *İslam Yargılama Hukukunun Esasları*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fak. Yay., Birinci Baskı, İstanbul-2013.
- AY, Mahmut, “İslâm Düşüncesinin Kurucu Unsurlarına Yönelik Kurumsallaşma Süreci ve İlişkisel Bağlam”, *İslâmî İlimlerde Metodoloji IV -İslâm Düşüncesinin Kurucu Unsurları: Usûl-i Fıkıh, Kelâm, Tasavvuf ve İslâm Felsefesi-*, Edit. İlyas Çelebi-Mehmet Bulgen, Ensar Neşriyat, Birinci Basım, İstanbul-2016.
- AYDIN, Emin Doğan, “Bilişim Sistemlerinde, Güvenlik, Güvenirlik, Mahremiyet ve Bilişim Suçları”, *Marmara İletişim Dergisi* (ss. 109-137), S. 1, Aralık 1992.
- AYDIN, Nevzat, “Hadislerde Mesken Mahremiyetini Tehdit Eden Unsurlara Karşı Alınan Önlemler”, *EKEV Akademi Dergi*, S. 63, 2015.
- ‘AZAMÎ, Muhammed Mustafa, *İslâm Fıkıhı ve Sünnet -Oryantalist Schacht’a Reddiye-*, İz Yayıncılık, İstanbul-2010.
- BAKICI, Sedat, *Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması ve Ceza Kanunu Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, Ankara-1997.
- BAKTIR, Mustafa, *İslâm Hukukunda Zaruret Hali*, Ankara-1981.
- BARDAKOĞLU Ali, “Hırsızlık” *TDV İslam Ansiklopedisi*, I-XLIV, TDV Yayınları, c. XVII, Ankara-1998.
- BAŞGİL, Ali Fuad, *Hukukun Ana Meseleleri ve Müesseseleri Konferanslar*, Yağmur Yayınevi, İstanbul-2008.
- BEHNESÎ, Ahmet Fethî, *el-Mes’ûliyyetü’l-Cinâiyyefi’l-Fıkhi’l-İslâmî*, DâruŞurûk, Beyrut-1988.
- BELGESAY, Mustafa Reşid, “Medeni Kanun’un Başlangıç Faslı Üzerine Etüd”, *ÜHFM*, S. 1-2, c. XVIII, İstanbul-1952.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali*, Bilmen Yayınevi, İstanbul-(ty).
- _____, *Hukuki İslâmiyye ve İstılahatı Fıkhiyye Kamusu*, (I-VIII), Bilmen Yayınevi, İstanbul-(ty).
- BÖKE, Emine Gümüş, “İslâm Hukukunda Kıyafet-Örtünme ve Kıyafetler Üzerindeki Resim ve Yazıların Durumu”, *Kırıkkaile İslami İlimler Fakültesi KİİFAD* (ss. 19-44), S. 3, 2017.
- BÜK, Alaaddin, “Elektronik Ortamda Saklanan Kişisel Verilerin Elde Edilmesi / Değiştirilmesi Suretiyle İşlenen Suçların Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Güvenlik Bilimleri Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara-2015.
- BÜYÜKŞENER, Ercüment, “Türkiye’de Sosyal Ağların Yeri ve Sosyal Medyaya Bakış”, *Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri*, İstanbul-2009.
- CASTİAT, Frederic, *Hukuk*, Liberte Yayınları, Ankara-2014.
- CESSÂS, EbûBekr b. Ali er-Râzi, *Ahkâmu’l-Kur’an*, (yy.), Beyrut-h.1335.

- CEZİRÎ, Abdurrahman, *Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhı*, çev. Mehmet Keskin, İkinci Baskı, Çağrı Yay., İstanbul-1410/1990.
- CİN, Halil – AKGÜNDÜZ, Ahmet, *Türk Hukuk Tarihi*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, Pasifik Ofset, İstanbul-2011.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar, *Ötüken Türkçe Sözlük: Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı*, ÖtükenNeçriyet, İstanbul-2007.
- Çağrı, Mustafa, “Gıybet”, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, I-XLIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c. VII, Ankara-1996.
- _____, “Hak”, *TDV.İslâm Ansiklopedisi* (ss. 137-139), I-XLIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c. XV, Ankara-1997.
- _____, “Tecessüs”, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, I-XLIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c. XL, Ankara-2011.
- ÇALTAK, Hüseyin, “Kıyas’ın Mantıkta ve İslâmî İlimlerde Kullanım Biçimi”, *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* (ss. 235-261), 2007.
- ÇATAK, Adem, “Mahremiyet Kavramının Farklı Anlam Alanları veya “Fıkh-ı Bâtın”da Mahremiyet Algısı”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 8, 2015.
- ÇELİK, Yeşim, “Özel Hayatın Gizliliğinin Yansıması Olarak Kişisel Verilerin Korunması ve Bu bağlamda Unutulma Hakkı”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi TAAD* (ss. 387-406), S. 32, 2017.
- ÇOLAK, Abdullah, “İslâm Ceza Hukukunda Meşru Müdafaa”, *EKEV Akademi Dergisi* (ss. 135-156), S. 19, 2004.
- DACHEUX, Eric, *Kamusal Alan*, çev. Hüseyin Köse, Birinci Baskı, İstanbul-2012.
- DAM, Hasan – KARATAŞ, Meryem, “Değerler Eğitimi Açısından Veda Hutbesinde İnsan Onuru”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (ss. 48-75), S. 2, 2014.
- DANIŞMAN, Ahmet, *Ceza Hukuku Açısından Özel Hayatın Korunması*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya-1991.
- DEMİR, Recep, “Kur’an Tefsirinde Tarihselci Yöntem”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya-2004.
- DEMİRCİ, Muhsin, “Açılış Konuşmaları”, *Kur’an ve Sünnete Göre Temel İnsan Hakları* (Tartışmalı İlmî Toplantı-21-22 Aralık 2013), Ensar Neşriyat, İstanbul-2014.
- DİHLEVÎ, Şah Veliyyullah, *Hüccetullâhi’l-Bâliğa*, çev. Mehmet Erdoğan, İz Yay., İstanbul-1994
- DİNÇ, Güney, *Sorularla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara-2006.
- DOĞAN, Hasan, “İslâm Hukukunda İftira Suçu ve Cezası”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara-2008.
- DOĞAN, Korcan – Arslantekin, Sacit, “Büyük Veri: Önemi, Yapısı ve Günümüzdeki Durum”, *DTCF Dergisi* (ss. 15-36), S. 56, 2016.
- DÖLEK, Adem, “Âyetler ve Hadisler Işığında Mahremiyet Açısından Kadın ve Kadın Resminin Reklamlarda Kullanılması”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu I*, edit. Yavuz Ünal vd., Samsun-2016.
- DÖNDÜREN, Hamdi, “Mesken”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, I-XLIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara-2004.
- DÖNMEZ, İbrahim Kâfi, “Meşrû Müdafaa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*(ss. 383-387), I-XLIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara-2004.

- DÖNMEZER, Erman, *Nazarî ve Tatbiki Ceza Hukuku*, İstanbul-1997, II/97.
- DUMLU, Emrullah, “Ebû Yusuf’un ‘Örfe Dayalı Nassın Örf Değişikliğine’ İlişkin Görüşünün Tespit ve Tetkiki”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi İHAD* (ss. 81-116), S. 28, 2016.
- DÜLGER, Murat Volkan, “Türk Ceza Hukuku’nda Bilişim Suçları” *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul-2004.
- _____, “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Türk Ceza Kanunu Bağlamında Kişisel Verilerin Ceza Normlarıyla Korunması”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 3, 2016.
- EBÛ ZEHRÂ, Muhammed, *İslâm Hukukunda Suç ve Ceza*, I-II, Çeviren: İbrahim Tüfekçi, Kitabevi Yayınları, İstanbul-1994.
- _____, Muhammed, *İslam Hukuku Metodolojisi* (Fıkıh Usulü), Fecr Yayınevi, Ankara-1997.
- EJDER, Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, (yy.), Ankara-1985.
- EKİNCİ, Ekrem Buğra, *İslam Hukuku*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul-2006.
- ELİAS, Norbert, *Uygarlık Süreci*, I-II, çev: Ender Ateşman, İletişim Yayınları, İstanbul-2004.
- ELMALILI, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, I-X, Sadeleştirenler: İsmail Karaçam vd., Azim Dağıtım, İstanbul-(ty).
- ERDEM, Suat, “İslâm Hukukunda Tesettür”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu II*, (ss. 435-457), Edit. Yavuz Ünal vd., Samsun-2016.
- EREM, Faruk, *Türk Ceza Hukuku*, Ankara-1985, II/24.
- ERGÜN, İsmail, *Siber Suçların Cezalandırılması ve Türkiye’de Durum*, Adalet Yayın, Ankara-2008.
- ERTURHAN, Sabri, “Kişisel Boyutlu Suçların Gizlenmesinin İslâm Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 2, Sivas-2001.
- ESGİN, Mehmet, “Hıristiyanlıkta Engizisyon Mahkemeleri”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya-1998.
- FÂSÎ, Allâl, *İslam Hukuk Felsefesi –Kaynaklar-Yöntemler-Amaçlar*, çev: Soner Duman – Osman Güman, Mana Yayınları, İstanbul-2014.
- FEHMÎ, Mehmet, *İslam Hukuk Felsefesi*, Sadl. Niyazi Kahveci, DİB Yay., Ankara-1994.
- FENDOĞLU, Hasan Tahsin, *İslâm ve Osmanlı Anayasa Hukukunda Yargı Bağımsızlığı – Anayasa Hukuku Açısından Mukayeseli Bir İnceleme-*, Umut Matbaacılık, İstanbul-1996.
- GAZÂLÎ, Hüccetü’l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî, *el-Mustasfâmin ‘ilmi’l-usûl*, (yy.), (ts.).
- _____, *el-Mustasfâ mim ilmi’l-usûl / İslam Hukukunda Deliller ve Yorum Metodolojisi* I-II, Çev. Yunus Apaydın, Rey Yayıncılık, Kayseri-1994.
- GEÇMEZ, Taner, “Haberleşmenin Gizliliğini İhlal ve Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçları (TCK m. 132-134)”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara - 2014.
- GÖK, Hasan, “Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Kararlarında Özel Hayatın Gizliliği İstisnası”, *TBB Dergisi* (ss. 151-164), 2012.

- GÖKMENOĞLU, Hüseyin Tekin, “İslam Hukukunda Şahsiyet Hakları”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara-1991.
- _____, *İslâm’da Şahsiyet Hakları*, TDV Yayınları, Ankara-1997.
- GÖLCÜK, Şerafeddin – TOPRAK, Süleyman, *Kelam*, Tekin Kitabevi, Konya-1998.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref – GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, Turhan Kitabevi, Ankara-2005.
- GÜLTEKİN, Ayşe, “Mahremiyet Algımızı Etkileyen Dini Metinler ve Kadın Açısından Mahremiyetin Mahrumiyete Dönüşmesinin Sebepleri”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Olgusu Sempozyumu*, II, (ss. 213-247), Edit. Yavuz Ünal vd., Samsun-2016.
- GÜMÜŞ, Ali Tarık, *Türk Anayasasında Kişinin Maddi ve Manevi Varlığını Koruma ve Geliştirme Hakkı*, Eğitim Akademi Yayınları, Konya-2010.
- GÜNDOĞDU, Yusuf Bahri, “İnsanlık Onuru ve Ailede Mahremiyet Eğitimi”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları SempozyumuII*, (ss. 321-328), Edit. Yavuz Ünal vd., Samsun-2016.
- GÜNDÜZ, Eren, *İslâm Hukukunda Haberleşme Hürriyeti*, Düşünce Kitabevi Yayınları, Birinci Basım, İstanbul-2012.
- GÜNGÖR, Nurullah, “İslam Hukuku’nda Özel Hayat Kavramı ve Günümüz Uygulamaları”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (ss. 69-94), IV, 2016.
- HACAK, Hasan, “İslam Hukukunun Klasik Kaynaklarında Hak Kavramının Analizi”, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul-2000.
- HALEBİ, İbrahim, *MültekâlEbhûr (Mevkûfât)*, şerh. Mehmet Mevkûfâtî, sadeleştiren: Ahmet Davutoğlu, Doyuran Matbaası, İstanbul-1980.
- HATTÂB, EbûAbdillâhŞemsüddîn Muhammed b. Muhammed b. Abdirrahmân el-Hattâb er-Ruaynî, *Mevâhibü’l-celil li-şerhiMuhtaşarıHalil*, (I-VI), (yy.), Beyrut-1992.
- HİRA, Ayhan, “Özel Hayatın Korunması: Türk Ceza Kanunu’nda Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı İşlenen Suçlarla İlgili Düzenlemenin İslam Hukuku İle Mukayesesi”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (ss. 75-102), S. 13, 2014.
- İBN ABİDİN, Muhammed Emîn b. Ömer, *Reddü’l-Muhtâr ‘ale’ d-Dürri’l-Muhtâr*, I-VIII, Kahraman Yayınları, İstanbul-1984.
- İBN ÂŞUR, EbûAbdillâh Muhammed et-Tâhir b. Muhammed b. Muhammed eş-Şâzelî, *Makâsıd’u-ş-Şerîati’l-İslâmiyye*, Dâru’n-Nefâis, Ürdün-2001.
- _____, EbûAbdillâh Muhammed et-Tâhir, *İslâm Hukuk Felsefesi*, terc. Vecdi Akyüz - Mehmet Erdoğan, İklim Yayınları., İstanbul-1988.
- İBN HANBEL, Ahmed, *el-Müsned*, Mektebetü’l-İslâmî, Beşinci Baskı, Beyrut-1985.
- İBN KUDÂME, Ebû Muhammed b. Ahmed b. ‘Abdillâh, *el-Muğnî*, Tahk. Muhammed Şerafeddin Hattâb-Muhammed es-Seyyid, Dâru’l-Hadîs, Kâhire-1425.
- İBN KAYYIM, el-Cevziyye, *et-Turûku’l-Hukmiyye fî Siyaseti’ş-Şer’iyye*, thk. Nâif b Ahmed el-Hamd, Daru âlem, Mekke h. 1428, 29 vd.;
- İBN KESİR, *Hadislerle Kur’an Tefsiri*, çev: Bekir Karlığa-Bedreddin Çetiner, Çağrı Yayınları, İstanbul-(ty).

- İBN MANZÛR, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrerem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî, *Lisânü'l-'Arab*, I-XV, Daru's-Sâdır, Beyrut-(ty).
- İBN NÜCEYM, Zeynü'l-âbidîn b. İbrâhîm el-Mısırî el-Hanefî, el-*Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dekâik*, I-VIII, Dâru'l-Ma'rife, Beyrût- (ty).
- İBN RECEB, Ebu'l-Ferec Zeynüddîn 'Abdurrahmân, *Kavâ'id-u İbn-i Receb*, el-Mektebetü't-Tevfikîyye, Mısır-Kâhire (ts.).
- İSFEHANÎ, Ragıb, *Müfredat el-Fâzu'l-Kur'an / Kur'an Kavramları Sözlüğü*, çev: Yusuf Türker, Pınar Yayınları, İstanbul-2007.
- KAHRAMAN, Abdullah, "Fıkhi Perspektiften Sırrın İfşası", *Mahremiyet: Hayatın Sırları ve Sınırları*, edit. Nazife Şişman, İnsan Yay., İstanbul-2019.
- _____, *İslam Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği (Mahremiyet)*, Ebabel Yayıncılık, Ankara-2008.
- KARADUMAN, Sibel, "Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü", *Journal of Yaşar University* (ss. 2886-2899), S. 5, XVII, 2010.
- KARÂFÎ, Şihabü'd-Dîn, *el-Fürûk*, tahk. Abdü'l-Hamid Hündâvî, Mektebetü'l-'Asriyye, Beyrût-2007.
- KARAMAN, Hayreddin, *Başlangıçtan Zamanımıza Kadar İslam Hukuk Tarihi*, İrfan Yayınevi/Matbaası, İstanbul-1975.
- _____, *Mukayeseli İslâm Hukuku* (I-III), İz Yayıncılık, İstanbul-2009.
- _____, *İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri* I-II, İz Yayıncılık, İstanbul-2010.
- _____, *Yeni Gelişmeler Karşısında İslâm Hukuku*, İz Yayıncılık, İstanbul-2011.
- KANDEHLEVÎ, M. Yusuf, *Hayatü's-Sahabe*, I-IV, Çeviren: Ahmet Meylani, Hikmet Neşriyat Yayınları, İstanbul-1980.
- KAYA, Mine, "Sosyal Medya ve Sosyal Medyada Üçüncü Kişilerin Kişilik Haklarının ihlali", *TBB Dergisi* (ss. 277-306), 2015.
- KAYIHAN, Şaban, *Hukukun Temel Kavramları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara-2011.
- KERİMOĞLU, Yusuf, *Fıkhi Meseleler*, I-II, Ölçü Yayınları, İstanbul-1987.
- KETİZMEN, Muammer, "Türk Ceza Hukukunda Bilişim Suçları", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara-2006.
- KETTÂNÎ, Muhammed Abdülhay b. Abdilkebir b. Muhammed el-Hasenî el-İdrîsî el-Kettânî, *et-Terâtibu'l-İdâriyye*, çev. Ahmed Özel, İz Yay., İstanbul-1993
- KILIÇ, Sadık, "Kur'ân ve Sünnette Hayat Hakkı ve Özel Hayatın Gizliliği", *Kur'ân ve Sünnete Göre Temel İnsan Hakları*, Ensar Neşriyat, İstanbul-2014.
- KIRCI, Recep, "İslam Ceza Hukukunda Uhrevî Sorumluluk", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta-2007.
- KOÇ, Turan, *Din Dili*, İz Yayıncılık, İstanbul-1998.
- Koçak, Muhsin-Dalgın, Nihat-Şahin, Osman, *Fıkıh Usulü*, Edit. Osman Şahin, Ensar Neşriyat, İstanbul-2013.
- KORKMAZ, Ali, "İnsan Hakları Bağlamında Özel Hayatın Gizliliği ve Koruması", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16 (ss. 99-103), Özel Sayı 1, 2014.
- KOŞUM, Adnan, "İslam Hukukunda Ölüm Cezası", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (ss. 114-147), S. 5, 1998.

- _____, “Hukukun İşlevleri Arasındaki Zıtlık ve Adaletin Üstünlüğü Bakımından İslâm Hukuku”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi AÜİFD* (ss. 55-66), S. 2, c. XLV, 2004.
- KÖKSAL, İsmail, “Yeni Gelişmeler ve İslam Hukuku”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (ss. 33-60), S. 7, 2002.
- KÖSE, Saffet, “Helaller Haramlar”, *İslam İbadet Esasları*, (yy), Ankara-2013.
- _____, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, Mehir Vakfı Yay., Konya-2014.
- KURTUBÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh, *el-Câmi ‘li-Ahkâmi’l-Kur’ân*, I-XX, Buruç Yayınları, (ty).
- KUYUCU, Mihalis, “Sosyal Medyada Mahremiyet: Türkiye’deki Twitter Kullanıcılarının Mahremiyet Anlayışı”, *Sosyal Medya Araştırmaları II*, edit. Ali Büyükaslan-Ali Murat Kırık, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya-2015.
- MASTI, Ahmet Korhan, “Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkı ve Kişilik Hakları İle İlişkisi”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara-2008.
- MÂVERDÎ, Ebû’l-HasenAlî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî, *Ahkâmu’s-Sultâniyyeve’l-Velâyâtü’d-Diniyye*, MektebetüDâri, Kuveyt-1989.
- MÂVERDÎ, Ebu’l-Hasan Habib, *el-Ahkâmü’s-Sultaniyye / İslâm’da Devlet ve Hilafet Hukuku*, çev. Ali Şafak, Bedir Yay., İstanbul-2015.
- MENEKŞE, Ömer, “Siber Hırsızlık Örneğinde İslâm Hukukunda Siber Suçlar ve Cezası”, *Toplum Bilimleri Dergisi* (ss. 165-200), S. 18, c. IX, Temmuz 2015.
- MERGİNÂNÎ, Burhânuddinebû’l-Hasan Ali b. Ebû Bekir, *el-Hidâye*, I-IV, çev. Ahmet Meylani, Kahraman Neşriyat, İstanbul-(ty.).
- MEVSİLÎ, Abdullah b. Mahmâd b. Mevdûd, I-IV, *el-İhtiyâr li-T‘alili’l-Muhtâr*, Dârü’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut-(ty).
- MÜSLİM, Ebû’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *el-Câmi ‘u’ş-şahîh / Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*, çev. Ahmet Davutoğlu, Sönmez Neşriyat A.Ş. Yay., İstanbul-1983.
- NEBHAN, M. Faruk, “İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler”, *İslâm Teknikleri Enstitüsü Dergisi* (ss. 275-288), terc: Servet Armağan, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul-1978.
- NESEFÎ, EbûHafsnecmüddîn Ömer b. Muhammed b. Ahmed en-Nesefî es-Semerkindî, *Tıbetü’t-Talebetifi’l-Istılahati’l-Fıkhiyye*, Matbai Âmire, 1311.
- ÖĞÜT, Salim, “Mahrem”, *TDV. İslam Ansiklopedisi*, I-XLIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara-2003.
- ÖNOK, Murat, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’na Göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara-2007.
- ÖNOK, R. Murat, *Tarihi Perspektifte Uluslararası Ceza Divanı*, Turhan Kitabevi, Ankara-2003.
- ÖZAFŞAR vd., Mehmet Emin, *Hadislerle İslam –Hadislerin Hadislerle Yorumu-*, I-VII, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Birinci Baskı, Ankara-2014.
- ÖZEL, Sibel, *Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkının Korunması*, Seçkin, Ankara-2004.

- ÖZGEL, İshak, “Tarihselcilik Düşüncesi Bağlamında Kur’an’ın Tarihsel Yorumu (Metodolojik Bir Teklif)”, *SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Isparta-2002.
- PEKDEMİR, Şevket, “Mahremiyet Algısı Hak Olgusu”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, Samsun-2016.
- PINARBAŞI, Mesut, “Özel Hayatın Korunması Kapsamında İstihbarat Faaliyetlerinin Hukuksal Sınırları”, *Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara-2014.
- POYRAZ, Hakan, “Mahremiyet, Mahrumiyet, Hürriyet”, *Mahremiyet: Hayatın sırları ve Sınırları*, Edit. Nazife Şişman, İnsan Yay., İstanbul-2019.
- POWERS, David S., *Hukuk, Toplum ve Kültür*, Terc. İsmail Eriş, Klasik Yay., İstanbul-2009.
- RÂZÎ, Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed bin Ömer Fahreddin, *Mefatihü'l-Gayb / Tefsir-i Kebir (I-XXIII)*, Tercüme: Suat Yıldırım-Lütfullah Cebeci-Sadık Kılıç-C. Sadık Doğru, Huzur Yayınevi, XVIII, İstanbul-2002.
- _____, *Esâsü't-Takdîs fî İlmi'l-Kelâm*, çev: İbrahim Coşkun, İz Yayıncılık, İstanbul-2006.
- RÂZÎ, Muhammed b. Ebubekir b. Abdulkâdir, *Muhtârü's-Sihâh*, Mektebetü Lübnân, 1989.
- SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar, “Özel Hayatın Kapsamı: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Bir Değerlendirme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (ss. 227-266), c. XVII, 2013.
- SANVER, Mehmet, *Kur'an'da Teblig ve Eğitim Psikolojisi*, Pınar Yayınları, İstanbul-2001.
- SCHACHT, Joseph, *İslam Hukukuna Giriş*, çev. Mehmet Dağ-Abdulkadir Şener, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara-1986.
- SEMÂNÎ, EbûBekr Muhammed b. Mansûr b. Abdilcebbâr es-Sem'ânî el-Mervezî, *Kevâtiü'l-Edillefi'l-Usûl*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut-1997.
- SENNETT, Richard, *Kamusal İnsanın Çöküşü*, Ayrıntı Yayınları, Üçüncü Basım, İstanbul-2010.
- SERAHSÎ, Şemsü'l-eimme EbûSehleEbû Bekir Muhammed b. Ahmed (I-XXXI), *Mebûsât*, edit. Mustafa Cevat Akşit, Gümüşev Yayıncılık, c. IX, İstanbul-2008.
- SİFİL, Ebubekir, *Müslümanca Bir Hayat İçin*, Rihle Kitap, İkinci Baskı, İstanbul-2016.
- ŞA'BÂN, Zekiyyuddin, *Usûlü'l-Fıkh / İslâm Hukuk İlminin Esasları*, terc. İbrahim Kafi Dönmez, TDV Yayınları, Ankara-2004.
- ŞÂFÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs eş-Şâfiî, *el-Ümm*, (I-VI), Dâru'l-Mârife, Beyrut-1973, VI/172.
- ŞÂFÎ, Seyyid Mansûr Ali Nâsif el-Hüseynî, *et-Tâcu'l-Câmiuli'l-Usûl fî Ahâdîsi'r-Resûl*, terc. Bekir Sadak, Kit-San Matbaacılık ve Neşriyat, İstanbul-1981.
- ŞAHİN, Nurten Zeliha, “Mahremiyet Alanı Olarak İnsan Bedeni”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, I-II, (ss. 157-173), editör: Yavuz Ünal vd., Samsun-2016.
- ŞÂTİBÎ, Ebu İshak, *el-Muvâfakat / İslâmî İlimler Metodolojisi*, I-IV, Terc. Mehmed Erdoğan, İz Yayıncılık, İstanbul-1993.

- ŞEHRİSTÂNÎ, Ebü'l-FethTâcüddîn (Lisânüddîn) Muhammed b. Abdilkerîm b. Ahmed, *el-Milel ve'n-Nihal*, tahk. AhmedFehmî Muhammed, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût-1992.
- ŞEN, Cemalettin, "İslâm Hukukunda Bilincin Hak ve Sorumluluklara Etkisi", *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bursa-2009.
- _____, "İslam Hukuku Açısından Mahremiyet-Zaman İlişisine Mukayeseli Bir Bakış", *Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi* (ss. 927-946), S. 1, c. VII, 2016.
- ŞENTÜRK, Habil, *İslâmî Hayatın Psikolojik Temelleri*, İz Yayıncılık, İstanbul-2010.
- ŞEYH NİZÂM v.dğr., Burhânîpûrlu, *FetevâyîHindiyye / el-'Alemgîriyye*, terc. Mustafa Efe, Akçağ Yay., Ankara-1986.
- ŞEVKÂNÎ, EbûAbdillâh Muhammed, *Neylü'l-Evtâr Şerh-u Münteka'l-Ahbâr*, Dâru'l-Cil, Beyrût-Lübnân-1973.
- ŞİMŞEK, Murat, "Mahremiyetin Sınırlarını Belirleme ve Korumada Hukukun İşlevi: İslam Aile Hukuku Örneği", *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*, Editörler: Yavuz Ünal-Yusuf Bahri Gündoğdu-Şevket Pekdemir-Hasan Atsız, Samsun-2016.
- ŞİMŞİR, Mehmet, "İlk Dönem İslâm Tarihinde Haberleşme: Râşid Halife Dönemi Sonuna Kadar", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya-2011.
- ŞİŞMAN, Nazife, "Sunuş", *Mahremiyet: Hayatın Sırları ve Sınırları*, edit. Nazife Şişman, İnsan Yay., İstanbul-2019.
- T.C. BAŞBAKANLIK AİLE ARAŞTIRMA KURUMU, *I. Aile Şûrası*, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara-1990.
- TAHÂVÎ, EbûCa'ferAhmed b. Muhammed b. Selâme el-Ezdî el-Hacrî el-Mısırî, *Şerh-u Me'âni'l-Âşâr*, I-VII, çev. M. Beşir Eryarsoy, Kitâbî Yay., İstanbul-2009.
- TANİLLİ, Server, *Uygurluk Tarihi*, 29. Baskı, Alkım Yayınevi, İstanbul-2006.
- TEBRÎZÎ, Hatîb, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, I-V, terc. Hüseyin Yıldız v.dğr., Ocak Yay., İstanbul-2014.
- TUNAYA, Tarık Zafer, *Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku*, Araştırma Eğitim Ekin Yayınları, İstanbul-1982.
- TÜFEKÇİ, İbrahim, "İslam Hukukuna Göre Gebeliğin Sonlandırılması", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (ss. 111-154), S. 45, XLV, 2013.
- TÜRKMEN, Ali, *İslâm İletişim Hukuku*, Ensar Neşryat, İkinci Baskı, İstanbul-2014.
- UDEH, Abdulkadir, *Mukayeseli İslâm Hukuku ve Beşerî Hukuk*, I-IV, Terc. Ruhi Özcan-Ali Şafak, Rehber Yayınları, Ankara-(ty).
- ÜNSAL, Ahmet, *İslâm Hukukunda Fayda İlkesi*, Sistem Matbaacılık, İstanbul-2006.
- ÜRKMEZ, Ahmet, "Ahlak Hadislerinin Düşünce ve Davranış Eğitimindeki Yeri ve Rivayet Değeri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya-2007.
- ÜZELTÜRK, Sultan Tahmazoğlu, *Özel Hayatın Gizliliği Hakkı: 1982 Anayasası ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesine Göre*, Beta Basım Yayım, İstanbul-2004.
- VAHİDÎ, Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed en-Nisâburî, *Esbâbu'n-Nüzûl*, (yy.), Beyrut-1982.
- YAŞAR, Osman, *Uygulamada Türk Ceza Yasası Genel Hükümler*, I, Seçkin, Ankara-2000.
- YAŞAROĞLU, M. Kamil, "Koca", *TDV.İslâm Ansiklopedisi*, I-XLIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara-2002.

- YAVUZ, Yusuf Şevki, “Nübüvvet”, *TDV.İslam Ansiklopedisi* (DİA), I-XLIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara-2007.
- YERDELEN, Erdal, *Cezanın Belirlenmesi Türk-Alman Uygulaması*, Adalet Yay., Ankara-2013.
- YILDIZ, Asiye Kakırman, “Sosyal Paylaşım Sitelerinin Dijital Yerlilerin Bilgi Edinme ve Mahremiyet Algılarına Etkisi”, *Bilgi Dünyası* (ss. 529-542), S. 2, c. XIII, 2012.
- Yiğit, Yaşar, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*, Sistem Ofset Yayıncılık, Ankara-2012.
- _____, “İslâm Ceza Hukukuna Göre Meşrû Müdafaa ve Hukûkî Sonuçları”, *Diyanet İlmi Dergi*, S. 1, c. XXXIX, 2003.
- YURTTAŞ, Tahsin, “İslâm Düşüncesinde Dilin Ahlâkîliği ve Mahremiyeti”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, I-II, Edit. Yavuz Ünal, Samsun-2016.
- YÜKSEL, Mehmet, “Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi SBS Dergisi* (ss. 181-215), S. 1, Ankara-(ty).
- _____, “Mahremiyet Hakkına ve Bireysel Özgürlüklere Felsefi Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi* (ss. 275-298), 2009.
- ZEBÎDÎ, Zeynü'd-Dîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi'l-Lâtifi, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîdi Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, I-XIII, Tercüme ve Şerhi: Kâmil Miras, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Beşinci Baskı, Ankara-1980.
- ZEYDAN, Abdülkerîmel-Medhal li-Dirâseti 'ş-Şerî'ati'l-İslâmiyye. Bağdat-1976.
- _____, *İslam Hukukuna Giriş*, çev. Ali Şafak, Kayıhan Yayınları, İstanbul-2008.
- ZEYLAÎ, Ebû Muhammed Fahrüddîn Osmân b. Alî b. Mihcen b. Yûnus es-Sûfi el-Bârî ez-Zeylaî, *Tebyinu'l-Hakâik Şerh-u Kenzi'd-Dekâik*, (I-VI), Dârü'l-Marife, Beyrut-(ts.).
- ZUHAYLÎ, Vehbe, *İslâm Fıkhi Ansiklopedisi*, I-X, terc. Ahmet Efe v.dğr., Risale, İstanbul-1990.

İnternet Kaynakları

- 1921, 1924, 1961 Ve 1982 Anayasaları, <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/1982.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.10. 2018).
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, “Madde: 8”, 11. ve 14. Protokollerle Değiştirilen Metin, <http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10. 2018).
- İnsan Hakları Evrensel Beyanname, “Madde: 12”, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf/01/203-208.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2018).
- İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, “Madde: 5”, Kanun No: 5651, S. 26530, XLVI/10104-1, Kabul Tarihi: 2007, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5651.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.09.2018).
- Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, “Madde: 3”, Kanun No: 6698, S. 29677, 2016. (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6698.pdf>, Erişim Tarihi: 18.09.2018).
- SANCAR, Türkan Yalçın, “Türk Ceza Kanunu Tasarısının (2000) Bazı Hükümleri Hakkında Düşünceler”, 2002, s. 1-13, <http://webcache.googleusercontent>.

[com/search?q=cache:2ucJEPUU1oJ:acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/1121/1703.pdf+&cd=11&hl=tr&ct=clnk&gl=tr](http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf), (Erişim Tarihi: 19.09.2018).

Türk Ceza Kanunu, “Madde: 132”, Kanun No: 5237, Kabul Tarihi: 2004, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.09.2018).

Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b958b40ab1940.49134463, (Erişim Tarihi: 10.09.2018).

Türk Medeni Kanunu, “Madde: 28”, Kanun No: 4721, Kabul Tarihi: 8/12/2001, S. 24607, C. 41 <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.08.2018).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun No.: 2709 Kabul Tarihi: 7.11.1982, https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf, (Erişim Tarihi: 12.10.2018).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Sami URAL

Doğum Yeri : BURDUR

Doğum Yılı : 14.02.1971

Medeni Hali : Evli

İş Durumu : DİB Personeli (Burdur KYK Asımın Nesli Yurdu Manevi Rehber)

Eğitim Durumu

İlköğretim : Sakarya İlkokulu

Orta Öğretim : Cumhuriyet Ortaokulu

Lise : Burdur Endüstri Meslek Lisesi-Metal İşleri Bölümü

Lisans : Süleyman Demirel Üniversitesi-İlahiyat Fakültesi

Yabancı Dil ve Düzeyi

Arapça : Temel seviye